

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ره‌توشه راهیان نور
ویژه کودکان (تابستان ۱۳۹۲)

تهیه و تدوین:
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
معاونت فرهنگی و تبلیغی
گروه تأمین منابع
۱۳۹۲

عنوان و پدیدآور: ره توشه راهیان نور ویژه کودکان تابستان ۱۳۹۲ / تهیه و تنظیم معاونت فرهنگی و

تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.

مشخصات نشر: قم: تا ظهور، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۱۸۸ ص. - (متون علمی - آموزشی ویژه مبلغان؛ ۱۱۷)

شابک: ۷۰۰۰۰ ریال : ۵-۳۷-۲۹۷۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

وضعیت فهرس نویسی: فیبا.

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس

موضوع: اسلام - به زبان ساده.

موضوع: رمضان - مسائل متفرقه - راهنمای آموزشی.

موضوع: اسلام - تبلیغات - راهنمای آموزشی.

شناسه افزوده (سازمان): مؤسسه میثاق لوح و قلم.

شناسه افزوده (سازمان): دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. معاونت فرهنگی و تبلیغی.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۱۹۹۲۲ / BP ۸

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۰۲

تهیه و تدوین: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت فرهنگی و تبلیغی با همکاری مؤسسه میثاق

لوح و قلم

نویسندگان: حجج اسلام آقایان جواد توحیدی منش، محمد حسین زنگویی، علیرضا زنگویی، مهدی

سلیمانی آشتیانی، حسن هرمز، عباس آزاد.

ناظران محتوایی: مرتضی دانشمند، علی اکبر مؤمنی، محمد حسین فکور

ویراستار: علی بابا جانی

صفحه آرا: اکبر اسماعیل پور

کارشناس ره توشه: علیرضا انصاری

کارشناس چاپ و نشر: محمود نوراللهی

کارشناس ناظر چاپ: مرتضی فراهانی

کارشناس بازار یابی: عطاءالله علیزاده

ره توشه راهیان نور ویژه کودکان تابستان ۱۳۹۲

ناشر: تا ظهور

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دفتر تبلیغات اسلامی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۲

شمارگان: ۴۰۰۰ جلد

بهاء: ۷۰۰۰ تومان

تلفن: ۰۲۵-۳۷۱۱۶۰۰ داخلی ۱۲۴۶ **نمابر:** ۰۲۵-۳۷۷۴۳۱۷۶

پست الکترونیک: tabligh@dte.ir

تمامی حقوق این اثر محفوظ است

فهرست مطالب

۹	سخن اول
۱۱	فصل اول: خداشناسی
۱۳	درس اول: نشانه‌هایی از خدا
۱۷	درس دوم: خدای قادر و دانا
۲۱	درس سوم: خدای مهربان
۲۵	فصل دوم: پیامبرشناسی
۲۷	درس چهارم: آشنایی با پیامبران
۳۳	درس پنجم: پیامبر مهربان ما
۳۹	درس ششم: معجزه‌ی جاویدان
۴۵	فصل سوم: امام‌شناسی
۴۷	درس هفتم: آشنایی با امامان
۵۳	درس هشتم: امام مهربان
۵۹	فصل چهارم: آخرت‌شناسی
۶۱	درس نهم: چه بذری کاشته‌ایم؟
۶۷	درس دهم: بهشت و نعمت‌های آن

۷۳	فصل پنجم: احکام
۷۵	درس یازدهم: گلشن احکام
۷۹	درس دوازدهم: پاک کننده‌ها و ناپاکی‌ها
۸۵	درس سیزدهم: کلید نماز (وضو)
۸۹	درس چهاردهم: نماز جماعت
۹۳	درس پانزدهم: تیمم و غسل جمعه
۹۹	درس شانزدهم: شکوفه نیایش
۱۰۵	درس هفدهم: قرآن کتاب زندگی
۱۱۱	رس هجدهم: بر سفره رحمت
۱۱۷	رس نوزدهم: محرم و نامحرم
۱۲۳	درس بیستم: خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها
۱۳۱	فصل ششم: اخلاق اسلامی
۱۳۳	درس بیست و یکم: شکر گزاری
۱۳۹	درس بیست و دوم: احترام به والدین
۱۴۵	درس بیست و سوم: نظم و انضباط
۱۵۱	درس بیست و چهارم: ادب، آداب دارد
۱۵۷	درس بیست و پنجم: بازی و تفریح سالم
۱۶۱	درس بیست و ششم: دوست یابی
۱۶۷	درس بیست و هفتم: خشم و غضب
۱۷۳	درس بیست و هشتم: راستگویی و دروغ‌گویی
۱۷۹	درس بیست و نهم: کمک و یاری به دیگران
۱۸۳	درس سی ام: عفو و گذشت

سخن اول

گروه سنی «کودک»، چنان که مورد تأکید و تصریح متون دینی است یکی از مقاطع سنی بسیار با اهمیت، اثربخش و اثرگذار برآینده است؛ هم‌چنین دنیای غرب نیز از ده‌ها سال پیش به این نکته حساس پی برده و در این راه، سرمایه‌های فراوانی را به کار بسته و از این دوران جهت نهادینه‌سازی ارزش‌های مورد نظر خود بهترین بهره‌ها را نصیب فرهنگ خود کرده است.

البته دنیامداران در راه به خدمت گرفتن فکر و قلب کودکان کشورهای اسلامی و نیز آماده ساختن آنان برای پذیرش نظام سلطه و اقتضائات آن در بزرگسالی، بی‌کار ننشسته و برنامه‌ریزی‌های آگاهانه و حساب‌شده‌ای را رقم زده‌اند. انبوه بازی‌های رایانه‌ای که از هر سو به کشورهای جهان سوم سرازیر است، گواهی روشن بر این مدعا است.

بدیهی است که بسیاری از اعمال و کنش‌های دوره بزرگسالی، واکنشی برخاسته از پدیده‌های زندگی خردسالی است. از سوی دیگر، خداوند متعال به انسان استعداد‌های فراوانی بخشیده که از دوران کودکی همراه او است و روشن است که اگر این استعدادها شناخته شوند و برای بارور کردن آن برنامه‌ریزی شود، نتایج فراوان و پسندیده‌ای خواهد داشت.

بنابراین، بی‌توجهی، غفلت و نداشتن برنامه برای کودکان، گناهی نابخشودنی است و پیامدهای ناگواری برای جامعه اسلامی خواهد داشت.

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، در راستای این هدف مهم و والا، همچون سالیان گذشته درس‌های کاربردی و متنوعی را آماده نموده و در قالب ره‌توشه کودکان عرضه کرده است.

مبلغان گرامی، به ناچار در حوزه تبلیغی خود با این عزیزان روبه‌رو خواهند بود و برای مواجهه اثربخش با آنان باید از آمادگی‌های لازم برخوردار باشند. ابتکار، سلیقه و توجه به جنبه‌ها و اقتضائات کودکان و نیز شناخت مناطق گوناگون شهر و روستا و بهره‌گیری از تجربه‌ها و اطلاعات سایر مربیان که در آن حوزه مشغول فعالیت هستند، در پیشبرد و موفقیت برنامه‌های تدارک دیده‌شده برای کودکان مؤثر و مفید خواهد بود.

در پایان، از تمام عزیزانی که در تهیه و تنظیم این دروس تلاش نموده‌اند، به‌ویژه از نویسندگان محترم مؤسسه میثاق لوح و قلم و جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای علی اکبر مؤمنی رئیس محترم گروه تأمین منابع و نیز آقای محمود نوراللهی مسؤل چاپ و نشر صمیمانه سپاسگزارم.

سعید روستا آزاد
معاون فرهنگی و تبلیغی

فصل اول: خداشناسی

درس اول: نشانه‌هایی از خدا

موضوع درس: خداشناسی

هدف کلی: اثبات وجود خداوند با برهان نظم و مدد گرفتن از اصل علیت
روش‌های انتقال مفاهیم دینی: داستانی، شعری، مسابقه‌ای.

شعر شروع

ای که با نامت جهان آغاز شد دفتر ما هم به نامت باز شد^۱
ایجاد انگیزه

نیوتن دانشمند معروف، دوستی داشت که می‌گفت جهان هستی، خود به خود و بدون خالق، به وجود آمده است. روزی نیوتن او را به خانه‌اش دعوت نمود. او را به کارگاه اختراعاتش برد و ماکتی بسیار زیبا و دقیق از منظومه شمسی را به او نشان داد. در این ماکت یک چرخ دستی کوچک، همه کرات را با منظره‌ای زیبا به چرخش در آورده بود. دوست او با دیدن این ماکت زیبا، شروع به تعریف از این اختراع نمود و مخترع آن را تحسین کرد. بعد از این که سخن او تمام شد، نیوتن گفت: «این ماکت را کسی نساخته است. بلکه به صورت اتفاقی، چند قطعه چوب، فلز و پلاستیک به هم برخورد نموده و این ماکت ساخته شده است.»

دوست او از صحبت‌های نیوتن متعجب شد و گفت: «امکان ندارد که این مجموعه منظم، زیبا و دقیق بطور اتفاقی ساخته شده باشد؛ زیرا نشان می‌دهد که دانشمندی بزرگ آن را اختراع کرده است.»

نیوتن گفت: «دوست من! تو می‌گویی این ماکت کوچک حتما باید سازنده‌ای داشته باشد، اما جهان هستی با این همه نظم و شگفتی بدون خالق و ناظم به وجود آمده است؟»

۱. بهتر است مربی بعد از شعر شروع به معرفی خود و دانش‌آموزان بپردازد تا ضمن ایجاد نشاط در کلاس، ارتباط موثری بین او و متریبیان برقرار شود.

دوست نیوتن با شنیدن این سخنان به فکر فرو رفت و در همان حال گفت: «من اشتباه فکر می‌کردم. اکنون به وجود خدای آفریننده و ناظم هستی ایمان آوردم»^۱.

متن و محتوا

از این داستان چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟^۲
 آیا می‌توانید نمونه‌هایی از نظم در اطراف خود را بیان کنید؟^۳
 به نظر شما اگر خداوند در جهان اطراف ما نظم را برقرار نمی‌کرد، چه اتفاقی می‌افتاد؟

جمع‌بندی مربی از پاسخ سوال‌های فوق:

بیچه‌ها! ما به وسایل خود، نظم و ترتیب می‌دهیم. به طور مثال کتاب‌ها را در قفسه‌ی کتاب، کفش‌ها را در جا کفشی و لباس‌ها را در کمد لباس می‌گذاریم. اگر ما نباشیم، این نظم و ترتیب به وجود نمی‌آید. نظم و ترتیبی هم که در جهان هستی وجود دارد، مانند فاصله‌ی دقیق بین زمین و خورشید، گردش زمین به دور خورشید و هزاران نمونه‌ی دیگر، نشان می‌دهد که کسی این نظم را به جهان داده است. و او همان خدای تواناست.

خداوند در سوره‌ی ابراهیم، آیه‌ی ۳۳ می‌فرماید:

«وَ سَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ؛ و خداوند خورشید و ماه را که با برنامه‌ی منظمی پیوسته در کارند، برای شما رام گردانید.»

امام صادق علیه السلام به یکی از یاران خود به نام مفضل در باره‌ی نظم جهان می‌فرمایند: «ای مفضل! اولین نشانه بر وجود خداوند، نظم و ترتیب اجزای عالم است؛ از این رو اگر با دقت در کار عالم، بیندیشی، آن را چون خانه‌ای می‌یابی که تمام نیازهای بندگان خدا در آن فراهم شده است.»

۱. برگرفته از کتاب هستی بخش نوشته شهید هاشمی نژاد.

۲. پیشنهاد می‌شود قبل از پاسخ، ابتدا جواب‌های دانش‌آموزان شنیده شود.

۳. جهت آگاهی بیشتر مربی: «نظم و هماهنگی که در مورچه‌ها و زنبور عسل و دیگر موجودات وجود دارد نیز خود دلیل دیگری است بر اینکه کسی این نظم را به آن‌ها تعلیم داده است. مورچه‌ها بدون این که خط کشی یا تابلو و علامتی داشته باشند، مسیر خود را پیدا کرده و حرکت می‌کنند و با هم تصادف نمی‌کنند؛ دانه‌های سالم را دو نیم کرده تا سبز نشود، آن‌گاه در طول سال از دانه‌های ذخیره شده برای غذا، استفاده می‌کنند. راستی چه کسی این موجودات ریز را آفریده و به آن‌ها تعلیم داده تا چنین منظم باشند؟»

آسمان، همچون سقفی برافراشته، زمین همچون فرش گسترده، ستارگان مانند چراغ‌هایی افروخته، گوه‌ها همانند ذخیره‌هایی در آن نهفته شده و همه چیز در جای شایسته‌ی خود چیده شده است. آدمی نیز چون کسی است که این خانه را به او داده‌اند و همه چیز آن را در اختیارش نهاده‌اند. همه نوع گیاه و حیوان برای رفع نیاز و مصرف او در آن مهیاست.

این‌ها همه، دلیل آن است که جهان هستی با اندازه‌گیری دقیق و حکیمانه و نظم و تناسب و هماهنگی آفریده شده است و آفریننده آن خدای یکتاست.^۱

تا هر کجا که رفتم

تا هر کجا که رفتم دیدم تو را در آنجا
در کوه و دشت و صحرا در باغ‌های زیبا

تا هر کجا که رفتم تا هر کجا رسیدم
از هر گل فشنگی نام تو را شنیدم

تا هر کجا که رفتم دیدم که دست خورشید
از عشق تو به دنیا پاشیده نور امید

تا هر کجا که رفتم دیدم نشانی از تو
هر چیز این جهان داشت راز نهانی از تو

تا هر کجا که رفتم دیدم تو را خدایا
پس هر چه هست از توست آه ای خدای یکتا^۲

تنوع

به من بگو جای مرا

یک نفر از کلاس خارج می‌شود. مربی با همکاری دانش‌آموزان، جای برخی افراد و اجسام را در کلاس تغییر می‌دهد. بعد از داخل شدن، آن فرد باید تغییرات را تشخیص بدهد. مربی می‌تواند با زدن ضربه روی میز در یافتن تغییرات او را راهنمایی کند. به

۱. توحید مفضل، ص ۴۷.

۲. شاعر: علیرضا آقا بالایی.

این صورت که اگر به محل تغییر نزدیک شد ضربه بلند زده شود و هر چه دورتر شود ربه کم شود. این بازی می‌تواند با چند دانش آموز دیگر تکرار شود. پس از پایان بازی نتیجه گرفته شود که هر حرکتی، محرکی و هر تغییری، علتی دارد. امیرالمومنین علیه السلام درباره‌ی نیاز هر معلول به علت می‌فرمایند: «هَلْ يَكُونُ بِنَاءٌ مِنْ غَيْرِ بِنَانٍ؟ آیا هیچ ساختمانی بدون سازنده بنا می‌شود؟»

مادربزرگ خدانشناس

مادربزرگ احمد یک چرخ ریسندگی دارد. او با این چرخ، پنبه‌ها را به نخ تبدیل می‌کند. احمد و زهرا خیلی مادربزرگ مهربانشان را دوست دارند. هر وقت صدای اذان از مسجد بلند می‌شود، مادر بزرگ چادر سفیدش را برمی‌دارد و به مسجد می‌رود. مادربزرگ مهربان همیشه از بزرگی و قدرت خدا برای آن‌ها می‌گوید. او می‌گوید: «خداوند همیشه در کنار ماست و به ما کمک می‌کند.» روزی، از مادربزرگ پرسیدند: «از کجا فهمیدی که خدا وجود دارد؟»

مادربزرگ به جای جواب، دست خود را از دسته‌ی چرخ ریسندگی‌اش برداشت. پس از چند مرتبه دور زدن، چرخ از حرکت ایستاد. مادربزرگ گفت: «چرخ به این کوچکی برای گردش احتیاج به شخصی مانند من دارد. آیا ممکن است آسمان و ستارگان به این بزرگی و زیبایی، بدون خدای دانا و توانا باشند، با نظم معینی به گردش درآیند و از گردش خود باز نایستند؟ این نشان می‌دهد که کسی این چرخ بزرگ آسمان و زمین را به حرکت درآورده و مواظب آن است.»

من می‌توانم

۱. پنج نمونه از نشانه‌های خداوند در جهان را بنویسم.
۲. بنویسم اگر خورشید کمی به زمین نزدیک یا دور شود چه اتفاقی می‌افتد.

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا! ما را یاری کن تا با فکر کردن در شگفتی‌های جهان آفرینش، تو را بیشتر بشناسیم.

درس دوم: خدای قادر و دانا

موضوع درس: خداشناسی (۲)

هدف کلی: آشنایی با دو صفت «قادر و دانا» بودن خداوند
روشن‌های انتقال مفاهیم دینی: داستانی، شعری.

شعر شروع

به‌نام خدایی که داننده است توانا و بینا و بخشنده است

ایجاد انگیزه

در زمان‌های گذشته، به پادشاه ستمگری خبر دادند که پسری متولد خواهد شد که تاج و تخت تو را خواهد گرفت. پادشاه دستور داد هر پسری که به دنیا آمد او را بکشند، ولی خداوند تصمیم گرفته بود تا به وسیله‌ی این پسر، پادشاهی او را نابود کند. بعد از این‌که کودک متولد شد، مادر او را در غاری مخفی کرد. تا آن‌که پسر بزرگ شد و روزی با تبر وارد بت‌خانه‌ی بت‌پرستان شد و تمام بت‌ها را شکست. نمرود آن پادشاه ستمگر وقتی جریان را فهمید، دستور داد تا هیزم فراونی را آماده کنند و حضرت ابراهیم علیه السلام را در آتش بسوزانند. ولی به دستور خداوند، آتش بر حضرت گلستان شد و ایشان نجات پیدا کرد.

حضرت موسی علیه السلام نیز که در زمان پادشاهی به نام فرعون به دنیا آمد. داستانی شبیه داستان تولد حضرت ابراهیم علیه السلام دارد. اما خداوند با قدرتش، حضرت موسی علیه السلام را نجات داد و فرعون در دریا غرق شد.

خداوند در سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۱۰۹ می‌فرماید:

«إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ به راستی خداوند بر هر کاری تواناست.»

توانا و یکتا و بیتا خداست به فرمان یزدان جهانی به پاست

متن و محتوا

خداوند، هزاران اسم دارد. هر کدام از نام‌های پرودگار، صفتی از صفات او را به ما معرفی می‌کند. یکی از نام‌های خدای سبحان، «قادر» است. یعنی او توانایی انجام هر کاری را دارد و اگر تصمیم بگیرد که کاری انجام شود، همان کار انجام می‌گردد. از امام صادق علیه السلام نقل شده است که اگر تمام مردم دور هم جمع شوند، تا ضرری به فردی بزنند؛ اما خداوند آن را نخواهد، هیچ صدمه‌ای به او نمی‌رسد؛ و اگر همه مردم دور هم جمع شوند تا به کسی نفعی برسانند؛ اما خداوند آن را نخواهد، هیچ فایده‌ای به او نمی‌رسد.

هر چه که بیندیده، خدایش آفریده
خورشید و ماه تابان، ستاره‌ی درخشان
درخت و سبزه و گل، سوسن و سرو و سنبل
جنگل و دشت و دریا، پرندگان زیبا
این همه را به قدرت، خدا نموده خلقت^۱

همه می‌دانیم که خداوند با قدرت خود آسمان‌ها و زمین و همه موجودات، را خلق کرده است و بر انجام هر کاری تواناست؛ اما برای شناخت یکی دیگر از ویژگی‌های خداوند، هر یک از ترجمه‌های زیر مربوط به کدام آیه است، آن را به آیه وصل کنید:

او به آنچه در سینه‌هاست آگاه است!	كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ^۲
او شنونده و داناست!	اللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ^۳
او به همه چیز داناست.	إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ^۴
خداوند به همه چیز دانا است.	كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ^۵
خداوند ظالمان را به‌خوبی می‌شناسد!	إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ^۱

۱. شاعر: آیت الله بهجتی.

۲. فتح، آیه‌ی ۲۶.

۳. جمعه، آیه‌ی ۷.

۴. حجرات، آیه‌ی ۱.

۵. فتح، آیه‌ی ۴.

درس دوم: خدای قادر و توانا ■ ۱۹

آیات بالا ما را با یکی دیگر از ویژگی‌های خداوند، به نام «دانایی» آشنا کرد. خداوند می‌داند چه چیزی برای ما خوب یا بد است و از تمام کارهای که پنهانی و یا آشکارا انجام می‌دهیم، با خبر است. او مانند یک مادر مهربان همیشه مراقب ماست. خداوند در آیه ۲۹ سوره‌ی آل‌عمران می‌فرماید: «قُلْ إِنْ تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يُعَلِّمَهُ اللَّهُ وَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ؛ بگو: اگر آنچه در سینه‌های شماست پنهان دارید یا آشکارش کنید، خدا آن‌را می‌داند، و نیز آنچه را در آسمان‌ها و آنچه را در زمین است می‌داند.»

امام علی علیه السلام می‌فرمایند: «خداوند به تعداد قطره‌های آب و ستارگان آسمان، و آنچه باد در هوا پراکنده می‌کنند، آگاه است و حرکت مورچه بر سنگ صاف، و خوابگاه مورچه در شب تاریک، هیچ کدام بر او پوشیده نیست. خداوند، سقوط برگ‌ها و برهم خوردن پلک‌های چشم را می‌داند.^۲»

تنوع

خدای دانا

خداوند جهان داناست خدای مهربان بیناست
به هر حالی که ما باشیم خدای مهربان با ماست

خدا ما را به هر کاری به مهر خود کند یاری
خدا ما را نگه دارد چه در خواب و چه بیداری

به هر جایی خدای ما رساند روزی ما را
خداوند کـریم ما ندارد در جهان همتا^۳

شاگرد باهوش

یکی از دانشمندان بزرگ، از میان همه‌ی شاگردانش به یک نوجوان بیشتر از دیگران احترام می‌گذاشت. اما دیگر دانش‌آموزان به این رفتار معلم اعتراض داشتند و می‌گفتند: «چرا از همه بیشتر به او احترام می‌گذارید؟»

۱. زمر، آیه‌ی ۷.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۷۸.

۳. نغمه‌های دینی کودکان (عزیز الله هاشمی)

معلم گفت: «هر کدام از شما یک گردو بردارید و بروید در جایی که هیچ کس شما را نبیند، گردوی خود را بشکنید و نزد من بیاورید.»
شاگردان به سرعت هر کدام در گوشه‌ای گردوی خود را شکستند و نزد استاد آمدند. اما آن نوجوان گردو را سالم پیش استاد آورد. معلم از او سؤال کرد: «چرا گردو را نشکسته‌ای؟»

او در پاسخ گفت: «شما از ما خواسته بودید گردو را در جایی بشکنیم که کسی ما را نبیند و من هر کجا که رفتم، دیدم خدا مرا می‌بیند.»
شاگردان به دانایی او پی بردند. همه او را تشویق کردند. و دلیل آن همه احترام معلم به او را فهمیدند.

خداوند در آیه‌ی چهارم سوره‌ی تغابن می‌فرماید:

«يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَ مَا تُغْلِبُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ؛ آنچه را که در آسمان‌ها و زمین است می‌داند، و آنچه را که پنهان می‌کنید و آنچه را که آشکار می‌دارید [نیز] می‌داند، و خدا به راز دل‌ها داناست.»

من می‌توانم

سه مثال دیگر از قدرت خداوند را بیان کنم.

زمزمه‌ی آسمانی

خداوندا! می‌دانم صدایم را می‌شنوی و مرا می‌بینی. پس به من نیرویی ده تا به سوی خوبی‌ها حرکت کنم و از بدی‌ها فاصله بگیرم!

درس سوم: خدای مهربان

موضوع درس: خدانشناسی (۳)

هدف کلی: بیان جلوه‌های مهربانی خداوند

روش‌های انتقال مفاهیم: داستانی، مسابقه‌ای، شعری.

شعر شروع

به‌نام خداوند رنگین کمان خداوند بخش‌کننده‌ی مهربان
خداوند سنجاقک رنگ رنگ خداوند پروانه‌های قشنگ

ایجاد انگیزه

روزی شخصی از بیابان به سوی مدینه می‌آمد. در راه به لانه‌ی پرنده‌ای رسید.
چشمش به چند جوجه‌ی کوچک افتاد. لحظه‌ای به فکر فرو رفت و با خودش گفت:

«این جوجه‌ها را به مدینه می‌برم و به پیامبر ﷺ هدیه می‌دهم.»

با همین فکر به سراغ لانه‌ی پرنده رفت. جوجه‌ها را از لانه بیرون آورد و به طرف
مدینه به راه افتاد. هر لحظه که مرد به مدینه نزدیک و نزدیک‌تر می‌شد، صدای جوجه‌ها
نیز بلندتر می‌شد. انگار کسی را صدا می‌زدند؛ یا گرسنه بودند و غذا می‌خواستند. مرد
نگاهی به جوجه‌ها انداخت، تبسمی کرد و گفت: «با این کار، رسول خدا ﷺ را
خوشحال می‌کنم.»

وارد شهر شد و به طرف محلی که پیامبر ﷺ در آنجا بود رفت. از دور جمعی را
دید که دور حضرت حلقه زده و با ایشان گفت‌وگو می‌کردند. جلو رفت و سلام کرد.
پیامبر ﷺ جواب سلامش را داد. مرد تا خواست جوجه‌ها را به ایشان تقدیم کند. در
همین لحظه مادر جوجه‌ها بدون هیچ ترسی خود را روی جوجه‌ها انداخت. جوجه‌ها
نیز با دیدنش سر و صدا به راه انداختند. تازه معلوم شد مادر جوجه‌ها آن شخص را تا
مدینه تعقیب کرده بود.

پیامبر ﷺ مدتی به حاضران نگاه کردند و بعد فرمودند: «این محبت پرنده را نسبت به جوجه‌هایش دیدید؛ و از کار این مادر تعجب کردید؟ اما بدانید که مهربانی خدا به بندگانش از مهربانی این مادر نسبت به جوجه‌هایش بیشتر است.^۱»

متن و محتوا

خداوند مهربان نعمت‌های فراوانی به ما داده است. تمام نعمت‌هایی را که در اطراف خود می‌بینیم، هدیه‌هایی از طرف خداوند است. این نشانه‌ی مهربانی و لطف خداوند نسبت به بندگانش است. آیا می‌توانید برخی از آن‌ها را نام ببرید^۲؟
برای این‌که با هدیه‌های دیگر او آشنا شویم، جاهای خالی را با هم پر می‌کنیم^۳:
«و از ابرهای باران‌زا فراوان نازل کردیم تا با آن و بسیار برویانیم^۴.»

«به راستی [ما] خود را با دلایل آشکار روانه کردیم و با آن‌ها کتاب و ترازو را فرود آوردیم تا مردم به انصاف برخیزند، و را که در آن برای مردم نیرویی شدید و سودهایی است، نازل کردیم^۵.»
«همان [خدایی] که را برای شما فرشی [گسترده]، و را بنایی [افراشته] قرار داد و از آسمان آبی فرود آورد و بدان از رزقی برای شما بیرون آورد پس برای خدا همتیانی قرار ندهید، در حالی که خود می‌دانید^۶.»
«ماه رمضان ماهی است که در آن، برای راهنمایی مردم، و نشانه‌های هدایت، و فرق میان حق و باطل، نازل شده است^۷.»

آیا می‌دانید

خداوند مهربان برای هر کار خوب، به ما ثواب بسیار می‌دهد^۸.

۱. واقدی، ترجمه المغازی، ص ۲۹۶.

۲. بهتر است مربی ابتدا جواب‌های متری را بشنود.

۳. در هر شماره یکی از نعمت‌های خدا توضیح داده شده، نام آن را در جای خالی بنویسید و سپس از تمام دانش‌آموزان بخواهید تا «چند مرتبه» با صدای بلند بگویند «خدای مهربان تشکر، تشکر»

۴. «آبی» «دانه» «گیاه» نیا، ۱۴ و ۱۵.

۵. «پیامبران» «آهن» حدید، ۲۵.

۶. «زمین» «آسمان» «میوه‌ها» بقره، آیه ۲۲.

۷. بقره، آیه ۱۸۵.

۸. طه، آیه ۷۵.

برای هر فردی که یک آیه از قرآن در ماه رمضان تلاوت کند، پاداش تلاوت تمام قرآن در دیگر ماه‌ها را می‌دهد.^۱

برای هر سلام، هفتاد پاداش قرار داده است.^۲

برای هر صلوات، هزار ثواب می‌دهد.^۳

به هر نگاه محبت آمیز به صورت پدر و مادر، ثواب یک حج قبول شده می‌دهد.^۴

او به ما نزدیک است و تمام دعاهای ما را می‌شنود و آن‌ها را مستجاب می‌کند.^۵

خداوند بزرگ ۱۰۰ در رحمت دارد، که یکی را به زمین فرستاده و در میان مخلوقاتش تقسیم نموده و تمام مهربانی‌هایی که در میان مردم است، از همان‌جا سرچشمه می‌گیرد و ۹۹ قسمت را برای خود نگه داشته و در قیامت بندگان را از آن بهره‌مند می‌سازد.^۶

خداوند توبه پذیر مهربان است.^۷

خداوند، هر آنچه را که در آسمان‌ها و زمین است، برای انسان آفریده است،^۸ اما

تنها عده‌ی کمی از انسان‌ها شکرگزار نعمت‌های خداوند هستند!

خداوند در آیه‌ی ۱۳ سوره‌ی سبأ می‌فرماید:

«وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرُونَ» و از بندگان من اندکی سپاسگزارند»

تنوع

از خودت مهربان‌تر

یکی از یاران وفادار امیرالمومنین علیه السلام می‌گوید: روزی امام مرا در حال مناجات با

خداوند دیدند. فرمودند: «چه می‌کنی؟»

عرض کردم: «در حال دعا و نماز هستم.»

۱. فتال نیشابوری، روضة الواعظین ترجمه و بصیرة المتعظین (ط - القديمة)، ج ۲، ص ۳۴۶.

۲. رهاورد خرد (ترجمه تحف العقول)؛ ص ۲۴۸.

۳. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال / ترجمه حسن زاده، ص ۳۵۷

۴. النوادر (للاوندی) / ترجمه صادقی اردستانی، ص ۱۷۰.

۵. بقره، آیه ۱۸۲.

۶. روضة الواعظین، ترجمه مهدوی دامغانی، ص ۷۸۹.

۷. حجرات، آیه‌ی ۱۲.

۸. بقره، آیه‌ی ۲۹.

امام فرمودند: «آیا می‌خواهی دعایی که از پیامبر شنیدم به تو تعلیم بدهم؟»
عرض کردم: «بله»

ایشان فرمودند: «هر گاه می‌خواهی دعا کنی بگو: «خدا را سپاس، به سبب نعمت‌هایی که به من داده است و در همه حال خدا را شکر می‌کنم.»
سپس حضرت علی علیه السلام دست راستشان را بر شانه چپ من گذاشتند و فرمودند:
«لَئِنْ ثَبَّتَتْ قَدَمُكَ، وَ تَمَّتْ وِلَايَتُكَ، وَ انْبَسَطَتْ يَدُكَ، فَاللَّهُ أَرْحَمُ بِكَ مِنْ نَفْسِكَ؛ اگر در راه دین ثابت قدم باشی و ولایت تو کامل شد (رهبری امامان را قبول کردی و آن‌ها را دوست داشتی) و گشاده دستی کردی (به فقرا و تهیدستان کمک کردی) آنگاه خداوند از خودت، به تو مهربانتر است!»

تشکر از خدا

به نعمت‌های خالق فکر کردن تشکر از خدای مهربون‌ه
همیشه نام او را ذکر کردن تشکر از خدای مهربون‌ه
خدای مهربون‌و یاد کردن تشکر از خدای مهربون‌ه
من می‌توانم

بنویسم ما در مقابل مهربانی‌های خداوند چه وظیفه‌ای داریم.
امشب بعد از نماز در برابر نعمت‌های خدا سجده‌ی شکر بجای آورم و همیشه آن را تکرار کنم.

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا! همیشه از نعمت‌های تو استفاده می‌کنیم، پس ما را کمک کن تا شکر همه‌ی آن‌ها را به جای آوریم.

فصل دوم: پیامبر شناسی

درس چهارم: آشنایی با پیامبران

موضوع درس: نبوت

هدف کلی: آشنایی با برخی پیامبران الهی

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: مسابقه‌ای، جدولی، شعری.

شعر شروع

به نام رحمان و سبحان پاک
رحیمی که آفرید انسان ز خاک
حکیمی که فرستاد پیغمبران
همانان که بودند معصوم و پاک

ایجاد انگیزه (بازی با کلمات)

۱. اولین حرف از حروف سه نقطه‌ای؟
پ
۲. مخالف خالی؟
پُر
۳. لباس پرندگان؟
پَر
۴. به کهنسال می‌گویند؟
پیر
۵. خبری که با موبایل ارسال شود؟
پیامک
۶. قاصدک آن را می‌آورد؟
پیام
۷. به کسانی که پیامی را به دیگران می‌رسانند؟
پیام‌رسان
۸. کسانی که پیام را از طرف خداوند به مردم می‌رسانند؟
پیامبران

متن و محتوا

خداوند مهربان برای راهنمایی انسان‌ها، کسانی را فرستاده است. آن‌ها راه رسیدن به زندگی خوب و بهشتی شدن انسان را نشان می‌دهند، به این افراد «پیامبر» می‌گویند؛ زیرا پیام خداوند را برای مردم می‌آوردند.
به نظر شما پیامبران چه ویژگی‌های دارند؟

برای آشنایی با ویژگی‌های پیامبران، حروف در هم ریخته کارت‌ها را مرتب کنید^۱.

ر ش ک	ب ص ر	ی پ گ ره زاری
ت ش ج اع	س ت خ او	خ خ و ش ل ا ا ق ی
ا ا م ن ت د ر ی		ن و ی ی ک ک ا ر

امام صادق علیه السلام فرمودند: «خداوند متعال، انبیاء علیهم السلام را به ارزش‌های اخلاقی مخصوص گردانید، کسی که دارای این ارزش‌های اخلاقی است، بداند که خداوند برایش خیر خواسته، و هر کس آن را ندارد، باید به درگاه خداوند التماس کند و از او بخواهد». سپس امام علیه السلام ارزش‌های اخلاقی پیامبران را این‌گونه برشمردند: «پرهیزگاری، صبر، شکر، خوش اخلاقی، سخاوت، شجاعت، نیکوکاری و امانت‌داری»^۲.

به نظر شما چرا خداوند پیامبران را فرستاده است؟

خداوند در سوره‌ی انبیاء، آیه‌ی ۷۳ می‌فرماید: «و آنان (پیامبران) را پیشوایانی قرار دادیم که به فرمان ما، مردم را **ه د ا ی ت** می‌کردند و به ایشان انجام دادن **ک ا ر ه** **ی ن ی ک کک** و برپاداشتن **ن م از** و دادن **ز ک ا ت** را وحی کردیم و تنها ما را **ع ب ا د ت** می‌کردند»^۳.

برای این‌که با وظایف پیامبران بیشتر آشنا شویم، ابتدا جدول زیر را حل کنید. سپس بر اساس شماره‌های داخل جدول رمز آن را به دست بیاورید.

۱. مربی می‌تواند متریبان را برای پاسخگویی راهنمایی نماید. پاسخ‌ها (پرهیزگاری؛ صبر؛ شکر؛ خوش اخلاقی؛ سخاوت؛ شجاعت؛ نیکوکاری و امانت‌داری)
 ۲. الکافی (ط - دارالحدیث)، ج ۳، ص ۱۴۵.
 ۳. مربی کلمات داخل کادر را روی کارت یا تخته سیاه نوشته و از متریبان بخواهد تا با مرتب کردن حروف، اهداف ارسال رسل آشنا شوند.

جدول

۱. پیامبر قوم یهود چه کسی بود؟^۱
۲. به کسانی که حضرت عیسی علیه السلام را پیامبر خود می‌دانند، چه می‌گویند؟^۲
۳. از وظایف پیامبران پرستش و است.^۳
۴. جامعه اسلامی بر عهده پیامبران است.^۴
۵. پیامبری که در شکم ماهی گرفتار شد چه کسی بود؟^۵

*	۱۱				ج سوال ۱ ←
		۴			ج سوال ۲ ←
۵	۲	۳	۹		ج سوال ۳ ←
	۷		۸ و ۱	۱۰	ج سوال ۴ ←
		۶		*	ج سوال ۵ ←

رمز جدول: و از وظایف پیامبران است.^۶

-
۱. موسی علیه السلام.
 ۲. مسیحی.
 ۳. عبادت.
 ۴. رهبری.
 ۵. یونس علیه السلام.
 ۶. هدایت و رهبری.

از میان پیامبران الهی پنج تن^۱ دارای فضیلت بیشتری هستند. آنان دارای اراده‌های استوار و کتاب آسمانی بوده‌اند و هر پیامبری که بعد از این پنج نفر انتخاب می‌شد، راه و برنامه‌های آنان را ادامه می‌داد.^۲

تنوع

آشنایی با پیامبران الهی در قرآن

در قرآن نام ۲۷ نفر از پیامبران آمده است. برای آشنایی با آن‌ها حروف در هم ریخته‌ی کارت‌ها را مرتب کنید.

خداوند حضرت **ا س د ری** را در قرآن به صفت راستگویی^۳ و صبور بودن^۴ یاد کرده است.

حضرت **و ن ح** ۹۵۰ سال قومش را راهنمایی کرد. ایشان بنده‌ای سپاسگزار بود؛^۵ اما قوم ایشان افرادی بسیار ستمگر بودند^۶ و به پیامبران ایمان نمی‌آوردند.^۷ قوم عاد مردانی بلند قد^۸ و تنومند^۹ و پر قدرت^{۱۰} بودند. آنان شهرهای آباد و زمین‌هایی سرسبز و باغ‌هایی حاصل‌خیز داشتند، ولی کم‌کم بت‌پرست شدند و خداوند

۱. در صورت فراهم بودن شرایط کلاس و جهت تنوع بیشتر مطالب، مربی می‌تواند شعر زیر را با دانش‌آموزان زمزمه کند.

بگم چیه نبوت	پس گوش بدید با دقت	بچه باید بدونه	خدا که مهربونه
فرستاده تو دنیا	چند رسول و نبی را	بودند آدم‌های خوب	هم بی‌گناه و محبوب
تا خوبی رو یاد بدن	زشتی رو بر باد بدن	از توی این چند هزار	پنج تایی اون‌ها پر کار
هر یک دارند کتابی	با دستورات نابی	دین آن‌ها جهانی	قدرتشون نهانی
اولوالعزمند همین‌ها	یاد بگیر اسم اون‌ها	نوح، ابراهیم، موسی	چهارمی هست عیسی
پنجم پیامبر ماست	که خاتم الانبیاست		

۲. برگرفته از داستان پیامبران یا قصه‌های قرآن از آدم تا خاتم، ص ۲۴.

۳. مریم، آیه‌ی ۵۶.

۴. انبیاء، آیه‌ی ۸۵.

۵. اسراء، آیه‌ی ۳.

۶. نجم، آیه‌ی ۵۳.

۷. شعراء، آیه‌ی ۱۰۵.

۸. قمر، آیه‌ی ۲۰.

۹. اعراف، آیه‌ی ۶۹.

۱۰. فصلت، آیه‌ی ۱۵.

درس چهارم: آشنایی با پیامبران ■ ۳۱

برای هدایت قوم عاد، برادرشان **د ه و** را فرستاد. او گفت: «ای قوم من، خدا را بپرستید. جز او هیچ معبودی برای شما نیست. پس آیا پرهیزگاری نمی‌کنید؟^۱» اما آن‌ها به پیامبرانش ایمان نیاوردند و در نتیجه همه نعمت‌ها را از دست دادند.

در ماجرای قوم ثمود نیز عبرتی است. آنان در شهر مدینه زندگی می‌کردند. خداوند برای راهنمای آنان حضرت **ح ص ا ل** را فرستاد.^۲ آنان از حضرت خواستند برایشان از دل کوه، ماده شتری بیرون آورد و ایشان این معجزه را انجام داد، اما سرانجام آنان ماده شتر را کشتند.

حضرت **ا ا ب ر ه ی م** پیامبری بسیار راستگو^۳ و مطیع خدا و حق‌گرا بود.^۴ وقتی نمود ایشان را در آتش انداخت، خداوند آتش را، بر ایشان سرد و بی‌آسیب کرد.^۵ حضرت به کمک فرزندشان اسماعیل خانه کعبه را ساخت.^۶

خداوند به سوی اهل مدین، برادرشان حضرت **ع ش ی ب** را فرستاد و آن حضرت گفت: «ای قوم من، خدا را بپرستید. برای شما جز او معبودی نیست. و پیمان‌ه و ترازو را کم مکنید. به راستی شما را در نعمت می‌بینم. ولی از عذاب روزی رستخیز بر شما بیمناکم»^۷.

من می‌توانم

بنویسم اگر خداوند پیامبران را نمی‌فرستاد، چه مشکلاتی برای انسان‌های به وجود می‌آمد.

زمزمه‌ی آسمانی

پروردگارا به پیامبرانت ایمان آوردیم. پس ما را از بهترین پیروان آنان قرار ده!

۱. اعراف، آیه‌ی ۶۵.

۲. نمل، آیه‌ی ۴۵.

۳. مریم، آیه‌ی ۴۱.

۴. نحل، آیه‌ی ۱۲۰.

۵. انبیاء، آیه‌ی ۹.

۶. بقره، آیه‌های ۱۲۵ تا ۱۲۷.

۷. اعراف، ۸۴.

درس پنجم: پیامبر مهربان ما

موضوع درس: نبوت خاصه

هدف کلی: آشنایی با پیامبر اکرم ﷺ

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: مسابقه‌ای، کارتی، شعری.

شعر شروع

اول به‌نام خدا که بنده‌ی او هستیم سپس به رسول او، درود می‌فرستیم

ایجاد انگیزه

او کیست؟

خداوند درباره ایشان می‌فرماید: «بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ»؛ نسبت به مؤمنان، دلسوز مهربان است.»

برای این‌که بدانیم این آیه درباره چه شخصیتی است، به متن زیر توجه کنید:

به همه، حتی کودکان سلام می‌کردند. ایشان با فرزندان و با نوه‌های خود بسیار مهربان بودند. به آن‌ها محبت می‌کردند. آنان را می‌بوسیدند و بر دوش خویش سوار می‌کردند. ایشان نسبت به بچه‌های دیگر نیز مهربانی می‌کردند. آن‌ها را روی زانوی خویش نشانده، و دست نوازش بر سر آن‌ها می‌کشیدند.

هنگامی که ایشان در شهر مدینه زندگی می‌کرد، گاهی به مناسبتی به سفر می‌رفت. در این مدت همه، دل‌تنگ ایشان می‌شدند؛ مخصوصاً بچه‌ها. لحظه شماری می‌کردند تا ایشان زودتر برگردد. حضرت هم بچه‌ها را خیلی دوست داشت. وقتی که ایشان باز می‌گشتند، بچه‌ها با خوشحالی از خانه‌هایشان بیرون می‌دویدند و دور او حلقه می‌زدند. حضرت نیز با مهربانی آن‌ها را نوازش می‌کرد و با صبر و حوصله به حرف‌هایشان گوش می‌داد و با رویی گشاده و لبخند زنان با آن‌ها حرف می‌زدند. بچه‌ها خوشحال می‌شدند و چهره‌ی ایشان را غرق در بوسه می‌کردند.

ایشان حضرت است.

۱. توبه، آیه‌ی ۱۲۸. مری‌آیه را روی تخته بنویسد.

متن و محتوا

بازی با کارت^۱

رابطه‌ی اعداد روی کارت با پیامبر ﷺ در چیست؟

مدت پیامبری	۲۳
مدت عمر	۶۳
روز تولد	۱۷
روز رحلت	۲۸
سال رحلت	۱۱
سن مبعوث شدن	۴۰
سن از دست دادن مادر	۶
شعب ابطالب	۳

بهترین پیامبر

آیا تا به حال فکر کرده‌اید، چرا خداوند پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد ﷺ را برای ما الگو و رهبر قرار داده است؟
 آیا می‌دانید چرا کسانی که با حضرت نشست و برخاست می‌کردند، او را از همه دوست داشتنی‌تر می‌یافتند؟
 آیا دوست دارید در طول عمر خود، برخی از کارهای ایشان را، برای یک بار، انجام دهید؟
 رفتار پیامبر به گونه‌ای است که تمام کارهای آن حضرت برای هر مسلمانی قابل اجراست. ما می‌توانیم با یادگیری و انجام آن کارها، خوشبختی دنیا و آخرت را به دست آوریم.

۱. مربی روی هر کارت عدد و پشت آن را توضیح عدد بنویسید و با نشان دادن عدد، منتظر جواب از سوی دانش‌آموزان باشد جهت جذابیت کلاس نیز می‌تواند برای هر پاسخ، امتیاز یا جایزه‌ای قرار دهد.
 ۲. احزاب، آیه‌ی ۲۱.

اولین قدم برای رسیدن به این آرزوی دست یافتنی، آشنایی با رفتار ایشان است. برخی از این صفات عبارتند از:

۱. پاکیزگی و بهداشت

پیامبر ﷺ وسایل شخصی بهداشتی مخصوص به خود داشت؛ دستمال، شانه، قیچی، مسواک، آینه، نخ، سوزن، ظرف آب‌خوری و ... این وسایل قسمتی از آنچه است که ایشان در سفر یا غیر سفر همراه داشت^۱. آن حضرت همیشه با طهارت بود. بعد از وضو، خود را معطر و خوشبو می‌ساخت.

۲. نظم و انضباط

پیامبر ﷺ وسایل خود را در جای مشخص قرار می‌داد و هر گاه می‌خواست از آن‌ها استفاده کند، جای آن‌ها را می‌دانست و به راحتی به سراغ آن‌ها می‌رفت.

۳. اجازه در ورود به خانه

پیامبر ﷺ بدون کسب اجازه داخل هیچ خانه‌ای نمی‌شدند. این اجازه گرفتن را بیشتر از راه «سلام کردن» انجام می‌دادند. حتی به خانه دخترش حضرت زهرا علیها السلام بدون اجازه وارد نمی‌شدند، بلکه پشت در خانه می‌ایستاد، می‌فرمودند: «السلام علیکم یا اهل البیت.»

اگر جواب می‌دادند و می‌گفتند «بفرمایید» داخل می‌شدند. اگر جواب نمی‌دادند، بار دوم سلام می‌کردند. اگر جواب نمی‌دادند، بار سوم سلام می‌کردند. اگر بار سوم نیز جواب نمی‌آمد، برمی‌گشتند. اگر اجازه داده نمی‌شد، بدشان نمی‌آمد. می‌فرمودند: «نیستند یا وضعشان به گونه‌ای است که مناسب نیست کسی را بپذیرند»^۲.

راستی ما قبل از ورود به خانه یا اتاق دیگران اجازه می‌گیریم؟

۴. عبادت خدای متعال

پیامبر ﷺ نمازش را به جماعت برگزار می‌کرد. هنگام نیایش، دست‌های خود را به طرف آسمان بلند می‌کرد. سپس دعا می‌کردند. رکوع و سجده نمازش، طولانی بود.

۱. ابن سعد، الطبقات الکبری ترجمه، ج ۱، ص ۴۵۵.

۲. آشنایی با قرآن، ج ۴، ص ۷۴ و ۷۵.

۵. لبخند و خشم و اندوه

پیامبر ما در میان مردم، مهربان و متبسم بودند. با صدای بلند نمی‌خندیدند، بلکه همیشه لبخند می‌زدند. با کودکان مهربان بودند و هرگز دشنام نمی‌دادند. خوش‌رو و خوش‌برخورد بودند. فقط در یاری حق، خشمگین می‌شدند. اگر از کسی خشمگین می‌شدند، روی بر می‌گرداندند و جز حق بر زبان نمی‌آوردند. از همه مردم دیرتر به خشم می‌آمدند و از همه زودتر راضی می‌گشتند. در هنگام غم و اندوه، به عبادت و نماز می‌پرداختند. چهره درهم نمی‌کشیدند و عصبانی نمی‌شدند، بلکه در ماتم با خود زمزمه می‌کردند و با دیگران، اندک سخن می‌گفتند^۱

تنوع

کوچه‌های مدینه می‌دانند

که تویی مهربان‌ترین عابر

تو که تا می‌رسی به رهگذران

بر لب‌ت می‌شود گلی ظاهر

کودکان مثل شاپرک‌هایی

گل روی تو را که می‌بینند

بال و پر می‌زنند با شادی

تا سر شانه تو بنشینند

تو طیب تمام دل‌هایی

که به دنبال درد می‌گردی

توی دست تو، نسخه‌ای از نور

که شفا می‌دهد به هر دردی

تو بهاری که از زمین دلت

چشمه‌های زلال می‌نوشند

تشنگان دسته دسته می‌آیند

از صفای دل تو می‌نوشند

۱. منتهی الامال، شیخ عباس قمی، ص ۷۵؛ شمائل النبی، ابو عیسی محمد بن عیسی ترمزی، ترجمه دکتر محمود مهدوی دامغانی، ص ۲۵.

سخنان تو مثل خورشید است

روشنی بخش خانه دل‌هاست

عطر خوشبوی نام نیکویت

آشنای تمام محفل‌هاست^۱

من می‌توانم

معنای آیه‌های زیر که درباره پیامبر ﷺ است از روی قرآن کریم بنویسم:

۱. لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ

رَحِيمٌ (توبه، آیه‌ی ۱۲۸)

.....
۲. مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ (فتح، آیه‌ی ۲۹)

.....
۳. وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (انبیاء، آیه‌ی ۱۰۷)

زمزمه‌ی آسمانی

ای خدای رحمان و رحیم! بهترین درودهای خود و ملائکه و پیامبران و همه‌ی
مؤمنین را بر پیامبر و خاندان پاکش بفرست؛ درودی که شب‌ها و روزها همواره ادامه
داشته باشد و بر خشنودی و شادمانی آن‌ها بیفزاید.

۱. محمد عزیزی (نسیم)

درس ششم: معجزه‌ی جاویدان

موضوع درس: نبوت خاصه

هدف کلی: بیان معجزه‌ی جاویدان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: شعری، جدولی.

شعر شروع

به‌نام آن که رحمن و رحیم است کتابش نور و پیغامش عظیم است

ایجاد انگیزه

روزنامه‌ها خبر از مسابقه‌ای بزرگ در سراسر کشور می‌دادند. مسابقه‌ای که جایزه آن

باور نکردنی بود.

آرزوی همه برنده شدن بود؛ زیرا با آن جایزه، همه چیز می‌توانستند بخرند. اما

جایزه چه بود؟

برنده‌ی مسابقه فرصت داشت به مدت ۳۳ ثانیه وارد گاو صندوق بزرگ کشور شود

و هر چه می‌خواهد طلا و جواهرات و پول برای خودش بردارد.

حتما آرزو می‌کنید. «ای کاش این فرصت را به ما می‌دانند!»

خوب است بدانیم: برای هر کدام از ما چنین فرصت و چنین جایزه‌ای وجود دارد!

هر سال یک‌بار این فرصت در اختیار ما قرار می‌گیرد، اما بعضی با آن که برنده

جایزه هستند، فقط به تماشای جایزه می‌ایستند، تا زمانشان به اتمام برسد.

صندوق جواهراتی که ما می‌توانیم از آن برای خود برداریم، بسیار بزرگ‌تر از

گاو صندوق بزرگ آن زمان است.

زمان استفاده‌ی ما و حضور ما در گنجینه‌ی جواهرات بیشتر از ۳۳ ثانیه است و تا

۳۰ روز طول می‌کشد.

صاحب آن صندوق دیگر پادشاه نیست؛ بلکه بزرگ‌تر از همه و مهربان‌تر از همه

است. یعنی او خداست.

آری این گنجینه، همان ماه مبارک رمضان است؛ ماهی که پیامبر مهربان ما درباره‌ی آن می‌فرماید: «شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَاةِ اللَّهِ...»؛ ماه رمضان ماهی است که به مهمانی خدا دعوت شده‌اید؛ ماهی که حتی نفس کشیدن و خوابیدن شما در آن عبادت است. (یعنی این که خدای مهربان در برابر انجام دادن آن‌ها به ما پاداش فراوان می‌دهد) پس خوش به حال کسانی که بتوانند در این ماه بیشتر خدا را عبادت کنند و با انجام دادن کارهای نیک، پاداش فراوانی به دست آورند؛ زیرا پاداش‌هایی که خدا به آن‌ها هدیه می‌کند، بسیار بهتر از طلا و جواهراتی است که پادشاه به برنده‌ی مسابقه ۳۳ ثانیه‌ای خود می‌دهد.

برای این که با ویژگی‌های این ماه بیشتر آشنا شوید، آیه‌ی زیر را با هم ترجمه می‌کنیم: «شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ؟ ۳»

متن و محتوا

معجزه‌ی جاویدان

برای این که مردم به پیامبران ایمان بیاورند، هر پیامبری از سوی خداوند معجزه‌هایی می‌آوردند. پیامبر اسلام نیز برای هدایت مردم «قرآن کریم» را آورده است. قرآن سخن خداوند است، که بهتر و زیباتر از همه‌ی شعرها و سخن‌های دیگر است.

قرآن معجزه‌ی همیشگی است؛ زیرا این سخنان را کسی بیان کرد که نزد هیچ کسی درس نخوانده بود و بی‌شک، انسانِ درس‌نخوانده، به تنهایی نمی‌تواند این سخنان ارزشمند و مهم را بگوید.

دلیل دیگر معجزه بودن قرآن آن است که این کتاب الهی، همه‌ی شاعران و سخنوران بزرگ را دعوت می‌کند، اگر می‌توانند یک سوره همانند آن را بیاورند.

خداوند در آیه‌ی ۲۳ سوره بقره می‌فرماید: «وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ؛ و اگر در آنچه بر بنده‌ی خود نازل کرده‌ایم شک دارید، پس - اگر راست می‌گویید - سوره‌ای مانند آن بیاورید.»

۱. الأملی (صدوق)، ص ۹۳.

۲. بقره، آیه‌ی ۱۸۵.

۳. مرئی آیه را روی تخته نوشته و به کمک متریبان آن را ترجمه کند.

دشمنان رسول خدا هر چه کوشیدند، نتوانستند آیه‌ای همانند قرآن بگویند. و این گونه ثابت شد که قرآن، معجزه است.

قرآن که بُود پیام ایزد
نازل شده است بر محمد ﷺ
قرآن که نشان دهد ره راست
برنامه‌ی زنگانی ماست
اعجاز نبوت است قرآن
آیات هدایت است قرآن
این است کتاب دینی ما
برنامه‌ی آسمانی ما

آیا می‌دانید

۱. بهترین عبادت، قرآن خواندن است.^۱
۲. بهترین فرد کسی است که قرآن را بیاموزد و به دیگران نیز آموزش دهد.^۲
۳. کسی که یک آیه از قرآن را در ماه رمضان تلاوت کند، ثواب آن به اندازه‌ی تلاوت کل قرآن در ماه‌های دیگر است.^۳
۴. درجات بهشت به اندازه‌ی آیات قرآن است. روز قیامت به قاری قرآن گفته می‌شود بخوان و بالا برو.^۴
۵. احترام گذاشتن به قرآن و برگه‌های آن واجب است.^۵
۶. بدون وضو نباید دست را به نوشته‌های قرآن بزیم.^۶

۱. حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۱۶۸.

۲. حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۱۶۷.

۳. امالی صدوق، ص ۹۵.

۴. یعقوب کلینی، اصول کافی، ج ۲، ص ۶۰۳.

۵. استفتائات مقام معظم رهبری، سوال ۱۵۹.

۶. همان، س ۱۵۶.

۷. قبل از تلاوت قرآن «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» و «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» را بگوییم.

۸. قرآن در ماه رمضان و در شب قدر بر پیامبر نازل شده است. «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»

۹. تمام الفبای عربی در آیهی ۱۵۴ سورهی آل عمران و آیهی ۲۹ سورهی فتح آمده است.

۱۰. در قرآن کلمه‌ی «امام» به معنی پیشوا و رهبر به تعداد امامان ما، ۱۲ مرتبه ذکر شده است.

۱۱. در قرآن کلمه‌ی «یوم» به معنی روز به تعداد روزهای سال، ۳۶۵ مرتبه ذکر شده است.

۱۲. در قرآن کلمه‌ی «شهر» به معنی ماه به تعداد ماه‌های سال، ۱۲ مرتبه ذکر شده است.

تنوع

جدول قرآنی

۱. عروس قرآن کدام سوره است؟^۱
۲. مادر قرآن کدام سوره است؟^۲
۳. کوچک‌ترین سوره‌ی قرآن کدام است؟^۳
۴. قلب قرآن کدام سوره است؟^۴
۵. آخرین سوره‌ای که بر پیامبر نازل شده است، کدام است؟^۵
۶. طولانی‌ترین سوره‌ی قرآن کدام است؟^۶

۱. قدر، آیهی ۱.

۲. الرحمن.

۳. فاتحه.

۴. کوثر.

۵. یس.

۶. نصر.

۷. بقره.

۳. وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا.^۱
۴. وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا.^۲
۵. فَاقْرَأْ مَا تَبَيَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ.^۳

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا! درود بفرست بر محمد که امین وحی توست، و ما را از کسانی قرار ده که قرآن را می‌خوانند و به آن عمل می‌کنند.

۱. اسراء، آیه‌ی ۲۳.

۲. بقره، آیه‌ی ۸۳.

۳. مزمل، ۲۰.

فصل سوم: امام شناسی

درس هفتم: آشنایی با امامان

موضوع درس: امامت

هدف کلی: اثبات جانشینی علی علیه السلام

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: مسابقه‌ای، جدولی، شعری.

شعر شروع

آغاز هر کار به نام خداست آن که از او، عالم هستی به پاست

ایجاد انگیزه

او به جای من^۱؟

۱. من کاپیتان تیم فوتبال مدرسه‌ام. پارسال زمین خوردم و پام شکست. به بچه‌های تیم گفتم تا موقعی که پای من تو گچه، جواد کاپیتان تیم باشه. بعد خودم به دستش بازوبند کاپیتانی را بستم.

۲. با اتوبوس به مشهد می‌رفتیم. اتوبوس پر از مسافر بود. وسط راه، تلفن همراه آقای راننده زنگ زد.

راننده، اتوبوس را کنار جاده نگه داشت و شروع کرد به صحبت کردن. مسافرها ساکت شده بودند. راننده هی می‌گفت: «عجب! عجب!»

بعد گفت: «باشه من بر می‌گردم.»

وقتی تلفنش را قطع کرد، از جایش بلند شد و رو کرد به مسافرها و گفت: «آقایون، خانوم‌ها، من عذر می‌خوام. الان زنگ زدند که حال مادرم بد شده و بردن بیمارستان. من تنها پسر او هستم. باید کنار مادرم باشم. شاید دکترها بخواهند عملش کنند. من برمی‌گردم.»

چند نفر گفتند: «پس ما چکار کنیم؟ ما می‌خواهیم برویم مشهد.»

۱. مربی ۳ نفر از متریان را انتخاب کند و از آنها بخواهد تا هر کدام یک قسمت را بخواند.

راننده گفت: «ناراحت نباشید. این ماشین، یک راننده دوم هم دارد. او مثل من جاده را می‌شناسد.» بعد دستش را گذاشت روی شانه‌ی آقای که روی صندلی کنار راننده نشسته بود و گفت: «این حسین آقا شما را به سلامت می‌رساند. هیچ نگران نباشید.» یکی از مسافرها فریاد زد: «برای سلامتی مادر آقای راننده، صلوات.»

۳. امام جماعت مسجد محل ما آقای محمدی، بچه‌ها را خیلی دوست داشت. وقتی ما را می‌دید که تو صف نماز جماعت نشسته‌ایم، به روی ما لبخند می‌زد و به ما سلام می‌کرد.

یک شب آقا محمدی، بعد از نماز مغرب رو کرد به جمعیت و گفت: "برادرهای عزیز. خواهرهای محترمی که صدای من را می‌شنوید. من چند سالی مزاحم شما بودم. ان شاء الله که از من راضی باشید. اما حالا می‌خواهم برای تبلیغ دین خدا، بروم جنوب کشور. از امشب به بعد به جای من، این آقا سید محترم، حاج آقا علوی نماز می‌خواند."

بعد آقا سید را از جایش بلند کرد و برد روی سجاده‌ی خودش. نماز جماعت عشاء را آقا سید خواند و همه به ایشان اقتدا کردیم.

راستی بچه‌ها:

اگر تیم کاپیتان نداشت چه می‌شد^۱؟

اگر راننده اتوبوس، کمک راننده نداشت، چه اتفاقی برای مسافران می‌افتاد؟

اگر امام جماعت جانشینی تعیین نمی‌کرد، چه مشکلی برای اهل مسجد به وجود می‌آمد؟

متن و محتوا

همان‌طور که اگر تیم فوتبال کاپیتان نداشت، بچه‌های تیم هماهنگ نمی‌شدند و تیم شکست می‌خورد؛

همان‌طور که اگر اتوبوس کمک راننده نداشت، مسافران در وسط راه حیران و سرگردان می‌شدند؛

۱. مربی سوال‌ها را روی تخته نوشته و نظر متریبان را بپرسد.

و همان‌طور که اگر امام جماعت، فردی را به عنوان جانشین تعیین نمی‌کرد، نماز جماعت برگزار نمی‌شد.

اگر پیامبر مهربان ما نیز بعد از خودش جانشینی تعیین نمی‌کرد، مشکلات زیادی برای مردم اتفاق می‌افتاد.

آیا می‌توانید برخی از آن مشکلات را بیان کنید؟

آری اگر خدای مهربان، مسلمانان را پس از پیامبر بدون راهنما رها می‌کرد، مردم سرگردان می‌شدند و اختلاف و درگیری در میان آن‌ها زیاد می‌شد و نمی‌توانستند برنامه‌های دینی خود را انجام دهند.

امام رضا علیه السلام در پاسخ سوال بالا می‌فرماید: «اگر خداوند برای مردم، امام را قرار نمی‌داد، مردم و دین از بین می‌رفتند.^۱»

امامت

یکی از اصول مذهب ما، امامت است. ایمان به جانشینی دوازده امام بعد از پیامبر را امامت می‌گویند. خداوند، امامان را برای رهبری جامعه انتخاب و به وسیله‌ی پیامبر آنان را به مردم معرفی نموده است.

آنان نیز مانند پیامبران انسان‌ها را به سوی انجام کارهای نیک دعوت می‌کنند و نگهبان و حفظ‌کننده‌ی دین خدا هستند. خداوند در آیاتی از قرآن پیروی و اطاعت از آن‌ها را بر همه واجب کرده است.

هنگامی که خداوند این آیه را نازل کرد «يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ^۲؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اطاعت کنید خدا را! و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولیای امر خود را!»

یکی از یاران پیامبر به نام جابر پرسید: ای پیامبر! خدا و پیامبر را شناختیم، اما اولیای امر که باید از آنان اطاعت کنیم چه کسانی هستند؟

پیامبر فرمودند: «آنان جانشینان من هستند و پس از من، امام مسلمانان هستند.^۳»

۱. اخبار و آثار امام رضا علیه السلام، ص ۳۳۵ و بخش امامت ترجمه ج ۷ بحار، ص ۲۲.

۲. نساء، ۵۹.

۳. بحارالانوار، ج ۳۶، ص ۲۵۰.

برای آگاهی از نام‌های امامان، اولین خانه‌ی ابتدایی جدول را انتخاب کنید، سپس ۱۴ خانه را به صورت افقی بشمارید و حرف خانه ۱۴ را به آن اضافه کنید، بعد از مشخص شدن نام هر امام، دوباره از حرف اول نام امام بعدی از ابتدای جدول شروع به شمارش کنید تا اینکه نام دوازده امام تکمیل گردد.

ح	ع	*	*
ص	ب	س	ح
ه	ج	ر	ک
ا	ح	م	ح
ج	س	س	ل
ض	ا	ا	ا
ه	س	ا	و
ن	ی	ط	م
د	ق	ا	ی
د	ا	ا	ظ
م	د	د	ن
د	ن	ر	ل
س	م	ق	ر
ی	ر	ی	د
*	ه	س	*

اینجا کجاست؟

در این مکان به دستور پیامبر عده‌ی زیادی از مسلمانان جمع شدند. شدت گرما و حرارت زیاد آفتاب و داغی زمین به حدی آنها را آزار می‌داد که مجبور شدند قسمتی از لباس خود را به سرانداخته و گوشه‌ای از آن را نیز زیرپای خود بیندازند. پیامبر ﷺ فرمودند: خداوند این آیه را بر من نازل کرده است:

«ای پیامبر! آنچه از طرف پروردگارت بر تو نازل شده، برای مردم بیان کن؛ و اگر این کار را نکنی، وظیفه‌ی پیامبری‌ات را انجام نداده‌ای!»

سپس فرمودند: «ای مردم! فرشته‌ی خدا سه بار نزد من آمد و از سوی خدای بزرگ به من فرمان داد تا در این مکان، شما را از پیام خدا آگاه سازم و بگویم که علی بن ابیطالب برادر و جانشین من و ولی شماست.»

«ای مردم! شیطان از روی حسادت، آدم را از بهشت بیرون کرد. پس مبادا به علی علیه السلام حسادت کنید و با این گناه، تمام کارهای خوبی که انجام داده‌اید، در پیشگاه خدا از بین ببرید. پس مواظب رفتار خود باشید. در میان شما، دشمن خدا نیز هست!»

بعد از سخنان پیامبر همه‌ی مسلمانان با حضرت علی علیه السلام به عنوان امام خود بیعت کردند و تبریک گفتند؛ اما پس از رحلت پیامبر عده‌ای سفارش‌های پیامبر را در غدیر فراموش کردند. آنگاه بیعت خود را با امام علی علیه السلام شکستند و دیگران را به خلافت انتخاب کردند.

نام این سرزمین خاطره انگیز است.

تنوع

درس غدیر

با کمک همدیگر کلمات داده شده را در جای مناسب بگذارید، تا با بخش دیگری از سخنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در خطبه‌ی غدیر آشنا شوید.

«دفاع کننده از رسول خدا، راست، منحرف، خداوند، هدایت، یاری دهنده دین خدا»

«ای مردم علی علیه السلام را اطاعت کنید تا شوید

و نهی او را قبول کنید تا در راه باشید،

و به سوی مقصد و مراد او بروید تا راه‌های بیگانه، شما را از راه او نکند.

ای مردم، از علی علیه السلام اطاعت کنید که او را انتخاب نموده است.

ای مردم، او و است.

۱. خطبه‌ی پیامبر صلی الله علیه و آله در غدیر.

من می‌توانم

چند حدیث از پیامبر ﷺ درباره حضرت علی رضی الله عنه بنویسم.

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا! هر کس علی رضی الله عنه را دوست می‌دارد، دوستش بدار و هر کس او را دشمن می‌دارد، دشمنش بدار و هر کس او را یاری می‌کند، یاری‌اش کن و هر کس او را تنها می‌گذارد، او را رها کن.

درس هشتم: امام مهربان

موضوع درس: امام شناسی

هدف کلی: آشنایی با امام زمان و بیان وظایف منتظران

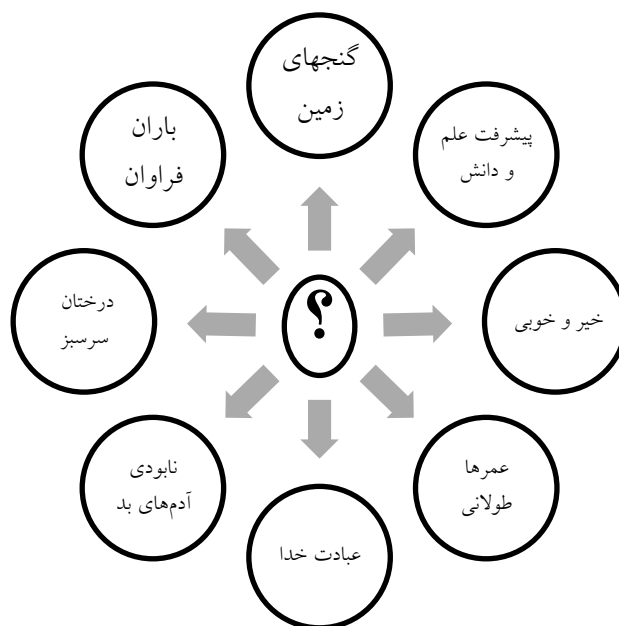
روش‌های انتقال مفاهیم دینی: طراحی، مسابقه‌ای، داستانی.

شعر شروع

در باغ قلب ما، هر گل به رنگ توست آغاز درس ما، نام قشنگ توست

ایجاد انگیزه

آن چه روزی است^۱؟

۱. مربی کلمه‌های زیر را روی تخته بنویسد و با توجه به توضیحات از متریان بخواهد تا بگویند که این خصوصیات مربوط به چه روزی است.

در آن روز:

تمام گنج‌های زمین آشکار می‌شود و مردم به آسانی به آن دست می‌یابند.
باران به حد کافی می‌بارد و گیاهان زمین می‌رویند.
درختان، سرسبز و پر میوه می‌گردد.
خیر و خوبی در همه جا به چشم می‌خورد.
مردم به اطاعت و عبادت خدا و نماز جماعت رو می‌آورند.
عمرها طولانی می‌شود.
علم و دانش بسیار پیشرفت می‌کند.^۱
آن روزی است که

متن و محتوا

امام علی علیه السلام درباره زمان ظهور امام زمان علیه السلام می‌فرماید:
پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «جانشینان من که پس از من در میان مردم حجت‌های پروردگار هستند، ۱۲ نفر می‌باشند. اول آنها برادرم است و آخرین آنان هم پسر من خواهد بود.»
عرض کردند: «یا رسول الله برادرت کیست؟» فرمود: «علی بن ابی طالب.»
عرض کردند: «فرزندت کدام است؟» فرمود: «فرزندم مهدی علیه السلام است که خداوند با او دنیا را پر از عدل و داد می‌کند، پس از این‌که از ظلم و ستم پر شده باشد.^۲»
وقتی که او بیاید، صفا شود در جهان شادی و سبز گردد، گویی که شد بهاران برای هر پرنده، دیگر نماند قفس به راحتی و خوبی، قرآن بخواند هر کس پیش از تولد ما، خدا گرفته عهده سعی کنید همیشه، باشید یار مهدی^۳
برای اینکه زودتر این روز فرا برسد، ما باید در زمان غیبت امام زمان علیه السلام به وظایفمان عمل کنیم.

۱. برگرفته از روایات عصر ظهور.

۲. زندگانی چهارده معصوم علیهم السلام / ترجمه اعلام الوری؛ متن؛ ص ۵۱۱

۳. شاعر: گرگانی.

وظایف منتظران

شناخت امام زمان علیه السلام

امام دوازدهم ما، فرزند امام حسن عسکری علیه السلام است. ایشان در نیمه‌ی شعبان متولد شد و در سن پنج سالگی به امامت رسید.

خداوند برای این‌که ایشان را از دست دشمنانش نجات دهد، او را غایب کرد. حضرت در غیبت صغری که حدود ۷۰ سال طول کشید، تنها از طریق چهار نایب خاص با شیعیان ارتباط داشت. اما پس از آن، غیبت کبری آغاز شد و تا زمان ما به طول کشیده است.

غیبت امام زمان علیه السلام به معنای نبودن ایشان نیست؛ بلکه حضرت همانند خورشید پشت ابر است. خورشید پشت ابر با این‌که دیده نمی‌شود، ولی نور و گرمای خود را به زمین می‌رساند. امام زمان علیه السلام نیز مؤمنان و نیازمندان را یاری می‌کند. و برای ما دعا می‌کند.

۱. چگونه امام خود را بشناسیم؟

ابونصر خادم امام حسن عسکری علیه السلام می‌گوید: پیش از غیبت امام زمان علیه السلام خدمت آن حضرت رسیدم. امام زمان از من پرسیدند: «آیا مرا می‌شناسی؟» پاسخ دادم: «آری، شما سرور من، فرزند سرور من هستید.» امام فرمودند: «مقصود من چنین شناختی نبود.» گفتم: «خودتان بفرمایید.»

امام فرمودند: «من آخرین جانشین پیامبر خدا هستم. خداوند به واسطه‌ی [برکت] من، بلا را از خاندان و شیعیانم دور می‌کند.»

۲. انجام کارهای نیک

امام صادق علیه السلام فرمودند: «هر کس دوست دارد از یاران امام زمان باشد، باید در حالی که منتظر است، اعمال صالح انجام دهد.»

۱. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۱.

۲. بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۵۲، ص ۱۴۰.

۳. خوش اخلاقی

امام صادق علیه السلام فرمودند: «هرکس می‌خواهد از یاران امام زمان باشد باید اخلاق شایسته و نیکویی داشته باشد.»^۱

۴. مراجعه به عالمان دین

آن حضرت در این زمان از ما خواسته است تا برای آشنایی با دستورهای قرآن و اهل بیت علیهم السلام به عالمان دین مراجعه کنیم و با راهنمایی آنان تکالیف دینی خود را انجام دهیم.

۵. صدقه دادن

صدقه دادن برای سلامتی امام زمان یکی دیگر از کارهایی است که بسیار مورد سفارش واقع شده است. صدقه دادن مستحب است و پاداش فراوانی دارد. همان‌گونه که وقتی یکی از عزیزان ما در سفر است، صدقه می‌دهیم تا سالم برگردد. برای این‌که امام زمان سریعتر ظهور کند، باید صدقه داده و ثواب آن‌را به ایشان هدیه می‌کنیم. این صدقه نوعی ابراز محبت به آن حضرت است.

۱. همان، ص، ۱۴۰

من می‌توانم

۱. بگویم وظیفه من در زمان غیبت امام زمان عجل الله فرجه چیست؟
۲. تصمیم بگیرم هر روز دعای سلامتی امام زمان عجل الله فرجه را بعد از نمازم بخوانم.

زمزمه‌ی آسمانی

اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيَّكَ الْحُجَّةَ بْنَ الْحَسَنِ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَعَلَى آبَائِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ وَلِيًّا وَ حَافِظًا وَ قَائِدًا وَ نَاصِرًا وَ دَلِيلاً وَ عَيْنًا حَتَّى تُسْكِنَهُ أَرْضَكَ طَوْعًا وَ تُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا.

فصل چهارم: آخرت شناسی

درس نهم: چه بذری کاشته‌ایم؟

موضوع درس: معاد

هدف کلی: تبیین رابطه‌ی دنیا و آخرت

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: حدیثی، داستانی، شعری، جدولی.

شعر شروع

به‌نام آن‌که عالم روشن از اوست خدایی که حیات و مردن از اوست

ایجاد انگیزه

امیرالمومنین علیه السلام درباره‌ی دنیا، حدیثی فرموده‌اند. حروف زیر را مرتب کنید تا به جمله‌ی ایشان دست یابید.

..... د ن ی ا م ح ل ا م ت ح ا ن ا س ت

امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: «دنیا، محل امتحان است.»^۱

متن و محتوا

انسان‌ها در دنیا مانند دانش‌آموزان یک کلاس هستند. از آنان در کلاس زندگی، امتحان گرفته می‌شود. برخی نمره‌ی ضعیف می‌گیرند، گروهی خوب و برخی نمره عالی می‌گیرند.

امتحان کلاس ^۱	امتحان دنیا
شرکت کنندگان: دانش آموزان	شرکت کنندگان: همه‌ی انسان‌ها
کتاب امتحان: ریاضی، علوم و ...	کتاب امتحان: قرآن
ملاک قبولی: نمره خوب گرفتن	ملاک قبولی: به دنبال رضایت خدا بودن
مانع قبولی: بی‌توجهی به معلم و درس	مانع قبولی: غفلت از یاد خدا و قرآن
راهکار قبولی: تلاش و کوشش	راهکار قبولی: ایمان و کارهای نیک
زمان امتحان: پایان سال تحصیلی	زمان امتحان: همیشه و در همه کار
نتیجه‌ی قبولی: رفتن به کلاس بالاتر	نتیجه‌ی قبولی: خوشبختی در دنیا و آخرت

به نظر شما قبول شدگان در امتحان دنیا چه کسانی هستند؟

خداوند در قرآن قبول شدگان را معرفی کرده است. برای آشنایی با آنان از خانه‌ی اول شروع کرده، سپس سه‌خانه سه‌خانه بشمارید تا پنج گروه قبول شدگان را به دست آورید.

۱	۶	۱۱	۱۶	۲۱	۲۶
ن	ن	ص	ا	ز	و
۲	۷	۱۲	۱۷	۲۲	*
ا	ک	ا	ب	م	
۳	۸	۱۳	۱۸	۲۳	*
(م) ه	د	ک	ی	م	
۴	۹	۱۴	۱۹	۲۴	*
ی	پ	ا	ر	ه	
۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	*
ه	و	ک	ر	ج	

۱. پیشنهاد می‌شود مربی این طرح را روی تخته کشیده و بعد از بیان هر موردی از تشبیهات، اجازه‌ی فکر کردن به متریبان را داده سپس مورد بعدی را بنویسد.

انسان‌های

۱. ۱.
۲. ۲.
۳. ۳.
۴. ۴.
۵. ۵.

به نظر شما نتیجه‌ی امتحان‌های زندگی چه زمانی مشخص می‌شود؟
نتیجه‌ی برخی از امتحان‌های ما در دنیا مشخص می‌شود، اما در دنیا همه‌ی گناهکاران کیفر خود را نمی‌بینند و همه‌ی نیکوکاران به پاداش کارهای خود نمی‌رسند. از این‌رو، نتیجه‌ی بیشتر امتحان‌های خود را در قیامت می‌بینیم؛ یعنی روزی که خداوند همه‌ی انسان‌ها را پس از مرگ، دوباره زنده می‌کند. خداوند در سوره فاطر، زنده شدن مردگان را مانند زنده شدن درختان و گیاهان در فصل بهار می‌داند.^۱
در روز قیامت همه‌ی انسان‌ها زنده می‌شوند و مانند دانش‌آموزان، کارنامه‌ی اعمال خود را می‌بینند.

عده‌ای خوشحال و خندانند و کارنامه‌ی خود را با دست راست می‌گیرند. به بهشت می‌روند و در باغ‌های سرسبز و پُر میوه، با دوستان خوب زندگی می‌کنند. این بهشت زیبا، پاداش نیکوکاری آن‌هاست.

۱. نیکوکار: (الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلُوَكُمْ أَنِيكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا) ملک، ۲.

۲. مجاهد: (وَلِيُبْلُوَكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ) محمد، ۳۱.

۳. صابر (وَيَعْلَمُ الصَّابِرِينَ) آل عمران، ۱۴۲.

۴. مومن (يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا) آل عمران، ۱۴۰.

۵. پاکیزه (حَتَّى يَمَيِّزَ الْغَيْبِثَ مِنَ الطَّيِّبِ) آل عمران، ۱۷۹.

۶. وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ؛ و خدا همان کسی است که بادهای را روانه می‌کند پس [بادهای] ابری را برمی‌انگیزند، و [ما] آن را به سوی سرزمینی مرده رانديم، و آن زمین را بدان [وسيله]، پس از مرگش زندگی بخشیدیم رستاخیز [نیز] چنین است. فاطر، ۹.

بعضی از مردم، کارنامه خود را با دست چپ می‌گیرند. این‌ها ناراحت و گریانند و سرشان را پایین می‌اندازند و با خود می‌گویند: ای کاش در دنیا کارهای زشت نمی‌کردیم! ای کاش به کسی آزار نمی‌رساندیم!
خداوند در سوره‌ی کهف آیه‌ی ۴۹ درباره‌ی آنان می‌فرماید:
گناهکاران را می‌بینی که از آنچه در نامه‌ی عملشان است، ترسانند و می‌گویند: «ای وای بر ما! این چه کتابی است که هیچ عمل کوچک و بزرگی نیست، مگر این که آن را نوشته است؟! و همه اعمال خود را حاضر می‌بینند»

تنوع

بوته‌ای که می‌میرد
بار و دانه‌ای دارد
باز دانه را دستی
توی خاک می‌کارد

مرگ بوته هرگز نیست
عمر بوته را پایان
مثل آن، پس از مردن
زنده می‌شود انسان

زندگی اگر این بود
پست بود و بیهوده
زندگانی ما بود
قصه‌ای غم‌آلوده

مثل بوته بعد از مرگ
رشد دیگری داریم
در بهار رستاخیز
عمر بهتری داریم

بوتـه‌ی بدی، حتماً
میـوه‌ی بدی دارد
خوش به حال آن کس که
بذر خوب می‌کارد^۱

چه چیزی آماده کرده‌اید؟

روزی حضرت محمد ﷺ از محلی عبور می‌کردند. مردی ایشان را صدا زد و پرسید: «چه زمانی قیامت می‌شود؟» ایشان فرمودند: «برای آن روز چه چیزی آماده کرده‌ای؟» گفت: «دوستی خدا و رسولش را.» حضرت فرمودند: «تو با همان کسی هستی که دوستش داری^۲.» حال شما در خانه‌ی آخرت می‌خواهید با چه کسی باشید؟ با دوستان خدا یا دشمنان؟ باید دوستان خدا را دوست داشته باشیم و از آنان اطاعت کنیم تا در امتحان‌های زندگی موفق باشیم و در خانه آخرت با آنان همنشین شویم. قرآن کریم در سوره‌ی مجادله، آیه‌ی ۱۳ می‌فرماید: «وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ؛ و از خدا و پیامبر او فرمان برید، و خدا به آنچه انجام می‌دهید، آگاه است.»

من می‌توانم

۱. درباره‌ی آیه‌های زیر یک نقاشی بکشم.
«پس کسی که نامه‌ی اعمالش را به دست راستش دهند، از شدت شادی فریاد می‌زند: ای اهل محشر! نامه‌ی اعمال مرا بگیرید و بخوانید.»^۳

۱. مصطفی رحماندوست.

۲. ارشاد القلوب، ترجمه سلگی، ج ۱، ص ۴۵۰.

۳. حاقه، آیه‌ی ۱۹.

«اما کسی که نامه‌ی اعمالش را به دست چپش بدهند می‌گوید: ای کاش هرگز نامه‌ی اعمالم را به من نمی‌دادند.»^۱

۲. چند کار را که سبب موفقیت در امتحان زندگی می‌شود نام ببرم.

زمزمه‌ی آسمانی

«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ»^۲ پروردگارا! در این

دنیا به ما نیکی و در آخرت نیز نیکی عطا کن، و ما را از عذاب آتش دور نگه دار.»

۱. حاقه، آیه‌ی ۲۵.

۲. بقره، آیه‌ی ۲۰۱.

درس دهم: بهشت و نعمت‌های آن

موضوع درس: معاد

هدف کلی: بیان نعمت‌های بهشتی و راه‌های کسب آن

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: رمزی، تقسیمی، شعری.

شعر شروع

بِه نام خدای بزرگ کسه پروانه را آفرید
بِه روی دو تال بال او خط و خال زیبا کشید^۱

ایجاد انگیزه

امام سجاده علیه السلام در دعای ۴۷ صحیفه سجادیه این‌گونه دعا می‌کنند: «پروردگارا! بهشت پر نعمت را به من هدیه بفرما» و خداوند مهربان نیز پاداش آنهایی که ایمان آورده، و کارهای شایسته انجام داده‌اند، بهشت قرار داده است.^۲

در مقابل درخواست بهشت، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در دعای مجیر، ۸۶ مرتبه از خداوند می‌خواهند: «أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرٌ؛ ای خدای پناه دهنده، مرا از آتش جهنم پناه بده.» و در دعای جوشن کبیر که در شب‌های قدر می‌خوانیم ۱۰۰ مرتبه می‌گوییم: «الْغَوْثَ الْغَوْثَ خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ يَا رَبُّ؛ فریاد فریاد خدایا! از آتش جهنم رهایم کن.»

به نظر شما بهشت چه نعمت‌هایی دارد که امام سجاده علیه السلام آن را از خداوند طلب می‌نماید و آتش جهنم چقدر سوزان است که پیامبر مهربان از خداوند ۸۶ مرتبه رهایی از آن را می‌خواهند؟^۳

۱. ناصر کشاورز.

۲. بقره، آیه ۸۲.

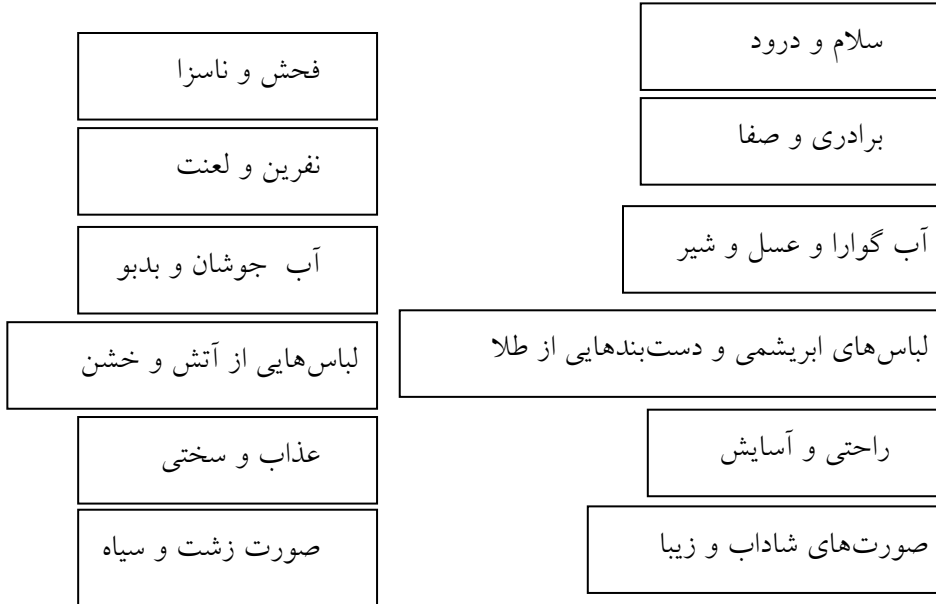
۳. المصباح للكفعمی (جنة الأمان الواقية)، ص ۲۶۸.

۴. همان، ص ۲۴۷.

۵. بهتر است مری جمله‌های عربی دعاها را در ابتدای کلاس روی تخته نوشته و بعد سوال را مطرح نماید.

متن و محتوا

برای آشنایی بیشتر با بهشت و جهنم به این کارت‌ها توجه نمایید^۱.

خداوند، نیکوکاران را به مهمانی بهشت دعوت کرده است و با بهترین نعمت‌ها از آن‌ها پذیرایی می‌کند. نعمت‌هایی که به فکر هیچ کس نمی‌رسد. خداوند در آیه‌ی ۳۵، سوره‌ی ق می‌فرماید:

«لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ؛ هر چه بخواهند در آن‌جا برای آن‌ها هست، و نزد ما نعمت‌های بیشتری است.»

به نظر شما، بهشتیان چه کارهایی انجام داده‌اند که به میهمانی خداوند دعوت شده‌اند؟

اگر می‌خواهیم به این میهمانی دعوت شویم، باید کارهایی را که خداوند و پیامبران و امامان بیان کرده‌اند، انجام دهیم. این کارها در رمز «آدرس قرآن» خلاصه شده است.^۲

۱. مری با نشان دادن کارت نعمت بهشتی و نعمت جهنمی به مقایسه‌ی بهشت و جهنم پردازد.
 ۲. مری کلمه‌ی «آدرس قرآن» را روی تخته نوشته و با روش نمادین هر یک از حروف آن را برای متریان توضیح دهد.

آ:
د:
ر:
س:
ق:
ز:
ا:
ن:

۱. آشنایی با خدا و پیامبر و پیروی از آنان

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُمْ وَعَرَفُوهُ؛ به بهشت داخل نمی‌شود، مگر فردی که پیشوایان دین را بشناسد و آنان نیز او را بشناسند.»
خداوند در قرآن می‌فرماید: «مَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ؛ هرکس از خدا و پیامبر او اطاعت کند، وی را به باغ‌هایی درآورد که از زیر [درختان] آن نهرها روان است. در آن جاودانه‌اند، و این همان رستگاری بزرگ است.»
اگر کسی خدا و پیامبر را خوب بشناسد، از دستورهای آنان پیروی کرده و به راه راست هدایت می‌شود.

۲. درس خواندن

امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: هیچ بنده‌ای نیست که صبح یا شب در جستجوی علم باشد، مگر آن‌که داخل در رحمت خداوند است، و فرشتگان به او می‌گویند: آفرین بر تو باد ای زائر خدا!^۱

۳. راستگویی

خداوند در قرآن می‌فرماید: «قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ؛ خدا

۱. نهج البلاغه (للصباحی صالح)، ص ۲۱۲.

۲. نساء، آیه ۱۳.

۳. پاداش نیکی‌ها و کیفر گناهان / ترجمه ثواب الأعمال، ص ۳۴۲

۴. مائده، آیه ۱۱۹.

فرمود: «این، روزی است که راستگویان را راستی‌شان سود بخشد.» برای آنان باغ‌هایی است که از زیر [درختان] آن نهرها روان است. همیشه در آن جاودانند. خدا از آنان خشنود است و آنان [نیز] از او خشنودند. این است رستگاری بزرگ.»

۴. سیر کردن گرسنه

ابو حمزه ثمالی از امام سجاد علیه السلام روایت کرده است که فرمود: «کسی که به مؤمن گرسنه‌ای غذا دهد، خداوند از میوه‌های بهشتی به او می‌دهد، و کسی که مؤمن تشنه‌ای را سیراب سازد، خداوند او را از آشامیدنی‌های گوارای بهشتی سیراب خواهد کرد، و کسی که مؤمنی را بپوشاند، خداوند [اندام] او را با لباس‌های سبز بهشتی خواهد پوشاند.»^۱

۵. قرآن خواندن

امام صادق علیه السلام فرمودند: «بر شما باد به خواندن قرآن؛ زیرا درجات بهشت به شماره‌ی آیات آن است و روز قیامت به قاری قرآن می‌گویند، بخوان و بالا برو و هر آیه که بخواند یک درجه بالا می‌رود.»^۲

۶. روزه گرفتن

شخصی از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر کس یک روز، روزه مستحبی بگیرد، خداوند متعال او را وارد بهشت می‌کند.»^۳

۷. احترام به والدین

فرزندی که همیشه به پدر و مادر خود احترام می‌گذارد و سخنان آنان را گوش می‌دهد و آن‌ها را از خود راضی نگه دارد، درهای بهشت به رویش باز می‌شود. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر کس در ابتدای روز، پدر و مادرش، یا یکی از آن دو از او راضی باشند، درهای بهشت به رویش باز می‌شود.»^۴

۸. نماز خواندن

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «اگر نماز برپا دارید و زکات بدهید و به فرستادگانمان ایمان بیاورید و یاریشان کنید و وام نیکویی به خدا بدهید، قطعاً گناهانتان را

۱. پاداش نیکی‌ها و کیفر گناهان / ترجمه ثواب الأعمال، ص ۳۵۱.

۲. امالی شیخ صدوق، مجلس ۵۷.

۳. پاداش نیکیها و کیفر گناهان / ترجمه ثواب الأعمال، ص ۱۴۸.

۴. نصاب، ص ۷۹.

از شما می‌زدایم، و شما را به باغ‌هایی که از زیر [درختان] آن نهرها روان است در می‌آورم^۱»

پیامبر ﷺ فرمودند: «الصَّلَاةُ مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ؛ نماز کلید بهشت است»^۲.

تنوع

توشه محشر: نماز ^۳	کلید کوش: نماز
عطر گلستان: نماز	شوق بهاران: نماز
آیت سبحان: نماز	پیام قرآن: نماز
شوکت ایمان: نماز	فروغ یزدان: نماز
نیاز انسان: نماز	سنجش ایمان: نماز
عترت پاکان: نماز	عزت یاران: نماز
رمز شهادت: نماز	راز رسالت: نماز
فجر هدایت: نماز	فخر ولایت: نماز
نغمه عرفان: نماز	صیقل هر جان: نماز
بارش رحمت: نماز	غرفه جنت: نماز
سپاس نعمت: نماز	نشان وحدت: نماز
رسم نجابت: نماز	شکر و رضایت: نماز
روح صداقت: نماز	نور امامت: نماز
محو ضلالت: نماز	مجد عبادت: نماز
درس شریعت: نماز	کسب فضیلت: نماز

من می‌توانم

با کمک آیه‌های زیر نقاشی زیبایی از بهشت بکشم.

۱. لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ لَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ. مانده، آیه‌ی ۱۲.

۲. نهج الفصاحه، ص ۴۸۵.

۳. مری شعر را بخواند و از بچه‌ها بخواهد تا کلمه «نماز» را بعد از هر مصرع تکرار کنند.

«پس برای شما به وسیله آن باغ‌هایی از درختان خرما و انگور پدیدار کردیم که در آن‌ها برای شما میوه‌های فراوان است و از آن‌ها می‌خورید.»^۱

زمزمه‌ی آسمانی

«رَبَّنَا وَ ادْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَ مَنْ صَلَّحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَ ازْوَاجِهِمْ وَ ذُرِّيَّاتِهِمْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ؛ پروردگارا، آنان را در باغ‌های جاوید که وعده‌شان داده‌ای، با
هر که از پدران و همسران و فرزندان‌شان که به صلاح آمده‌اند، داخل کن؛ زیرا تو خود
ارجمند و حکیمی.»

۱. مومنون، آیه‌ی ۱۹.

۲. غافر، آیه‌ی ۸.

فصل پنجم: احكام

درس یازدهم: گلشن احکام

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با ضرورت و انواع احکام آشنا می‌شوند.
روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم، جدول

شعر شروع

ای که با نامت جهان آغاز شد دفتر ما هم به نامت باز شد
ستایش خدایی که با فرستادن احکام دین خود، ما را به راه سعادت هدایت کرد.^۱

ایجاد انگیزه

سعید شاگرد کلاس سوم، وضو و نماز را به خوبی نمی‌دانست. او بعد از آن که بچه‌ها وضو گرفتند و به سمت مسجد راه افتادند، جلو شیر آب آمد. چون می‌خواست بچه‌ها متوجه نشوند در آن جا حسن پسر روحانی محل را دید و از او خواست وضو و نماز را به او آموزش دهد. حسن نیز به خوبی هرآن چه را می‌دانست به او یاد داد. وقتی در مسجد نمازشان را خواندند، بابای حسن بین نماز بلند شد و صحبت کرد: به نام خداوند بخشنده‌ی مهربان. بچه‌ها خدا به ما نعمت‌های زیادی داده: پدر و مادر، دست و پا، چشم و گوش، هوش و استعداد، و هزاران هزار نعمت دیگر. در مقابل این همه نعمت از ما خواسته به احکام دینش پایبند باشیم. این احکام را یاد بگیریم و به دیگران بیاموزیم.

۱. مربی می‌تواند با استفاده از این اشعار با بچه‌ها سلام و احوالپرسی نماید:

سلام سلام بچه‌ها	گل‌های سرخ و زیبا
سلام سلام بچه‌ها	عزیزای مثل ماه
امیدوارم خوب باشید	سالم و سرحال باشید
وقتی از خواب پاشدی	یا به دوستت رسیدی
وقتی که تو خیابون	آشنا و فامیل را دیدی
بپا سلام یادت نره	بپا سلام یادت نره

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «وای بر هر مسلمانی که در هفته یک روز را برای شناخت دستورهای دین خود و پرسش از آن قرار ندهد.»^۱

سعید در حالی که به روحانی محل نگاه می کرد، تصمیم گرفت تا با شرکت در کلاس احکام، و آگاهی بیشتر از این برنامه‌ی شیرین الهی، عبادت خدا را به خوبی انجام دهد و دل پیامبر خدا را شاد کند.

متن و محتوا

انسان علوم مختلف را می آموزد تا در مواقع حساس و مهم از آن بهره برد. برخی علوم کاربرد کمتر و برخی کاربرد بیشتر دارند. بنابراین فراگیری علمی که با آن سروکار بیشتری داریم، مهمتر است. احکام دینی از علمی است که از ابتدای سن تکلیف تا دوران پیری و مرگ با آن سروکار دارد و در قیامت نیز از آن سؤال خواهد شد. بنابراین لازم است به یادگیری آن اهمیت فراوان دهیم.

هر چند یادگیری در تمام طول زندگی لازم است، اما بهترین دوران برای یادگیری احکام، دوران کودکی و نوجوانی است.

امام علی علیه السلام می فرماید: علمی که در کودکی می آموزیم مانند نقاشی بر سنگ است.^۲ (پاک کردن این نقاشی بسی دشوار است.)

ضرورت یادگیری احکام در روایات

حضرت محمد صلی الله علیه و آله می فرماید: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْفَقْهُ؛ بهترین عبادت‌ها، دانشمند شدن در علوم دینی است.»

امام صادق علیه السلام فرمودند: «احکام دین را یاد بگیرید و مانند اعراب زمان جاهلیت، از احکام خدا بی خبر نمانید.» سپس افزودند: «کسی که احکام الهی را یاد نگیرد، خداوند در روز قیامت هرگز به او با نظر لطف نمی کند.»^۳

۱. محمدباقر مجلسی، بیروت، موسسه الوفاء، بحارالانوار، ج ۱، ص ۱۱۶.

۲. کنزالفوائد، ج ۱، ص ۳۱۵.

۳. الخصال، ج ۱، ص ۳۰.

۴. محمدباقر مجلسی، همان، ص ۲۱۴.

انتخاب پیامبر ﷺ

در مسجد دو گروه از مسلمانان نشسته بودند. گروهی سرگرم عبادت و گروهی مشغول به بحث و یادگیری علوم دینی. پیامبر خدا نزدیک شدند.

سؤال مهم این بود که پیامبر با کدام گروه همراه خواهند شد.

پیامبر اسلام نزدیک‌تر آمدند و فرمودند: «هر دو گروه خوب هستند؛ گروهی خدا را می‌خوانند و گروهی دیگر خود می‌آموزند و به دیگران نیز آموزش می‌دهند. ولی این گروه دوم برترند؛ زیرا من برای «آموزش» فرستاده شده‌ام.» آن گاه در کنار گروه دوم نشستند.

آری، کلاس درس یادگیری احکام، کلاسی است که پیامبران، استاد آن و همه‌ی مردم، شاگردان آن‌ها هستند.

امام صادق علیه السلام به نقل از پدران خود از پیامبر اسلام نقل می‌فرمایند: «برتری دانشمند دینی بر کسی که فراوان عبادت می‌کند، مانند برتری خورشید بر ستارگان است.»^۱ برای دانشمند شدن در علوم دینی اولین قدم، یادگیری احکام است.

انواع احکام

احکام دین اسلام در یک تقسیم‌بندی به پنج شاخه تقسیم می‌شوند:

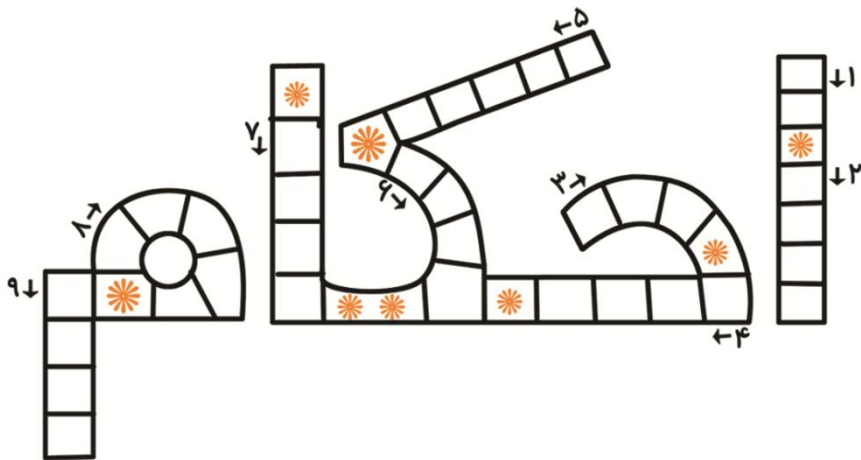
۱. واجب: کارهایی که ما باید حتماً آن را انجام دهیم، مثل نماز خواندن و احترام به پدر و مادر؛
۲. حرام: کارهایی که ما باید حتماً آن را انجام ندهیم، مثل دروغ گفتن؛
۳. مستحب: کارهایی که اگر انجام دهیم خدا به ما ثواب می‌دهد، مثل کمک به دیگران؛
۴. مکروه: کارهایی که بهتر است آن را انجام ندهیم، مثل فوت کردن به غذا؛
۵. مباح: کارهایی که انجام دادن و انجام ندادن آن از نظر اسلام، یکسان و مساوی است. مانند راه رفتن و نشستن.

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۲، ص ۱۹.

تنوع

جدول احکام را پر کنید.

۱. برای وضو گرفتن لازم و ضروری است. (آب)
۲. از واجباتی که رعایت آن برای خانم‌ها لازم است. (حجاب)
۳. از مقدمات نماز است. (وضو)
۴. در ماه رمضان واجب می‌گردد. (روزه)

۵. قنوت در نماز است. (مستحب)
۶. جواب سلام دادن است. (واجب)
۷. غیبت کردن است. (حرام)
۸. سلام کردن به نمازگزاران است. (مکروه)
۹. راه رفتن و نشستن است. (مباح)

من می توانم

برای احکام پنج گانه درختی را نقاشی کنم که پنج شاخه‌ی بزرگ داشته باشد و برای هر شاخه‌ی بزرگ شاخه‌های کوچکتر بکشم و بر هر شاخه یک مثال بزنم.

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا این قلب‌های کوچک ما را از محبت خود سرشار کن!
 خدایا به من توفیق ده تا در کلاس یادگیری احکام الهی موفق بوده و دل پیامبرت را شاد نمایم.

درس دوازدهم: پاک کننده‌ها و ناپاکی‌ها

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با ناپاکی‌ها و پاک کننده‌ها آشنا می‌شوند.
روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم، جدول
شعر شروع

اول به نام خدا که بنده‌ی او هستیم
من به رسول و آتش صلوات می‌فرستم
«اللهم صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم»^۱

ایجاد انگیزه

تا به حال فکر کرده‌ایم اگر همه‌ی رنگ‌ها مثل هم بودند، از کجا می‌فهمیدیم کدام رنگ زیباست؟ اگر همه‌ی آدم‌ها خوب بودند، از کجا می‌فهمیدیم کدام یک بهترند؟ اگر همه‌ی خوراکی‌ها یک مزه داشتند، خوراکی خوشمزه‌تر را از کجا می‌شناختیم؟ اگر همیشه جهان تاریک بود و روزی در کار نبود، از کجا ارزش‌های روشنایی معلوم می‌شد؟ آری اگر همه انسان‌ها یکسان بودند، و اگر جهان آمیخته از رنگ‌های گوناگون نبود، زندگی زیبا نبود. پاکی و ناپاکی نیز در کنار هم معنا پیدا می‌کنند. با نگاه به ناپاکی‌ها می‌توان پاکی‌ها را شناخت.

۱. اشعار مناسب سلام و احوالپرسی:
آی بچه‌های دانا
بیاین همین ابتدا
نام خدا تا می‌آید
چون که با نام خدا

سلام من بر شما
بگیم به نام خدا
دل‌های ما میشه شاد
می‌شیم ز غصه آزاد

بنابراین خداوند حکیم هم چیزهای پاک را برای آسایش انسان‌ها قرار داده است و هم این‌که نجس‌ها و ناپاک‌ها را برای شناسایی پاک‌ها خلق کرده است. دین اسلام به پاکیزگی اهمیت بسیار می‌دهد. به همین جهت رسول حق صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرمایند: «بِسْمِ الْعَبْدِ الْقَادُورِ؛ انسان آلوده و کثیف. ... (ب د ا ن س ا ن ی) است.»

متن و محتوا

بسیاری از ناپاک‌ها در شرایطی، بسیار ضروری و لازم هستند و در شرایطی دیگر باعث فساد می‌شوند. مانند خون انسان که وجود آن در رگ‌های انسان بسیار ضروری است.

خوب است بدانیم

خون مواد غذایی را به اعضای بدن می‌رساند و از بدن انسان محافظت می‌کند. دانشمندان می‌گویند: اگر خون از رگ‌ها خارج شود، خیلی زود فاسد شده و محل تجمع انواع میکروب‌ها می‌شود. طولی نمی‌کشد که خشک و بی‌فایده خواهد شد. از آن‌جا که دین اسلام، دین پاکی و پاکیزگی است، خون را که در بیرون از جایگاه خود باشد، ناپاک معرفی نموده و از مسلمانان خواسته تا از آن دوری کنند. اسلام علاوه بر خون برخی چیزهای دیگر را نیز نجس می‌داند. خوب است تا با دانستن آن، خودمان را از ناپاکی‌ها مختلف حفظ کنیم.

بعضی از ناپاکی‌ها

۱. خون

برخی از خون‌ها نجس است. مانند خون انسان و خونی که از گوسفند و مرغ به صورت جهنده خارج می‌شود.

نکته:

■ خون ماهی، پشه و یا حشرات نجس نیست.

۱. محمدبن یعقوب کلینی، از انتشارات دار الحدیث، الکافی، ج ۱۳، ص ۹.

■ زردابه‌ای که در حال بهبودی زخم در آن پیدا می‌شود، اگر معلوم نباشد که با خون مخلوط است پاک است.^۱

۲. سگ

سگ نیز اگر چه وفاداری آن در دفاع و شکار مورد توجه است، اما ورود سگ به محیط زندگی بیماری‌های گوناگون بهداشتی را در پی دارد.

بزاق سگ محل جمع شدن انواع کثیفی‌ها و بیماری‌هاست. حتی در سگ‌های خانگی که شسته می‌شوند، این مریضی‌ها وجود دارد.

۳. خوک

تمام بدن خوک نجس است.

سگ و خوکی که در خشکی زندگی می‌کند حتی مو و استخوان و پنجه و ناخن و رطوبت آن‌ها نجس است، ولی سگ و خوک دریایی پاک است.

۴. ادرار و مدفوع

الف) انسان

ب) هر حیوانی که این دو صفت داشته باشد؛ ۱. خوردن گوشتش حرام باشد. ۲. اگر رگ آن را ببرند، خون از آن به سرعت جاری شود. مثل موش و گربه.

۵. کافر

◀ کسی که خدا را قبول نداشته باشد.

◀ پیامبری رسولان خدا را نپذیرد.

◀ کسی که ضروریات دین مثل نماز و روزه را انکار کند.

ورود ناپاکی‌ها ممنوع

۱. عبادت خداوند: پوشیدن لباس نجس برای نماز، نماز خواندن در جای نجس، نجس بودن خود بدن هنگام عبادت، جایز نیست و آن عبادت باطل است.

۲. خوردن و آشامیدن نوشیدن شراب، حرام است.

۱. رساله نه مرجع، ص ۷۰، چاپ پیام عدالت، مساله ۱۰۴، رساله امام خمینی علیه السلام.

۳. تماس با قرآن: تماس انسان بی وضو و همچنین تماس بدن نجس با قرآن حرام است.

مطهرات (پاک کننده) چیست؟

همه‌ی چیزهای نجس، پاک می‌شوند. به چیزهایی که نجاسات را پاک می‌کنند «مطهرات» می‌گویند. بعضی از آن‌ها عبارتند از:

۱. آب

قرآن مجید می‌فرماید: و آبی از آسمان برای شما فرستاد، تا شما را با آن پاک کند.
* بدن و لباس و ظرف نجس با آب پاک می‌شد.

۲. آفتاب

زمین، دیوار ساختمان‌ها، درخت و گیاه با آفتاب پاک می‌شوند.

۳. زمین

زمین با سه شرط کف پا و ته کفش نجس را پاک می‌کند
الف) زمین پاک باشد.

ب) زمین خشک باشد.

ج) نجاست، با راه رفتن یا مالیدن پا به زمین برطرف شود.

* آسفالت، چمن و موزائیک پاک کننده نیست.

۴. اسلام

اگر کافر شهادتین بگوید، مسلمان و پاک می‌شود. یعنی بگوید:

اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمداً رسول الله

دوست دارید خدا به شما بگوید: «تو را دوست دارم.»؟

خداوند در قرآن می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ»^۱ خدا انسان

های توبه کننده و پاکیزه را دوست دارد. «

رسول خدا فرمود: «إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ، يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ، يُحِبُّ النَّظَافَةَ؛ همانا خداوند

نیکوست، نیکو را دوست دارد. پاکیزه است به پاکیزگی علاقه دارد.»

دو گروه دوستان خدا هستند:

۱. کسانی که از گناه پاک می‌شوند.

۲. کسانی که تمیز و پاکیزه هستند.

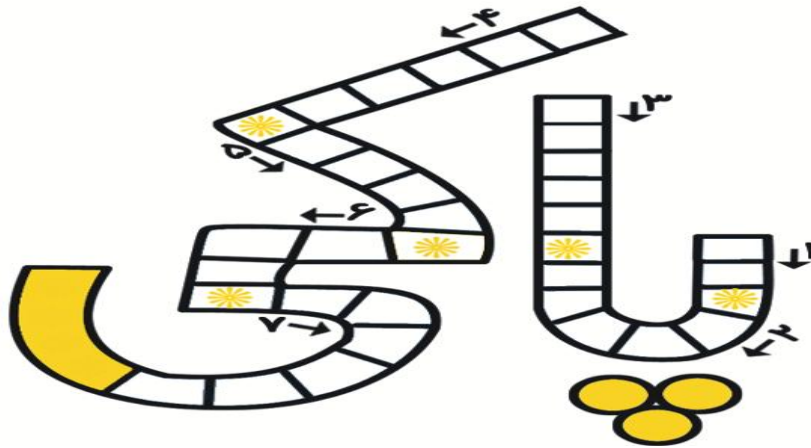
حال که فهمیدیم نجاسات چگونه پاک می‌شوند، خوب است بدانیم پاک شدن از گناه چگونه است؟

خدا آن قدر مهربان است که هر اشتباهی را می‌بخشد. پس اگر دروغ و یا ناسزا گفتیم و یا بی‌احترامی به بزرگ‌ترها کردیم، از خدا عذرخواهی کنیم.

تنوع

جدول را حل کنید

۱. از پاک کننده‌هاست. (آب)
۲. کافر را پاک می‌کند. (اسلام)
۳. زمین نجس را پاک می‌کند. (آفتاب)
۴. یکی از مواردی که ورود ناپاکی در آن ممنوع است. (عبادت)
۵. ته کفش نجس را پاک می‌کند. (زمین)
۶. کلید ورود به نماز است (وضو)
۷. نام دو حیوانی که نجس‌اند و پاک نمی‌شوند. (سگ و خوک)

من می توانم

در یک نقاشی سه تا از پاک کننده‌ها را به تصویر بکشم.

زمزمه‌ی آسمانی

ای خدای پاک و پاکیزه، ای خدای طیب که پاکیزگی را دوست داری، بدن و روح ما را از هر زشتی و پلیدی پاک کن تا بتوانیم همنشین پاکانی چون امام زمان علیه السلام باشیم!

درس سیزدهم: کلید نماز (وضو)

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با وضو و نحوه اجرای آن آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم.

شعر شروع

به نام خداوند رنگین کمان خداوند بخش‌کننده مهربان
خداوند زیبایی و عطر و رنگ خداوند پروانه‌های قشنگ^۱

ایجاد انگیزه

ما دوست داریم که بدنی سالم داشته باشیم، رزق و روزی فراوان داشته^۲ و از غم و غصه به دور باشیم، با کارهای کوچک ثواب شهید برده^۳ و گناهانمان پاک شود.^۴
خوب است بدانید با یک عمل کوچک می‌توانیم به این امتیازات مهم دست یابیم.
حضرت محمد ﷺ در مورد این عمل کوچک فرمودند: هنگامی که دست خود را به آب می‌رسانی و «بسم الله الرحمن الرحيم» می‌گویی، گناهان دست پاک می‌شود.
زمان آب ریختن به صورت، گناهان چشم و دهان، بخشیده می‌شود.

۱. اشعار مناسب برای سلام و احوالپرسی مربوط به این درس:

سلام سلام بچه ها!	ای غنچه های زیبا
آورده ام براتون	هدیه های از آسمون
دوستان خوب خوشرو	گل های شاد خوشبو
هدیه های زیبای من	اسم قشنگش (وضو)

حالا به سلام و صلوات به رسول خدا ﷺ همه بلند و یک صدا «صلوات»

۲. مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكْتُمَ خَيْرٌ بَيْتِهِ فَلْيَتَوَضَّأْ عِنْدَ حُضُورِ طَعَامِهِ. کلینی، الکافی، ناشر: الاسلامیه، ج ۶، ص ۲۹۰.

۳. مَنْ نَامَ عَلَى الْوُضُوءِ إِنْ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ فِي نَيْلِهِ مَاتَ شَهِيداً: حسین بن محمد تقی نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱، ص ۲۹۶.

۴. إِنْ قَالَ فِي أَوَّلِ وُضُوئِهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ - الرَّحِيمِ طَهَّرَتْ أَعْضَاؤُهُ كُلَّهَا مِنَ الذُّنُوبِ: حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۹۸.

موقع شستن دست‌ها، گناهان از تو پراکنده می‌گردند.
 هنگام مسح سر و پاها، گناهایی که پا به دنبال آن‌ها رفته، فرو می‌ریزد.^۱
 رسول الله ﷺ فرمودند: «الوضوء مفتاح الصلاة؛ وضو ... (ک ل ی د) نماز است.»^۲

متن و محتوا

اولین وضو

حضرت جبرئیل به حضرت محمد ﷺ گفت: «ای محمد ﷺ، به پا خیز و با آبی که از آسمان آورده‌ام، برای نماز وضو بگیر. ابتدا صورت و دست‌ها را از آرنج بشوی، سپس جلو سر و بعد دو پا را مسح کن.
 و این‌گونه بود که وضو از سوی خداوند متعال، به پیامبر ﷺ آموزش داده شد. از آن پس به مسلمانان دستور داده شد:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ
 امْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ؛^۳

ای مومنان! هنگامی که به نماز می‌ایستید، صورت و دست‌ها را از آرنج بشوید. و سر و پاها را تا برآمدگی پشت پا مسح کنید.

بهترین روش آموزش

روزی امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام دیدند که پیرمردی وضو می‌گیرد، اما وضوی او اشکال دارد. برای آن‌که او را متوجه اشتباه خود کنند و در عین حال به گونه‌ای این کار را انجام دهند که پیرمرد ناراحت نشود، هر دو جلو آمدند و به پیرمرد گفتند: «تو بین ما قضاوت کن که کدام یک از ما دو نفر وضویمان کامل است». آن گاه هر دو شروع به وضو گرفتن کردند. وقتی وضوی آن دو تمام شد، پیرمرد متوجه اشتباه خود شد و رو به آن دو کرد و گفت: «وضوی هر دوی شما کامل است و وضوی من درست نبود. اکنون شیوه‌ی صحیح وضو گرفتن را از شما بزرگواران آموختم».

۱. وسائل الشیعه، ج ۱، ص: ۳۹۸

۲. نهج الفصاحه، (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول ﷺ)، ص ۴۸۵.

۳. مائده، آیه ۶.

آیا شما نیز می‌توانید وضوی صحیح و درست را آموزش دهید؟

مستحبات وضو^۱

۱. قبل از وضو دست‌ها را تا مچ بشوییم.
 ۲. با آب سرد وضو بگیریم.
 ۳. آب وضو را خشک نکنیم.
 ۴. هنگام وضو گرفتن، رو به قبله بایستیم.
 ۵. قبل از وضو مسواک بزنیم.
 ۶. هنگام وضو، آب در دهان بگیریم و بگردانیم.
 ۷. هنگام وضو، آب را در بینی کرده، آن را بالا بکشیم.
 ۸. هنگام وضو انگشتان را باز کنیم تا کاملاً شسته شود.
 ۹. هنگام وضو سوره‌ی قدر را بخوانیم.
 ۱۰. هنگام وضو دعای مخصوص وضو به فارسی و یا عربی بخوانیم.
- مستحب است که انسان همیشه با وضو باشد، پیامبر ﷺ و امامان عَلَيْهِمُ السَّلَام از ما خواسته‌اند تا همیشه با وضو باشیم و با وضو بخوابیم؛ زیرا این کار ثواب عبادت تا صبح را دارد.

برای چه کارهایی وضو گرفتن واجب است؟^۲

- اول: برای نمازها و انجام قسمت‌های فراموش شده‌ی نماز؛
- دوم: برای دست زدن به خط قرآن مجید؛
- سوم: برای دست زدن به نام‌های خدا، پیامبران و امامان علیهم السلام؛
- چهارم: برای طواف خانه‌ی خدا.

جدول

۱. اولین مرحله در انجام وضو است. (نیت)
۲. وضو را باطل می‌کند. (خواب)

۱. محمد وحیدی، عروة الوثقی، مستحبات وضو و احکام نماز.

۲. توضیح المسائل مراجع، مسأله ۳۱۶.

۳. قبل از خواب است وضو بگیریم. (مستحب)
۴. زدن قبل از وضو مستحب است. (مسواک)
۵. برای خواندن وضو می‌گیریم. (قرآن)
۶. جای سر و پاها نباید خشک باشد. (مسح)

				۱
				۲
				۳
				۴
				۵
				۶

من می‌توانم

شب‌ها قبل از خواب وضو بگیرم و به دیگران نیز این کار و ثواب آن را توضیح

دهم.

زمزمه‌ی آسمانی

در موقع شستن صورت در وضو، زمزمه‌ی این دعا مستحب است؛

اللَّهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي يَوْمَ تَسْوَدُّ فِيهِ الْوُجُوهُ وَ لَا تُسَوِّدْ وَجْهِي يَوْمَ تَبْيَضُّ فِيهِ الْوُجُوهُ! ^۱ خدایا!

رویم را در آن روزی که صورت‌ها سیاه است، سفید گردان. و رویم را در آن روزی که

صورت‌ها سفید است، سیاه مکن. پروردگارا توفیق بهره بردن از ثواب وضو را به من عطا

کن.

^۱. الکافی (ط - دارالحدیث)، ج ۵، ص ۲۰۷.

درس چهاردهم: نماز جماعت

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با اهمیت نماز جماعت و احکام آن آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، توضیحی، داستانی، تقسیم و ...

شعر شروع

به نام خداوندی که یادش کند آرام، قلب بندگانش

ایجاد انگیزه

از همان سن کودکی به نماز اول وقت اهمیت می‌داد و فضیلت نماز اول وقت را با هیچ چیز دیگر عوض نمی‌کرد. در دوران جوانی که به ورزش کشتی می‌رفت، روزی برای انجام مسابقات با هم به سالن رفتیم. مسابقات فینال بود. در میان جمعیت به تماشا نشسته بودیم که چند نفر از رقیبان با هم مبارزه کردند. نوبت به عباس^۱ رسید. چند بار نام او را برای مبارزه خواندند، اما او نبود و حاضر نشد. تا اینکه دست رقیب او را به عنوان برنده‌ی مسابقه بالا بردند. نگران شدم. با خودم گفتم: «یعنی عباس کجا رفته؟» دنبالش رفتم. نگاهم به او افتاد که از سالن وارد می‌شد. جلو رفتم و گفتم: «کجا بودی؟ اسمت را خواندند، نبودی!» گفت: «وقت نماز بود. نماز از هر کاری برایم مهم‌تر است. رفته بودم نماز جماعت.»

۱. عباس حاجی زاده که بعدها در یکی از عملیات‌ها به فیض شهادت رسید. سایت پایگاه مذهبی نماز، به نقل از کتاب ستارگان خاکی، ص ۲۱۹.

متن و محتوا

بزرگترین اثر معنوی نماز جماعت، همان پاداش‌های الهی است:

- اگر اقتدا کننده ۱ نفر باشد، پاداش ۱۵۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کننده ۲ نفر باشد، پاداش ۶۰۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کننده ۳ نفر باشد، پاداش ۱۲۰۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کننده ۴ نفر باشد، پاداش ۲۴۰۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کننده ۵ نفر باشد، پاداش ۴۸۰۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کننده ۶ نفر باشد، پاداش ۹۶۰۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کننده ۷ نفر باشد، پاداش ۱۹۲۰۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کننده ۸ نفر باشد، پاداش ۳۶۴۰۰ نماز داده می‌شود.
- اگر اقتدا کنندگان ۹ نفر رسیدند، پاداش ۷۲۸۰۰ نماز دارد.

- ولی اگر تعداد افراد از ۱۰ نفر گذشت، حساب آن‌را به غیر از خداوند هیچ کس نمی‌داند. اگر تمام آسمان‌ها کاغذ شوند و تمام دریاها مرکب شوند و همین‌طور تمامی درختان قلم شوند و فرشتگان بنویسند، حتی قادر به نوشتن پاداش یک رکعت از آن نیستند.^۱

مربی انگشت کوچک خود را بالا می‌برد و از بچه‌ها می‌پرسد: «با این انگشت چه کارهایی می‌توان انجام داد؟» «هر یک از بچه‌ها جوابی می‌دهد. مربی می‌گوید: «با این انگشت کوچک می‌توان مثلاً یک استکان را بلند کرد و...»

بعد انگشت بعدی را اضافه می‌کند و سوال می‌کند: «با این دو انگشت چه کارهایی می‌توان انجام داد.» بچه‌ها جواب مختلف می‌دهند. مربی نیز جواب‌های صحیح را تایید می‌کند. در هر مرحله مربی یک انگشت اضافه می‌کند. تا اینکه به ۱۰ انگشت می‌شود. آن‌گاه مربی در توضیح می‌گوید: «بچه‌ها، اگر تعداد انگشت ده تا شد، هر کاری را می‌توان انجام داد. در نماز جماعت هم اگر تعداد به ۱۰ رسید ثواب نماز بی‌نهایت می‌شود.»

۱. جامع الاخبار ص ۷۶.

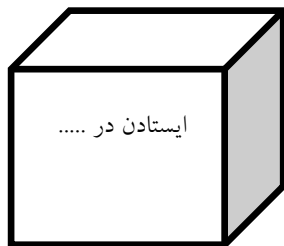
برخی از احکام نماز جماعت

۱. اگر پدر یا مادر، به فرزند خود بگویند که به مسجد رفته و نماز جماعت بخواند، چون اطاعت والدین واجب است، باید به مسجد رفته و نماز جماعت بخواند.
۲. انسان نباید بدون عذر نماز جماعت را ترک کند.
۳. وقتی که نماز جماعت برپا می‌شود، کسی که نمازش را فردا خوانده است، می‌تواند دوباره نمازش را با جماعت بخواند.
۴. زودتر از امام جماعت سر از رکوع یا سجده برندارد.
۵. در نماز جماعت نباید حمد و سوره را خواند، قرائت حمد و سوره توسط امام جماعت کافیت.

تنوع

پیامبر ﷺ فرمودند: سه عمل نیک است که اگر امت من از فضیلت آن با خبر شوند آن‌چنان ازدحام می‌کنند که مجبور به استفاده از قرعه می‌شوند:
گفتن و شتاب در رفتن به و ایستادن در

(مربی برای به دست آوردن این سه عمل نیک از توضیحات زیر استفاده می‌کند تا دانش‌آموزان جواب را حدس بزنند.)

(مکعبی طراحی شود و در سه ضلع بیرونی آن سه عبارت گفتن..... رفتن به و ایستادن در گذاشته شود تا تداعی قرعه در ذهن کودکان انجام پذیرد)

قبل از نماز گفته می‌شود، اگر کسی بگوید و نماز بخواند، یک صف از فرشتگان پشت سر او نماز می‌خوانند و اندازه این صف برابر فاصله میان مشرق و مغرب است. آن را قبل از اقامه می‌گویند. همچنین کسی که هر روز آن را بلند بگوید، روز قیامت یک سر و گردن از دیگران بالاتر است و با سرافرازی و سربلندی محشور می‌شود و ... (اذان) در سوره‌ی جمعه، نامش آمده و خدا توصیه کرده در آن شرکت نمایید. بهتر است حداقل هر سه هفته یک بار در آن شرکت کنیم. هر کار دیگر مانند خرید و فروش و ...

را بخاطر آن تعطیل کنید. در خطبه‌های آن هم مسائل عبادی مطرح می‌شود و هم مسائل سیاسی، پیامبر صلوات الله علیه در روز ورود به مدینه، آن را خواندند. برای انجام آن حداقل باید ۵ نفر باشند. کسی که امام آن است باید از طرف رهبر اجازه داشته باشد و.... (نماز جمعه)

از بهترین صف‌هاست و برای مردها توصیه شده در این صف نماز بخوانند. کسی که در این صف نماز بخواند، مانند کسی است که پشت سر پیامبر ﷺ نماز خوانده است. ثواب انجام آن مانند ثواب جهاد در راه خداست و (صف اول جماعت)

حالا حدیث را کامل می‌کنیم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةٌ لَوْ تَعَلَّمُ أُمَّتِي مَا فِيهَا لَضَرَبَتْ عَلَيْهَا بِالسَّهَامِ الْأَذَانُ وَالْغَدُوُّ إِلَى الْجُمُعَةِ وَالصَّفُّ الْأَوَّلُ؛^۱ پیامبر ﷺ فرمودند: سه عمل نیک است که اگر امت من از فضیلت آن با خبر شوند، آنچنان ازدحام می‌کنند که مجبور به استفاده از قرعه می‌شوند: گفتن اذان و شتاب در رفتن به نماز جمعه و صف اول جماعت ایستادن.

من می‌توانم

امشب، اول وقت به مسجد رفته و در نماز جماعت حاضر شوم.

اهمیت نماز جماعت را برای دیگران بگویم.

زمزمه‌ی آسمانی

ای خدایی که جماعت را دوست داری و از جماعت حمایت می‌کنی؛ به ما کمک کن تا در نماز جماعت شرکت کرده و دوستان خود را نیز با خود همراه سازیم.

درس پانزدهم: تیمم و غسل جمعه

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با روش تیمم و غسل و اهمیت غسل جمعه آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، توضیحی، داستانی، تقسیم، جدول و ...

شعر شروع

به نام خدایی که خاک آفرید زمین و زمان، آسمان آفرید
خدایی که او ساخته آب پاک بفرموده ما را تیمم به خاک

ایجاد انگیزه

مریم در کودکی دچار بیماری شده بود که ناچار باید چشمانش عمل می‌شد. پس از عمل جراحی پزشک به مادرش سفارش کرد که تا چشم‌های مریم کاملاً خوب نشده به آنها آب نزنند.

پدر و مادر مریم تازه او را به خانه آورده بودند که هنگام اذان ظهر شد. مریم از اتاق بیرون رفت تا برای نماز وضو بگیرد. مادرش گفت: «مریم جان مگر نمی‌دانی آب برای چشمانت ضرر دارد؟» مریم گفت: «مادر جان، پس نمازم چه می‌شود؟» مادرش گفت: «دخترم، خداوند آن‌قدر مهربان است که برای این کار هم راهی را نشان داده است.»

مریم پرسید: «چه راهی؟» مادرش گفت: «تیمم.»

دوباره مریم پرسید: «تیمم یعنی چه؟» مادر گفت: «تیمم جانشین وضو است. وقتی که آب نباشد یا برای انسان ضرر داشته باشد و یا وقت کافی برای وضو نباشد، باید برای خواندن نماز تیمم کرد.»

مریم گفت: «مادر جان چگونه باید تیمم کنم؟» مادر تیمم را به صورت عملی نشان داد. پس از این که مریم تیمم را یاد گرفت، تیمم کرد و نمازش را خواند و خوشحال شد.

(مری به صورت عملی تیمم را انجام داده و برای بچه ها هر قسمت را توضیح می دهد.)

متن و محتوا

بچه ها، اگر یک وقتی برای وضو آب نداشتیم ۱ یا این که آب بود، ولی برای بدن ضرر داشت، باید به جای وضو، با خاک تمیز یا چیزی که تیمم بر آن صحیح است، تیمم کنیم.

The puzzle consists of a grid of numbers and empty boxes. The numbers are arranged as follows:

۲۱	۲۰	۱۹	۱۶	۱۳	۱۲	۷	۶	۵
۲۳	۲۲		۱۷	۱۴				
۲۵	۲۴		۱۸	۱۵				
۲۶								
۲۷								

Additional elements in the puzzle:

- Two overlapping circles containing the numbers ۱ and ۲ are positioned above the top row.
- Two overlapping circles containing the numbers ۹ and ۱۰ are positioned below the middle row.

۱. مری چند مثال بزند؛ مثلا در بیابان بودیم، آب قطع بود و آب نبود و....

۱. تکرارش همان بابا است؟ (۷-۱) ج: (با)
۲. بیدار نیست؟ (۵-۲۱-۲۴-۹) ج: (خواب)
۳. بهترین دوست؟ (۱۷-۲۱-۳-۱۰) ج: (کتاب)
۴. پلیس به رانندگان متخلف می دهد؟ (۲۷-۱۹-۲۳-۱۲) ج: (ایست)
۵. از آن نان درست می کنند؟ (۲۰-۲۲-۱۴-۲) ج: (گندم)
۶. لقب امام هشتم علیه السلام؟ (۱۲-۶-۱۳) ج: (رضا)
۷. هر ۱۲ ماه را گویند؟ (۷-۲۱-۱۹) ج: (سال)
- ۸ حیوانی که غسل می سازد؟ (۷-۲۵-۱۸-۱۳-۲۴-۱-۱۴-۱۶) ج: (زنبور عسل)
۹. شبها در آسمان می درخشد؟ (۸-۱-۴) ج: (ماه)
۱۰. لقب امام نهم علیه السلام است؟ (۱۱-۲۱-۲۴-۱۵) ج: (جواد)
۱۱. کاغذ را از آن می سازند؟ (۱۷-۲۴-۲۶) ج: (چوب)

سوال از بچه‌ها: تیمم بر چه چیزهایی صحیح است؟

۱. (۱۰-۱۲-۹)
۲. (۲-۲۳-۱۳)
۳. (۹-۲۴-۷-۱۰)
۴. (۲-۱۴-۱۹)
۵. (۱۳-۱۵-۱۲) و (۸-۱۶-۲۴-۱۰) و (۲-۱۴-۱۹) و (۲۶-۲) و (۱۰-۸-۲۱) قبل از پخته شدن

طریقه‌ی حل جدول: پس از حل جدول، شماره‌ای هر خانه را نوشته تا جواب سوال به دست آید.

قرآن مجید می‌فرماید: «فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا»^۱ اگر آب پیدا نکردید، پس روی زمین پاک تیمم کنید.»

۱. مائده، آیه‌ی ۶.

تیمم مانند وضو، کلید نماز است. تیمم آشتی انسان با خاک است تا یادش نرود که از خاک آفریده شده است.

دانشمندان می‌گویند: خاک با داشتن باکتری‌های فراوان می‌تواند آلودگی‌ها و انواع میکروب‌ها را از بین ببرد. بنابراین همان خواص پاک‌کنندگی آب در خاک نیز وجود دارد. اما باید توجه داشت که خاک تیمم کاملاً پاک باشد. همان‌طور که قرآن می‌فرماید: «فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا».

تنوع ۱

مربی به صورت نمایش بی‌صدا (پانتومیم)، در حالی که انگشتر به دست دارد، تیمم را انجام دهد و از شاگردان اشتباه تیمم خود را بپرسد.

غسل جمعه

حسین کتابش را بست و به فکر فرو رفت. تا به حال این چنین مطالبی را نخوانده بود. متن کتاب را دوباره برای خود مرور کرد. خاطره‌ای از شهید شفیعی را می‌خواند، جوانی از کوچه‌های دور افتاده‌ی قم که بعد از سیزده سال از شهادتش بدن پاکش به آغوش خانواده‌اش برمی‌گردد. اما مادرش در وداع آخر با فرزندش متوجه تعجب حاضرین می‌شود.

با آن که سیزده سال پیش دوستانش شاهد شهادت او بودند، امروز بعد از سیزده سال بدن فرزندش سالم به کشور بازگشته بود. تعجب در نگاه همه وجود داشت. حسین تعجبش بیشتر شد. وقتی که در ادامه خواند که این شهید تا زمانی که زنده بود دو کار را ترک نکرده که سبب شد بدنش در خاک از بین نرود: اول آن که هر گاه برای سیدالشهداء گریه می‌کرد، اشک خود را به بدنش می‌مالید و دوم آن که غسل روز جمعه‌اش ترک نشد.^۱

حسین با خود فکر می‌کرد، آن شهید بزرگوار در شرایطی که جنگ بود و دشمن در مقابل بود این کارها را ترک نکرده بود. ما که الان در آرامش و آسایش زندگی می‌کنیم، چرا این اعمال را انجام نمی‌دهیم؟

۱. شهید شفیعی در عملیات کربلای ۴ مجروح و اسیر شد و به دلیل جراحات در بیمارستان بغداد در تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۴ به فیض شهادت رسید. بدن مطهرش در تاریخ ۱۳۸۱/۵/۱۴ (۱۶ سال پس از شهادت) به ایران بازگشت و در گلزار شهدای علی ابن جعفر قم قطعه ۲ ردیف ۱۴ شماره ۱ دفن گردید. (مصاحبه نگارنده با مادر شهید و سردار حسین کاجی)

درس پانزدهم: تیمم و غسل جمعه ■ ۹۷

تصمیم بگیریم ما هم این کارهای به ظاهر کوچک را ترک نکنیم. اما قبل از آن غسل را مرور می‌کنیم.

روشن غسل کردن: (مربی برای هر قسمت توضیحات لازم را می‌دهد).

۱. نیت

۲. شستن سر و صورت و گردن

۳. شستن سمت راست بدن

۴. شستن سمت چپ بدن

چند حدیث درباره غسل جمعه

حضرت امام صادق علیه السلام: غسل جمعه پاک کننده و کفاره‌ی گناهان است میان دو جمعه.^۱

حضرت صادق علیه السلام: اگر روز جمعه گذشت، روز شنبه قضا کند؛ و اگر روز پنجشنبه رسید و می‌ترسد روز جمعه دسترسی به آب پیدا نکند، روز پنجشنبه غسل را بجا آورد.^۲

تنوع ۲

۱	۲	۳	۴	۵
۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
ع			هـ	

(طریقه‌ی حل جدول: ابتدا سوالات مطرح شده را با کمک بچه‌ها حل نموده سپس از آن‌ها بخواهد حرف اول را نوشته و سه تا سه تا شمرده و رمز را به دست آورند.)

۱. لوامع صاحبقرانی، ج ۲، ص ۱۳.

۲. لوامع صاحبقرانی، ج ۲، ص ۸.

رمز جدول: (غسل جمعه غم و غصه را می برد).

سوالات

۱. تکرارش نام پرنده ای در قرآن است
هد (۱۷-۱۸)
۲. پولدار
دارا (۱۸-۳-۲۰-۳)
۳. آب که به جوش آید!
غل غل (۲-۷-۱۱-۷)
۴. نام ششمین حرف فارسی
جیم (۱۰-۹-۵)
۵. زهر
سم (۴-۶)
۶. صورت بی دنباله
صور (۱۴-۸-۱۵)
۷. خوب نیست
بد (۱۲-۱۸)
۸. با غصه می آید.
غم (۱-۱۳)

من می توانم

امشب در حضور پدر و مادرتان تیمم کرده و از آنها بخواهم اشتباهاتم را یادآوری نمایند.

با خود عهد کنم تا می توانم هر هفته غسل جمعه را بجا آورم.

زمزمه ی آسمانی

خداوندا، میوه ها را رساندی و بر بندگانت احسان نمودی، گل ها را شکفته کردی و زمین را زنده نمودی؛
خداوندا، از ابر رحمت خود بر ما ارزانی دار و برکات زمین و آسمان ها را روزیمان کن. اَنک علی کلّ شیء قدیر.

درس شانزدهم: شکوفه نیایش

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش آموزان در این درس با ضرورت و اهمیت نماز اول وقت آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم، جدول

شعر شروع

بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم^۱

ایجاد انگیزه

یکی از مهمترین عباداتی که خداوند بر همه واجب کرده است، خواندن نماز است. آنچه از روایات به دست می‌آید، این است که در نماز نکات مفید و فوایدی وجود دارد که شاید در دیگر عبادت‌ها نیست. وقتی انسان نماز می‌خواند به رنگ خدا در می‌آید. راستی بچه‌ها، به رنگ خدا در آمدن یعنی چه؟ من چند تا سوال می‌کنم شما جواب بدهید:

گل محمدی، چه رنگی است؟ قرمز

برگ درخت، چه رنگی است؟ سبز

گنبد امام رضا علیه السلام چه رنگی است؟ زرد

و ...

این چیزها را که می‌بینیم می‌توانیم رنگش را تشخیص بدهیم، اما اگر چیزی را نبینیم، نمی‌توانیم رنگش را تشخیص بدهیم. مثلاً بچه‌ها، مهربانی چه رنگی است؟ علم چه رنگی است؟ دوست داشتن چه رنگی است؟ می‌بینید که نمی‌توانیم برای آن‌ها رنگی تشخیص دهیم. حالا خدا چه رنگی است که ما باید خودمان را به رنگش دریاوریم؟

۱. مخزن الاسرار نظامی.

منظور از رنگ خدا در زندگی انجام کارهایی است که خدا دوست دارد. مثلاً به پدر و مادر کمک کنیم، قرآن بخوانیم، و ...^۱

اما بهترین راهی که می‌تواند به زندگی ما رنگ خدایی دهد، همان عبادتی است که در سخنان حضرت محمد ﷺ بهترین راه تشکر از خدا معرفی شده است.

..... راه دوستی با فرشتگان است.

..... باعث ناراحتی شیطان است.

..... باعث قبولی دعاست.

..... باعث نجات از آتش جهنم می‌شود.

قرآن چه زیبا می‌فرماید: «إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ^۲؛ نماز انسان را از زشتی‌ها و گناه دور می‌کند.»

«نماز بالاترین تشکر از خداست». یعنی این‌که ما نماز بخوانیم، چون خدا فرموده نماز بخوانید^۳

متن و محتوا

نماز سه وقت دارد

■ اول وقت: که همان اول وقت نماز است و بهترین وقت برای نماز همین وقت است.

«امام حسین علیه السلام در ظهر عاشورا در حالی که هوا بسیار گرم بود و از طرفی درگیر جنگ بودند، تشنگی فراوان، یاران یکی پس از دیگری شهید می‌شدند، در این حال وقت نماز که شد با یارانش به نماز می‌ایستند. این رفتار امام نشان می‌دهد که ما پیروان حضرت، نمازمان را در هر حالتی اول وقت بخوانیم. و هیچ چیز نمی‌تواند مانع از نماز اول وقت شود.»

■ آخر وقت: تأخیر نماز از اول وقت به آخر وقت، ناپسند است. لذا امام زمان علیه السلام کسی را که نماز را تا آخر وقت به تأخیر بیندازد، از رحمت خدا دور دانسته‌اند.^۱

۱. مربی می‌تواند از دانش‌آموزان برخی از کارهای خوب را بپرسد و روی تخته لیست نماید.

۲. عنکبوت، آیه ۴۵.

۳. برگرفته از کتاب اصول و روش‌های ارائه مفاهیم دینی استاد اسماعیلی.

درس شانزدهم: شکوفه نیایش ■ ۱۰۱

❑ خارج وقت: به جا آوردن نماز در خارج از وقت آن که به آن «نماز قضا» گفته می‌شود. حال اگر عمداً نماز را تا خارج وقت به تأخیر انداخته معصیت کرده است و باید از آن توبه کند؛ و الاً مورد خشم خداوند متعال قرار می‌گیرد؛ ولی اگر از روی سهو و فراموشی بوده و در آن کوتاهی نداشته باشد. مثل زمانی که خواب مانده است، مورد عذاب الهی نخواهد بود.

یکی از ویژگی‌های بسیار مهم شهید رجایی^۲ این بود که در هر شرایطی، نمازهای واجبش را سر وقتش برپا می‌داشت. یک بار در حین پرسش و پاسخ مسؤولان، با شنیدن اذان ظهر، خطاب به حاضران گفت: «اگر خبر داده باشند برای مدت ۲۰ دقیقه ضرورت دارد ارتباط تلفنی با مرکزی برقرار کنم، آیا اجازه هست که همین جا صحبت را متوقف و ادامه آن را به بعد از تلفن موکول کنیم؟» حاضران که از پیشنهاد غیرمنتظره‌ی شهید رجایی غافل‌گیر و شگفت‌زده شده بودند، گفتند: «اختیار دارید. بله قربان!» او گفت: «هم اکنون دستگاه بی‌سیم الهی (اذان) خبر از انجام فریضه‌ی ظهر داده است. ما فعلاً وظیفه داریم با اقامه‌ی نماز، این ارتباط را برقرار کنیم.» سپس با جمعی به نماز ایستاد و این تکلیف الهی را سر وقت انجام داد.

(مریبی از دانش‌آموزان پرسید: «چرا بعضی وقت‌ها ما نماز اول نمی‌خوانیم؟ بچه‌ها چند مثال بزنید؟» بچه‌ها جواب‌های مختلف می‌دهند. مریبی باید مواردی از آنها را رد کند و بگوید کار اشتباهی است؛ مثلاً کسی بگوید میهمانی هستیم و وقتی به خانه آمدیم

۱. الغیبه للطوسی، ص ۲۷۱

۲. شهید محمد علی رجایی، در سال ۱۳۱۲ هجری قمری در شهرستان قزوین متولد شد، شهید رجایی پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در سال ۱۳۵۸، مسئولیت وزارت آموزش و پرورش را به عهده گرفت و در زمان وزارت خود موفق به دولتی کردن کلیه مدارس شد. سپس به عنوان نماینده مردم تهران در مجلس شورای اسلامی انتخاب گردید و به دنبال تمایل مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۵۹/۵/۱۸ به عنوان اولین نخست وزیر جمهوری اسلامی ایران به مجلس معرفی و با رای قاطع به نخست وزیری انتخاب شد. به دنبال عزل بنی صدر از ریاست جمهوری، شهید رجایی با رای اکثریت مردم محرومی که شاهد تلاشهای صادقانه ((این فرزند صدیق ملت و مقلد با وفای امام (ره) بودند به ریاست جمهوری انتخاب شد. دشمنان قسم خورده انقلاب اسلامی که توان تحمل وجود این مایه امید مستضعفان و عنصر ارزشمند و دلسوز را نداشتند در هشتم شهریور ماه ۱۳۶۰ او را به همراه یار قدیمی‌اش شهید باهنر در انفجار دفتر نخست وزیری به شهادت رساندند.

نماز بخوانیم. ولی گاهی مربی بگوید اشکال نداشته، ولی باید سعی کنیم تکرار نشود
مثل اینکه صبح خواب بمانیم.)

تنوع

الف: (مربی سؤالات زیر را مطرح کرده و دانش‌آموزان با کلمات «بله» یا «خیر»
پاسخ گویند.)

«بله» یا «خیر»

۱. آیا نماز پناهگاهی برای جلوگیری از ضربات شیطان است؟
۲. آیا نماز انسان را از خودپسندی باز می‌دارد؟
۳. آیا نماز خواندن، سخن گفتن با خداست؟
۴. آیا انسان با نماز به معراج می‌رود؟
۵. آیا نماز مؤمن را در قبر یاری خواهد کرد؟
۶. آیا امام حسین علیه السلام در ظهر عاشورا هم نماز خواند؟
۷. آیا با قبول شدن نماز در نزد خدا، سایر عبادت‌ها قبول می‌گردد؟
۸. آیا نماز را فقط در روز می‌خوانند؟
۹. آیا هر کس نماز بخواند نورانی می‌شود؟
۱۰. آیا نماز کلید بهشت است؟
۱۱. آیا نماز ذکر خداست؟
۱۳. آیا ذکر خدا به دل‌ها آرامش می‌دهد؟
۱۴. آیا نماز ستون دین است؟
۱۵. آیا نماز نور مؤمن است؟
۱۶. آیا نماز هم در قیامت انسان را شفاعت می‌کند؟
۱۷. آیا ثواب نماز جماعت قابل شمارش است؟
۱۸. آیا ائمه علیهم السلام برای کسانی که نماز را سبک می‌شمارند، شفاعت خواهند کرد؟

(ب) سؤالات زیر، با کلمات «باطل» یا «صحیح» پاسخ دهید^۱.

«باطل» یا «صحیح»

۱. نماز بدون وضو؟

۲. نماز کسی که در بین نماز یادش بیاید که اصلاً وضو نگرفته؟

۳. نماز کسی که عمداً کلامی غیر از نماز را در نماز بگوید؟

۴. نماز کسی که یک سجده را فراموش کرده و بعد از مدتی یادش بیاید؟

۵. نماز کسی که قبل از آرام گرفتن بدن تکبیرة الاحرام بگوید؟

۶. نماز کسی که با آب انار وضو بگیرد؟ (انار نام شهری در استان کرمان است.)

۷. نماز کسی که عمداً رو از قبله بگرداند؟

۸. نماز کسی که با آب غصبی وضو گرفته؟

۹. نماز کسی که با آب پرتقال وضو بگیرد؟ (کشور پرتقال)

۱۰. نماز کسی که در حال نماز، بلند بخندد و یا چرت بزند؟

یک روایت زیبا از پیامبر ﷺ را با هم مرور کنیم:

شیطان همواره از فرزند آدم می‌ترسد، (البته) تا زمانی که نماز پنجگانه خود را در

اول وقت بخواند؛ و چون این (توفیق) را از دست داد، شیطان با گستاخی در (دل) او

راه پیدا می‌کند و او را به گناهان بزرگ (کبیره) آلوده می‌سازد.^۲

من می‌توانم

تلاش کنم همیشه نماز را در اول وقت بخوانم.

زمزمه‌ی آسمانی

خدای مهربان به همه ما کمک کن به نماز خود اهمیت بدهیم.

بارالها به همه ما توفیق بده، همیشه نماز اول وقت بخوانیم.

۱. پاسخ سؤالات ۱ و ۲ و ۳. باطل ۴. صحیح ۵. باطل ۶. صحیح (نام شهر) ۷ و ۸. باطل ۹. صحیح (کشور پرتقال)

۱۰. باطل

۲. پاداش نیکی‌ها و کیفر گناهان، ص ۵۷۲.

درس هفدهم: قرآن کتاب زندگی

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با آداب و احکام مربوط به قرآن آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم، جدول

شعر شروع

آغاز هر کلامی، ستایش تو گویم نام تو بر زبانم، خدای مهربانم^۱

ایجاد انگیزه

(مربی دو تا از شاگردان را جلو تخته آورده و چشم یکی از آنان را می‌بندد تا با

راهنمایی دوستش یک گل روی تخته بکشد.)

وقتی یک گل به دست شما دادند چه کار می‌کنید؟

آن را بو می‌کنید.

آیا کسی می‌تواند با چشم‌هایش بوی گل را ببیند؟

آری بو که دیدنی نیست، فهمیدنی و احساس کردنی است.

دوستان خوبم، خدای مهربان هم مثل بوی گل است؛ یعنی ما نمی‌توانیم خدا را با

چشم خود ببینیم؛ اما می‌توانیم او را احساس کنیم.

برای شناخت بهتر خدا، می‌توان سه راه زیر را معرفی کرد؟

(مربی سه راه را به صورت نامنظم روی تخته می‌نویسد تا دانش‌آموزان جواب را

حدس بزنند.)

۱. اشعار مناسب سلام و احوالپرسی:

سلام سلام ای بچه‌ها

امیدوارم خندان باشید

فکر شما اینجا باشه

آی بچه‌های با صفا

همیشه مهربان باشید

دل شما با ما باشه

«پیامبر ﷺ، دنیای بزرگ و زیبا، تلاوت، دیدن، امامان عليهم السلام، قرآن، سخنان»

۱. قرآن: از آن جا که خداوند متعال خود را در قرآن معرفی کرده تلاوت قرآن یکی از راههای شناخت خداست.

۲. سخنان پیامبر ﷺ و امامان عليهم السلام: چون پیامبر و امامان از طرف خدا آمدند تا خدا را به ما معرفی کنند.

۳. دیدن دنیای بزرگ و زیباییها:

همان گونه که اشاره شد یکی از این راهها خواندن قرآن است، اما باید بدانیم تلاوت قرآن، آداب و احکامی دارد که رعایت آن لازم و ضروری است.

متن و محتوا

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ * فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ * لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ^۱

قرآن کلامی است پاک که از جانب خداوند بر قلب پیامبر ﷺ نازل شده است. بدون شک برای فهم این کتاب باید آداب و دستوراتی را رعایت نمود. که در این درس با بخشی از آداب و احکام قرآن آشنا می شویم.

آداب تلاوت قرآن

الف) پاکی دهان

قال رسول الله ﷺ: طَبِّبُوا أَفْوَاهَكُمْ فَإِنَّ أَفْوَاهَكُمْ طَرِيقُ الْقُرْآنِ؛^۲ دهانهای خود را پاک گردانید؛ زیرا دهانهای شما مسیر و راه برای تلاوت قرآن است.

منظور از پاکی دهان چیست؟

۱. پاکیزگی دهان و دندان با مسواک زدن^۳

۲. سخنان نیک گفتن

۳. پرهیز از دروغ و غیبت و ...

ب) گفتن آعوذ بالله

قرآن کریم در مورد شروع تلاوت قرآن می فرماید: فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ

الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ^۴

۱. واقعه، آیات ۷۷ الی ۷۹.

۲. کنز العمال، ۲۷۵۲.

۳. طَبِّبُوا أَفْوَاهَكُمْ بِالسَّوَاكِ. نهج الفصاحه مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله، ص ۵۶۰.

۴. النحل، آیه ۹۸.

ج) ترتیل

امام علی علیه السلام می‌فرماید: ترتیل یعنی قرآن را به طور روشن و شمرده بخوان، نه مانند اشعار سریع و پشت سر و نه مانند دانه‌های شن آن را پراکنده کن؛ لکن چنان بخوان که دل‌های سنگین را با آن بیدار کنی. هرگز هدف شما این نباشد که حتماً به آخر سوره برسید. (هدف شما این باشد که معارف آن را بفهمید و عمل کنید).^۱

د) تدبر

امام علی علیه السلام می‌فرماید: آگاه باش در قرائت قرآنی که در آن تدبر نباشد، خیری نیست. آگاه باش در عبادتی که در آن فهم نباشد خیری نیست.^۲

ه) صوت زیبا

رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «زینوا القرآن بأصواتکم»^۳ به وسیله صدایتان قرآن را زینت دهید.»

و همچنین ایشان می‌فرمایند: «لِكُلِّ شَيْءٍ حِلْيَةٌ وَ حِلْيَةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ»^۴ برای هر چیز زیوری است و زیور قرآن، صوت زیباست.»

احکام قرآن

۱) رساندن جایی از بدن به خط قرآن برای کسی که وضو ندارد، حرام است. ولی اگر قرآن را به زبان فارسی یا زبان دیگری ترجمه کنند، دست زدن به آن اشکال ندارد.^۵ توضیح: البته در صورتی که در ترجمه آیات اسم خداوند متعال یا اسم‌های متبرک دیگری که برای مس نمودن آنها احتیاج به طهارت است نباشد.

۱. سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا قَالَ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ص بَيِّنُهُ تَبَيَّنًا وَ لَا تَهْدَهُ هَذَا الشَّعْرُ وَ لَا تَنْثُرُهُ نَثْرَ الرَّمْلِ وَ لَكِنْ أَفْرَعُوا قُلُوبَكُمْ الْقَاسِيَةَ وَ لَا يَكُنْ هُمْ أَحَدِكُمْ آخِرَ السُّورَةِ. الكافي، ج ۲، ص ۶۱۴.

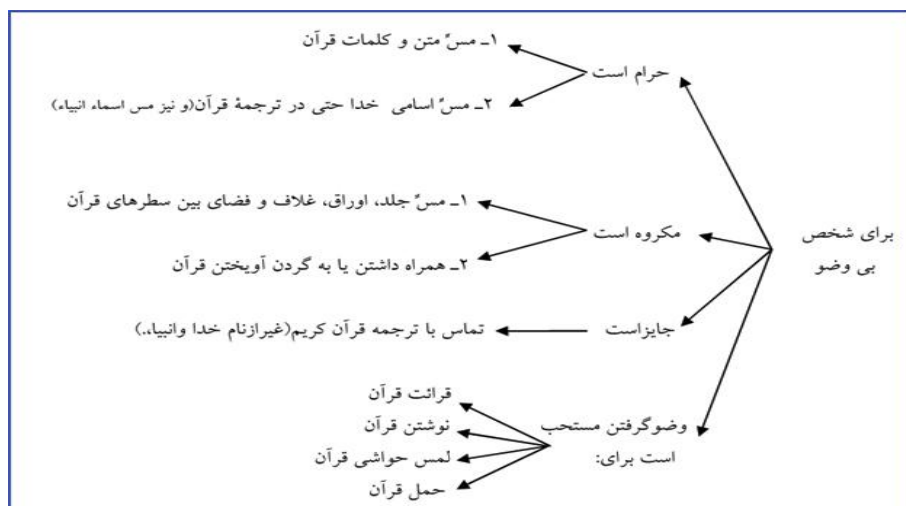
۲. بحار، ۹۲، ۲۱۱.

۳. بحار، ۹۲، ۱۹۰.

۴. الكافي (ط - الإسلامية)، ج ۲، ص ۶۱۵.

۵. بنی‌هاشمی خمینی سیدمحمدحسن، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۱۷۸، مسأله ۳۱۷ مطابق با فتاوی مراجع عظام تقلید آیات امام خمینی (ره)، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، تبریزی، بهجت، صافی، سیستانی، شبیری زنجانی.

- (۲) برای افرادی که وضو ندارند، تماس با جلد و حاشیه و فاصله‌ی بین خطوطِ قرآن، همچنین همراه داشتن آن مکروه است.^۱
- (۳) گرفتن وضو برای تلاوت و همچنین، کتابت و نگارش آیات قرآن و نیز مس حواشی و فاصله بین خطوط و همراه داشتن قرآن مستحب است.^۲
- (۴) اگر انسان آیات سجده دار قرآن را بخواند یا گوش دهد بعد از تمام شدن آیه باید فوراً سجده کند و اگر فراموش کند هر وقت که یادش آمد باید سجده کند.^۳
- (۵) اگر کسی تلاوت آیه‌ی سجده را گوش دهد و خود نیز بخواند باید دو سجده انجام دهد.^۴
- (۶) اگر آیا سجده را از ضبط صوت، رادیو و تلویزیون بشنود و در صورتی که برنامه به صورت زنده و مستقیم پخش نشود سجده واجب نیست.^۵

۱. یزدی محمد کاظم، عروة الوثقی، ج ۱، ص ۱۴۱، مسأله ۱۹ مطابق با فتوای آیات عظام امام خمینی(ره)، گلپایگانی، اراکی و خوبی.
۲. یزدی محمد کاظم، عروة الوثقی، ج ۱، ص ۱۴۲، مطابق با فتوای آیات عظام امام خمینی(ره)، گلپایگانی، اراکی و خوبی.
۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۵۵۸، مسأله ۱۰۹۳.
۴. همان، مسأله ۱۰۹۴.
۵. همان، مسأله ۱۰۹۶.

تنوع

مسابقه‌ی از کی بپرسم؟

۱. قرآن چند «حزب» دارد؟ (۱۲۰ حزب)^۱
۲. کدام سوره دو «بسم الله الرحمن الرحيم» دارد؟ (سوره نمل)
۳. کدام سوره «بسم الله الرحمن الرحيم» ندارد؟ (سوره توبه [برائت])
۴. قرآن چند «بسم الله» دارد؟ (۱۱۵)
۵. سوره ای از قرآن که نام آن یکی از اصول دین است. (توحید)
۶. کدام سوره به اسم یکی از فروع دین می باشد؟ (حج)
۷. کدام سوره به نام یکی از فلزات است؟ (حدید) است که به معنای آهن است)
۸. نام موجودی که نه انسان است و نه حیوان و نه فرشته و نام یکی از سوره‌های قرآن است؟ (جن)
۹. سوره‌ای را نام ببرید که نام میوه‌ای است و خداوند به آن قسم خورده است. (تین)
۱۰. نام مرد دانشمندی که یکی از سوره‌های قرآن به نام اوست. (لقمان)
۱۱. نام سوره‌ای که به نام یکی از روزهای هفته است. (جمعه)
۱۲. کدام سوره به «قلب قرآن» معروف است؟ (یس)
۱۳. کدام سوره به «عروس قرآن» مشهور است؟ (الرحمن)
۱۴. کدام سوره قرآن به «مادر قرآن» معروف است؟ (سوره حمد)
۱۵. والاترین آیه‌ی قرآن کریم کدام است؟ (آیه الکرسی).

من می‌توانم

امشب یکی از سوره را به صورت ترتیل پیش پدر و مادرم تلاوت نمایم.

زمزمه‌ی آسمانی

اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِالْقُرْآنِ وَ زَيِّنْ أَخْلَاقَنَا بِالْقُرْآنِ
وَ أَحْفَظْ إِمَامَ زَمَانِنَا بِالْقُرْآنِ وَ عَجِّلْ فِي فَرَجِ مَوْلَانَا بِالْقُرْآنِ

۱. قرآن شامل سی جزء است که هر جزء از آن به چهار قسمت تقسیم می‌شود که هر قسمت را یک حزب می‌نامند.

رس هجدهم: بر سفره رحمت

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با احکام ماه رمضان و روزه آشنا می‌شوند.
روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم، جدول

شعر شروع

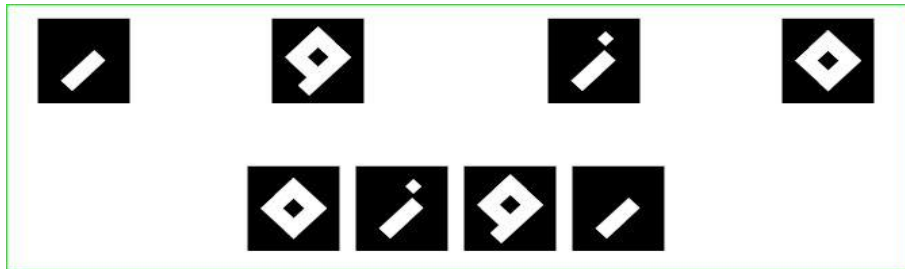
به نام خدا خالق آسمان	به نام خدا رازق آب و نان
به نام خدا خالق این جهان	به نام خدایی که هست مهربان

«اللهم صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم»

ایجاد انگیزه

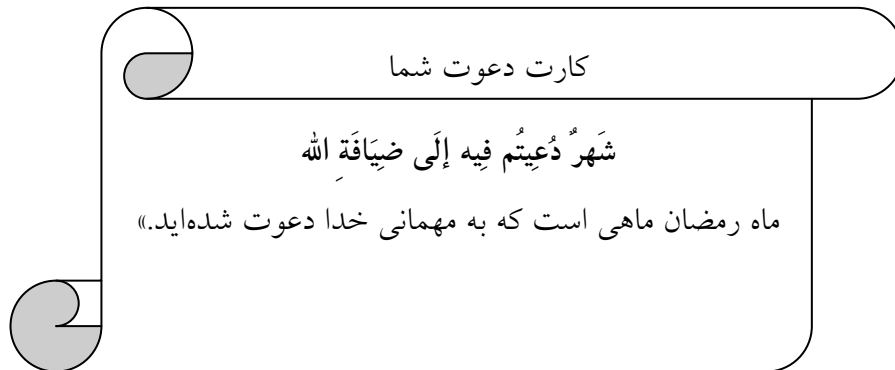
رمضان آمد و مهمانی به پا شد	نوبت مهمانی پاک خدا شد
سفره‌ی خدا پرِ عطر نماز	پر از عبادت و راز و نیاز
همه‌ی دست‌ها به سوی آسمان	روی لب نام خدای مهربان
رمضان ماه دعا ماه عبادت	ماه مهربانی و برکت و رحمت

(مربی از دانش‌آموزان بخواهد با جابجایی و ترکیب حروف زیر موضوع درس را حدس بزنند. برای این منظور می‌تواند از کارت‌هایی که حروف بر روی آن نوشته شده نیز استفاده کند.)

ماه رمضان، بهترین ماه خداست و روزه بهترین راه نزدیک شدن به خداست. در ماه رمضان، مسلمانان «روزه» می‌گیرند و از گناه دور می‌شوند. ماه مبارک رمضان ماهی است که همه ماه به میهمانی خداوند دعوت شده ایم.

به میهمانی خدا خوش آمدید.

متن و محتوا

همیشه فکر می‌کردیم کلاس درس، به جایی می‌گویند که معلمی باشد با چند نفر دانش‌آموز. اما خوب است بدانیم برخی از کلاس‌ها هست که همه تمام انسان‌ها، حتی پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها نیز می‌توانند در آن شرکت کنند. معلم‌های این کلاس، پیامبران و امامان علیهم‌السلام هستند. کتاب درسی این کلاس، قرآن است. برای این‌که به یاد انسان‌های فقیر بیفتیم و به سلامتی جسم و فواید بی‌شمار دیگری برسیم، لازم است در این کلاس که در سال یک ماه برگزار می‌شود شرکت کنیم. امتحان این کلاس امتحان حفظ کردنی و نوشتنی نیست؛ بلکه امتحانش صبر در مقابل گرسنگی و تشنگی است.

حال چه کسی می‌تواند بگوید این چه کلاسی است؟

روزه تمرین و کلاس و زندگی است درس ایثار و خلوص و بندگی است

آثار روزه

یکی از فواید بسیار مهم روزه مسأله سلامت جسمی روزه‌دار است. بدن پس از یک سال سوخت و ساز و فعالیت مداوم فرصت استراحتی پیدا می‌کند تا نیروی تازه‌ای بگیرد و از چربی‌هایی که زیان‌های فراوانی بر بدن دارد کم می‌شود. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم با جمله‌ای ساده و کوتاه که در بر دارنده تمامی منافع طیبی روزه است، بر این مهم تأکید

کرده می‌فرماید: «صوموا تصحوا»؛ روزه بگیرید تا سالم بمانید.» البته روزه فواید دیگری هم دارد.^۲

۱. هر که ماه رمضان را روزه بگیرد، گناه‌های گذشته‌ی او بخشیده می‌شود؛^۳

۲. روزه برای خداست و پاداش آن را خود خدا می‌دهد؛^۴

۳. روزه محافظ و قلعه‌ای محکم است که انسان را از آتش ننگه می‌دارد.^۵

و...

آداب روزه

روزه آدابی دارد که رعایت آن‌ها برای روزه دار مستحب است:

۱. سحری خوردن: پیامبر ﷺ می‌فرماید: «سحری خوردن برکت است. پس آن را ترک نکنید. اگر چه با نوشیدن جرعه‌ای آب باشد؛ زیرا خداوند و فرشتگانش بر کسانی که سحری می‌خورند درود می‌فرستند».^۶

۲. خوردن افطاری

۳. دعا به هنگام افطار: هنگام افطار، وقت اجابت دعاست و باید این وقت را غنیمت

شمرد. پیامبر ﷺ فرمود: «برای روزه دار به هنگام افطار دعایی است که رد نمی‌شود».^۷

۴. پرهیز از سخنان بیهوده و دشنام دادن: زنی در ماه رمضان به خدمتکار خود ناسزا

گفت. پیامبر اسلام ﷺ فرمود: «بیا و غذا بخور.» آن زن گفت: «من روزه هستم.» پیامبر

اسلام فرمودند: «چگونه تو روزه هستی در حالی که فحش می‌دهی؟ روزه فقط ترک

خوردن و آشامیدن نیست».^۸

۵. قرآن خواندن: هر کس در این ماه یک آیه از قرآن را بخواند، ثواب خواندن

همه‌ی قرآن را به او می‌دهند.^۹

۱. نهج الفصاحه، ح ۱۸۵۴.

۲. استاد از بچه‌ها می‌خواهد که به چند تا از فواید روزه اشاره کنند.

۳. من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۶۷.

۴. همان، ص ۷۲.

۵. الکافی، ج ۴، ص ۱۶۲.

۶. تهذیب الاحکام، ج ۴، ص ۱۹۸.

۷. بحار، ج ۹۳، ص ۲۵۳.

۸. منهاج البراعه فی شرح نهج البلاغه (خوئی)، ج ۷، ص ۴۳۱.

۹. خطبه شعبانیه حضرت رسول صلی الله علیه و آله.

۶. افطاری دادن: با یک دانه خرما و یا یک لیوان آب نیز می‌توان افطاری داد.

احکام روزه

۱. وقتی روزه هستیم، در طول روز، هیچ نوشیدنی و خوراکی نمی‌خوریم و هنگامی که صدای اذان مغرب را شنیدیم، افطار می‌کنیم؛ یعنی با خوردن غذا یا نوشیدن آب، روزه را به پایان می‌بریم. پس در تمام روز، هیچ چیز نمی‌خوریم و نمی‌نوشیم. حتی اگر یک قطره آب هم عمداً بیاشامیم، روزه‌ی ما باطل می‌شود. خوردن و آشامیدن، اگر از روی فراموشی باشد روزه را باطل نمی‌کند.
۲. فرو بردن تمام سر در آب روزه را باطل می‌کند.
۳. در جاهایی که گرد و غبار زیاد است، باید مواظب باشیم که گرد و غبار زیاد به دهان مان نرود، چون اگر گرد و غبار به حلق برسد، روزه باطل می‌شود.
۴. اگر کسی هنوز به سن تکلیف نرسیده می‌تواند برای استفاده از ثواب و تمرین برای آینده روزه‌ی کله گنجشکی بگیرد.
۵. روزه برای کودکان و انسان‌های بیمار واجب نیست.
۶. اگر به دلایلی روزه نگرفتیم، به احترام روزه داران در مقابل آن‌ها چیزی نخوریم.

تنوع

وقت اذان رسیده ، امروز روز خوبی است
پُربارتر از امروز در زندگانی‌ام نیست
پر می‌کشد دل من تا آسمان مسجد
پُر کرده آسمان را بوی اذان مسجد
گلدسته‌های مسجد بوی جوانه دارد
گویی درون آن‌ها گل آشیانه دارد
چون روزه بوده‌ام من بسیار شادمانم
بر سفره‌ی خداوند امروز میهمانم ^۱

۱. مصطفی رحماندوست

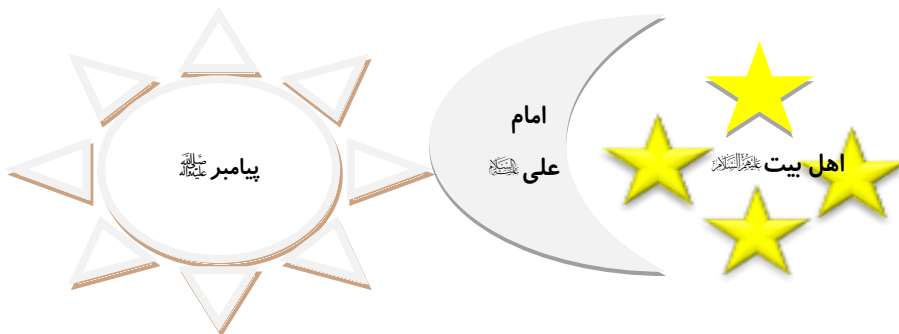
نقاشی حدیثی

رسول اکرم ﷺ فرمودند:

أَنَا كَالشَّمْسِ وَ عَلِيٌّ كَالْقَمَرِ وَ أَهْلُ بَيْتِي كَالنُّجُومِ بَأَيْهِمْ اِقْتَدَيْتُمْ اِهْدَيْتُمْ؛^۱ من مثل خورشیدم

و علی مثل ماه و اهل بیتم مثل ستاره‌اند. به هر کدام اقتدا کنید هدایت می‌شوید.

مربی نقاشی‌هایی به سه شکل زیر بکشد.^۲

همان‌گونه که اشاره کردیم معلمان و راهنمایان ما در کلاس بندگی خدا پیامبران و اهل بیت ﷺ هستند. در دنیا نیز برای پیدا کردن جهت‌ها می‌توان از راهنمایی خورشید، ستارگان و ماه استفاده کرد.

من می‌توانم

خاطره‌ی اولین روزه‌ی خود را بنویسم.

زمزمه‌ی آسمانی

پروردگارا روزه‌ی ما را در جمع روزه‌داران بپذیر!

اللَّهُمَّ اجْعَلْ صِيَامِي صِيَامَ الصَّائِمِينَ وَ قِيَامِي قِيَامَ الْقَائِمِينَ وَ نَبْهَنِي فِيهِ عَنْ نَوْمَةِ الْغَافِلِينَ

وَ هَبْ لِي جُرْمِي يَا إِلَهَ الْعَالَمِينَ^۳

۱. عوالی اللثالی العزیزة فی الأحادیث الدینیة، ج ۴، ص ۸۶.

۲. بعد از خواندن حدیث اسم پیامبر ﷺ و علی و اهل بیت ﷺ را روی شکل‌ها بنویس.

۳. مربی می‌تواند در ایام ماه رمضان دعای همان روز را در کلاس بخواند. دعای روز اول ماه مبارک رمضان بحار

الأنوار (ط - بیروت)، ج ۹۵، ص ۴.

رس نوزدهم: محرم و نامحرم

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش آموزان در این درس با احکام محرم‌ها و نامحرم‌ها آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم،...

شعر شروع

چون نور چراغ ما الله است آغاز سخن همیشه بسم الله است^۱

ایجاد انگیزه

اولین باری بود که فاطمه کوچولو با چادر سفید قشنگش به حرم حضرت

معصومه علیها السلام می‌آمد.

فاطمه قبل از آمدن به سمت حرم، وضو گرفته بود. همین طور که وارد حرم می‌شدند، کنار آب خوری‌های حرم، ناگهان فاطمه متوجه شد پیرزنی می‌خواهد وضو بگیرد. پیرزن آستین لباس خود را بالا زده بود و مشغول شستن دست‌هایش شده بود. فاطمه جلو آمد و گفت: «سلام مادر جان، چرا این جا وضو می‌گیرید؟ این جا محل رفت و آمد مردان و پسران است.»

پیرزن گفت: «بیخشید عزیزم، اصلاً متوجه نبودم ولی چه کنم عزیزم. حال رفتن به وضوخانه را هم ندارم.»

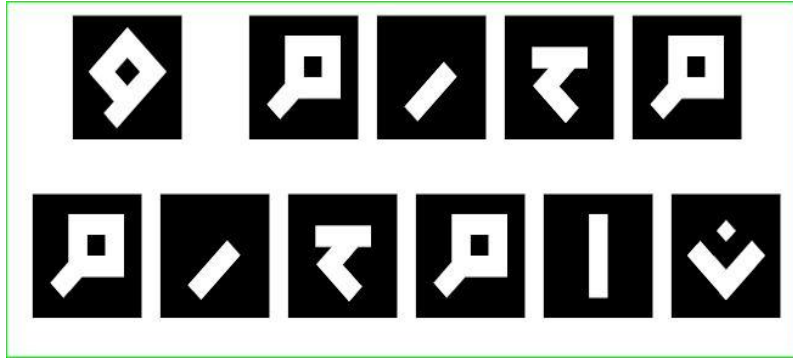
پیرزن غمگین شده بود و عصای خود را برداشت تا به وضوخانه برود.

فاطمه فکری کرد و سریع به کنار پیرزن آمد و دست‌های خود را زیر چادر باز کرد تا پیرزن پشت چادر فاطمه بتواند وضو بگیرد. پیرزن از این کار فاطمه کوچولو خوشش آمد و سریع وضو گرفت.

۱. شعر مناسب سلام و احوالپرسی:

سلام چه خوب و زیباست غنچه‌ی روی لبهاست
به هر کسی می‌رسیم کلام اول ماست

چرا فاطمه از پیرزن خواست که پشت چادرش وضو بگیرد؟
کسانی که ما با آن‌ها سر و کار داریم به دو دسته تقسیم می‌شوند.

۱. محرم ۲. نامحرم

افراد محرم، کسانی هستند که دست دادن با آن‌ها و نگاه به بدنشان اشکال ندارد.
نامحرم کسانی هستند که دست دادن با آنان و نگاه به بدنشان حرام است.

متن و محتوا

انسان مومن برای این‌که هنگام بلوغ با مشکلی روبه‌رو نشود، باید قبل از رسیدن به سن بلوغ دستورات دینی را یاد بگیرد. یکی از این مسائل موضوع محرم و نامحرم می‌باشد. این مسأله در مورد دختران اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا آن‌ها زودتر از پسران به بلوغ می‌رسند.

در جدول برخی از خویشاوندان محرم آمده است

محرم‌ها			
پدر	عمو	پسر	داماد
مادر	عمه	دختر	عروس
برادر	دایی	شوهر	نوه پسری
خواهر	خاله	زن	نوه دختری

احکام محرم و نامحرم

۱. دست دادن

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که با زن نامحرم دست دهد، خشم خدا را برای خود فراهم آورده است.^۱

۲. شوخی با نامحرم

کسی که با زنی نامحرم از سر شهوت شوخی و مزاح کند، به ازای هر کلمه‌ای که بر زبان آورده باشد هزار سال او را نگاه می‌دارند.^۲

۳. بازی کردن

عاطفه نوه امام خمینی علیه السلام می‌گوید:

ده سال بیشتر نداشتم و با برادرها و پسرخاله‌ام قایم باشک بازی می‌کردم، حجاب هم داشتم.

امام خمینی علیه السلام یک روز مرا صدا کردند و فرمودند: «شما هیچ تفاوتی با خواهر بزرگ‌ترتان ندارید. مگر او با پسرها بازی می‌کند که شما با پسرها بازی می‌کنید؟» از آن روز به بعد با پسرها بازی نکردم.

۴. پوشیدن جوراب نازک

برخی از دختران که خود را مذهبی می‌دانند و چادری هستند، پوشیدن جوراب‌های نازک را برای خود بد نمی‌دانند. در حالی که پوشیدن جوراب‌های نازک و بدن نما برای خانم‌ها جلوی افراد نامحرم جایز نیست.^۳

۵. مراجعه به پزشک نامحرم

در شرایط اضطراری و ناچاری مراجعه به پزشک نامحرم مانعی ندارد. ولی با وجود پزشک محرم نمی‌توان به پزشک نامحرم مراجعه کرد. بسیاری از مردم می‌گویند دکتر محرم است و این حرف درستی نیست.

۱. مَنْ صَافِحَ امْرَأَةً تَحْرُمُ عَلَيْهِ فَقَدْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؛ من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۱۴.

۲. همان، ص ۲۸۳.

۳. استفتائات جدید، آیت الله مکارم، ج ۲، ص ۷۷، س ۱۵۴.

تنوع

فرض کنید از سفر زیارتی کربلا برگشته‌اید. عده‌ای از اقوام و خویشانتان به استقبال شما آمده‌اند. آن‌ها می‌خواهند با شما دست داده و احوال‌پرسی کنند؟ شما با چه کسانی دست خواهید داد؟

(مربی مطالب زیر را به صورت شعر بخواند و بچه‌ها با بله و خیر جواب دهند.)

برای دختران

از سفر کربلا رسیدید	با چه کسانی دست می‌دید؟
با پدر و با مادر؟	بله
با دایمی و با عمو؟	بله
با پسر دایمی؟	نخیر
با پسر همسایتون؟	نخیر
با شوهر خواهرتون؟	نخیر
با پسر عمه؟	نخیر
با دختر همسایتون؟	بله
با پسرای همکلاس؟	نخیر

برای پسران

از سفر کربلا رسیدید	با چه کسانی دست می‌دید؟
با پدر و با مادر؟	بله
با خاله و با عمه؟	بله
با دختر دایمی؟	نخیر
با دخترای همسایتون؟	نخیر
با زن عمو؟	نخیر
با مادر بزرگ مهربون؟	بله
با دختر عمه؟	نخیر
با پسرای همسایتون؟	بله
با دخترای همکلاس؟	نخیر

من می توانم

◆ در مورد تصویر زیر توضیح دهم:

◆ با کمک بزرگترهای خود، در مقابل هر اسمی، محرم یا نامحرم را بنویسم.

برادر.....	خواهر.....	برادر شوهر.....
شوهر خواهر.....	شوهر خاله.....	برادر خاله.....
پسر خاله.....	دختر دایی.....	مادر بزرگ.....
خواهر زاده.....	برادر زاده.....	عمو.....
خاله.....	پسر برادر خاله.....	بابای بابا.....
برادر عمو.....	پسر عمو.....	بابای خاله.....

زمزمه‌ی آسمانی

ای آفریننده‌ی گل‌های بنفشه و یاس، و ای خدای ماهی‌های سرخ آب‌ها، ای خدای

صدف‌های زیبا و مرواریدهای بلورین، چشمان ما را از نگاه به نامحرم‌ان حفظ کن!

ای خدایی که از همه محرم‌ها محرم‌تری، و به ما از خود ما دلسوزتری، به ما توفیق

ده تا دل زهرا علیها السلام را با کارهای زشتان از خود نرنجانیم.

درس بیستم: خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها

موضوع: احکام

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با احکام و انواع خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم،

جدول

شعر شروع

به نام خداوندِ جان آفرینِ خداوندِ رازق، خدایِ مبین
شکر و سپاسِ خدایی را که سفره‌های ما را از خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها رنگین کرد.
سپاسِ خداوندی را که برای رفع تشنگی ما، آب شیرین و گوارا فرستاد.
سلام و احوالپرسی:

ایجاد انگیزه

استاد ابتدا این چهار جمله را که از مضمون روایات گرفته شده است، روی تخته می‌نویسد. از بچه‌ها می‌خواهد حدس بزنند که در جای خالی چه باید بنویسند. حالا با کشیدن عکس یک کلید روی تخته بچه‌ها را راهنمایی می‌کند که در همه‌ی جاهای خالی باید کلمه‌ی کلید نوشته شود.

بسم الله الرحمن الرحيم ... هر کاری است.

خشم ... هر بدی است.

دعا ... رسیدن به هر حاجتی است.

رعایت آداب خوردن و آشامیدن سلامتی است.

موضوع سخن ما در این درس، آداب و احکام خوردن و آشامیدن است که همان

کلید سلامتی است.

پیامبر خدا فرمودند: «نِعْمَتَانِ مَجْهُولَتَانِ الْأَمْنُ وَالْعَافِيَةُ؛^۱ دو نعمت امنیت و سلامتی

ناشناخته هستند.»

یا در یک روایت دیگر فرمودند: «الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ نِعْمَتَانِ مَكْفُورَتَانِ؛^۲ سلامتی و

آسایش دو نعمتی هستند که شکر گذاری نمی‌شوند.» انشاء الله که خداوند نعمت

شکرگزاری را به همه‌ی ما بدهد.

متن و محتوا

احکام غذا خوردن

مستحبات غذا خوردن^۳

۱. هر دو دست را قبل و بعد از غذا خوردن بشویم.

امام صادق علیه السلام فرمودند: «دست‌هایتان را قبل از غذا خوردن و بعد از آن بشوید.»^۴

۱. روضة الواعظین و بصیرة المتعظین (ط - القادیمه)، ج ۲، ص ۴۷۲.

۲. من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۱.

۳. مربی می‌تواند هر یک از موارد مستحب و مکروه را روی کارت نوشته و در کلاس با نشان دادن کارت‌ها تدریس نماید.

۴. إِذَا أَكَلْتَ الطَّعَامَ فَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ وَ آخِرِهِ فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا سَمَى فِي طَعَامِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْكُلَ لَمْ يَأْكُلْ مَعَهُ الشَّيْطَانُ وَإِذَا لَمْ يُسَمِّ أَكَلَ مَعَهُ الشَّيْطَانُ وَإِذَا سَمَى بَعْدَ مَا يَأْكُلُ وَ أَكَلَ الشَّيْطَانُ مَعَهُ تَقِيًّا مَا كَانَ أَكَلَ؛ المحاسن، ج ۲، ص ۴۳۲.

۲. در اول غذا « بسم الله » بگوییم و در آخر، از خداوند مهربان، تشکر کنیم.
حضرت محمد ﷺ به حضرت علی رضی الله عنه فرمودند: «ای علی! هنگام غذا بسم الله بگو و وقتی از غذا خوردن دست کشیدی بگو الحمد لله؛ زیرا دو فرشته، تا وقتی که غذا هضم شود، برای تو ثواب می‌نویسند.»^۱
۳. در آخر غذا خوردن الحمد لله بگوئید.^۲
۴. لقمه‌ی کوچک برداریم.
۵. غذا را خوب بجویم.
- امام باقر رضی الله عنه فرمودند: «هرکس می‌خواهد غذا به او زیان نرساند، باید غذا را خوب بجود.»^۳

۶. در اول غذا و آخر آن، کمی نمک بچشیم.^۴
- امام علی رضی الله عنه فرمودند: «غذا خوردن را با چشیدن نمک آغاز کنید.»
- کارهای مکروه در هنگام غذا خوردن**
۱. نگاه کردن به صورت دیگران هنگام غذا خوردن.
 ۲. غذای داغ خوردن.
 ۳. فوت کردن به غذا و آشامیدنی داغ.
 ۴. دور ریختن غذا و میوه‌ی نیم خورده
- روزی خادم امام رضا رضی الله عنه میوه می‌خوردند. اما نیم خورده‌ی میوه‌ها را دور می‌انداخت. امام به او فرمودند: «سبحان الله! اگر نیازی به این میوه‌ها نداری انسان‌هایی هستند که به آن نیاز ندارند. آن‌ها را به نیازمندان بده.»

۱. الکافی (ط - الإسلامية)، ج ۶، ص ۲۹۲.

۲. قَالَ الصَّادِقُ رضی الله عنه مَا اتَّخَمْتُ قَطُّ وَ ذَلِكَ أَنِّي لَمْ أَبْدَأْ بِطَعَامٍ إِلَّا قُلْتُ - بِسْمِ اللَّهِ وَ لَمْ أَفْرُغْ مِنْ طَعَامٍ إِلَّا قُلْتُ الْحَمْدُ لِلَّهِ؛

من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۳۵۶.

۳. وسائل الشیعه، ج ۲۴، ص ۴۳۱.

۴. همان، ج ۲۵، ص ۳۴.

۵. همان، ج ۲۴، ص ۴۰۴.

۵. بین غذا، آب خوردن.

امام رضا علیه السلام فرمودند: «هر کسی می‌خواهد معده‌اش او را آزار ندهد، بین غذا آب نخورد.»^۱

۶. پر خوری.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر کسی که پر خوری کند، بیمار می‌شود.»^۲

آداب آشامیدن

مستحب‌ها

۱. مستحب است در روز، ایستاده و شب‌ها نشسته آب بخوریم.

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمودند: ای علی! در روز، ایستاده آب بخور که سبب قدرت و سلامتِ بیش‌تر برای تو می‌شود.»^۳

۲. پیش از آشامیدن آب، «بسم الله» و بعد از آن، «الحمد لله» بگوییم.

امام صادق علیه السلام فرمودند: «گاهی می‌شود که انسان آب می‌نوشد و خداوند او را با همان آب خوردن به بهشت می‌برد؛ به این صورت که آب بخورد و در حالی که هنوز سیراب نشده و تشنه است آب را از لب بردارد و حمد خدا بگوید. سپس آب را بیاشامد و در صورتی که هنوز سیر نشده از لب باز گیرد و دوباره حمد خدا بگوید. و باز آب بخورد. پس، حق تعالی به سبب این کار بهشت را بر او واجب می‌کند.»^۴

مستحب است که پیش از نوشیدن آب (بسم الله) بگوید و کمی بخورد و پس، باز (بسم الله) بگوید و کمی بخورد و (الحمد لله) بگوید. پس، باز (بسم الله) بگوید و بخورد و بعد از خوردن (الحمد لله) بگوید. در روایت است که هر کس این عمل را انجام دهد، مادامی که آن آب در شکم اوست، تسبیح خدا می‌گوید و ثوابش برای او می‌باشد.»^۵

۱. بحارالانوار، ج ۶۲، ص ۳۲۳.

۲. همان.

۳. حلیة المتقین، ص ۷۷.

۴. حلیة المتقین، ص ۶۵.

۵. همان.

۳. هنگام آشامیدن آب، امام حسین علیه السلام را یاد کنیم.

سزاوار است که انسان در هنگام آشامیدن آب، امام حسین علیه السلام و اهل بیت علیهم السلام او را یاد و قاتلان آن حضرت را لعنت کند. در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است: هر کس این کار را انجام دهد، خداوند صد هزار حسنه برای او بنویسد و صد هزار گناه را از او پاک کند و صد هزار درجه برای او مقرر کند و چنان باشد که صد هزار بنده آزاد کرده باشد و حق تعالی در قیامت او را خوشحال و با اطمینان خاص محشور گرداند.^۱

مکروهات آشامیدن آب

۱. آشامیدن آب در بین غذا

امام رضا علیه السلام فرمودند: «هر کس می‌خواهد معده‌اش او را آزار ندهد در بین غذا، آب نیاشامد.^۲»

۲. ایستاده آب خوردن در شب

۳. زیاد آشامیدن

امام صادق علیه السلام فرمودند: «اگر مردم بیش از اندازه، آب نمی‌نوشیدند، بدن‌هایشان سالم‌تر بود.^۳»

۴. نوشیدن آب سرد پس از خوردن شیرینی یا غذای گرم

امام رضا علیه السلام فرمودند: «آشامیدن آب سرد، پس از خوردن چیز گرم و پس از خوردن شیرینی، دندان‌ها را از بین می‌برد.^۴»

تنوع

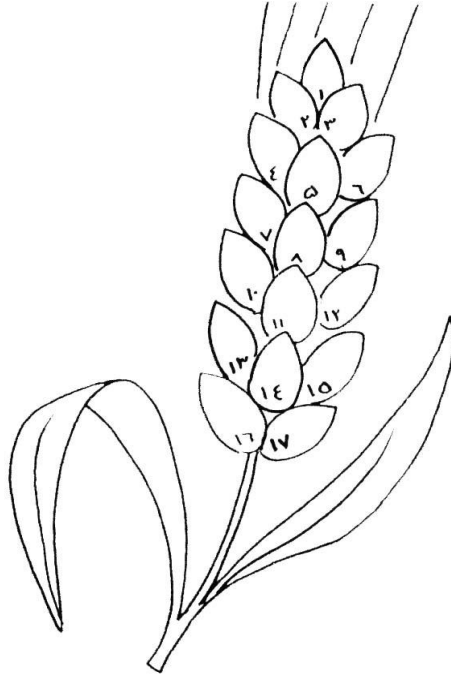
پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله چنین فرمودند: «خدا از بنده‌ای راضی می‌شود که خوردنی‌ها را بخورد و نوشیدنی‌ها را هم بنوشد و...»^۱ برای این که با ادامه‌ی کلام پیامبر آشنا شویم، باید جدول زیر را حل کنیم.

۱. بحارالانوار، ج ۶۲، ص ۳۳۰.

۲. طب الامام الرضا علیه السلام، ص ۳۵.

۳. حلیة المتقین، ص ۱۱۳.

۴. طب الرضا علیه السلام، ص ۳۵.

سؤالها

۱. خالق جهان آفرینش کیست؟
خدا (۱، ۱۵ و ۱۳)
۲. به سپاسگزاری در مقابل نعمت‌های خدا چه گفته می‌شود؟
شکر (۶، ۹ و ۱۰)
۳. نام هر چیزی که راحت باشد و دشوار نباشد، چیست؟
آسان (۵، ۱۱، ۷ و ۸)
۴. خدای دروغین را چه می‌گویند؟
بت (۱۶ و ۱۴)
۵. به عضوی که وظیفه‌اش رساندن هوا به شش‌هاست چه می‌گویند؟
نای (۱۲، ۱۷ و ۳)
۶. راه ورود به خانه را چه می‌گویند؟
در (۴ و ۲)

درس بیستم: خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها ■ ۱۲۹

برای این که پیام جدول را به دست آوریم، حرف خانه‌ی اول را بنویسید و سه تا سه تا بشمارید تا پیام به دست آید.

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «خدا از بنده‌ای راضی می‌شود که خوردنی‌ها را بخورد و نوشیدنی‌ها را بنوشد و خدا را بر آن ستایش کند». وقت خوردن و آشامیدن شکر خدا را به جا آوریم.

من می‌توانم

۱. قبل از غذا «بسم الله» و در پایان «الحمد لله» را کمی بلندتر بگویید تا دیگران نیز آن را فراموش نکنند.

۲. دعای سفره را پیش از خوردن غذا بخوانید.

۳. امشب قبل از خوردن شام، آداب آشامیدن را برای خانواده خود بخوانید و به آن عمل کنید.

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا! به ما روزی حلال و فراوان بده و ما را از شکرگزاران سفره‌ی پر نعمت قرار بده.

خدایا! به حق آب‌آور کربلا، حضرت ابوالفضل علیه السلام ما را از نوشیدنی‌های بهشت سیراب بفرما. و ما را در قیامت از تشنگان قرار مده!

فصل ششم: اخلاق اسلامی

درس بیست و یکم: شکر گزاری

موضوع درس: اخلاق

هدف کلی: بیان اهمیت و آثار شکر گزاری

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: داستانی، تقسیمی، جدولی.

شعر شروع

خدایا!

نام زیبای تو را دارم به لب شکر می‌گویم تو را هر روز و شب

ایجاد انگیزه

فرض کن روزی وارد اتاق می‌شوی. گوشه‌ی اتاق کادویی را می‌بینی. روی آن نوشته شده «این هدیه فقط برای شماست!» از دیدن کادو و نوشته‌ی آن، تعجب می‌کنی و چند سوال به ذهنت می‌آید:

۱. این بسته را چه کسی برای من فرستاده است؟

۲. چرا این کادو را به من هدیه داده است؟

کادو را باز می‌کنی و می‌بینی هدیه‌ای با ارزش و مورد نیازت است. به دنبال این هستی که از هدیه دهنده تشکر کنی و به هر شکلی محبت او را جبران کنی. آیا این‌گونه نیست؟

آیا دوست دارید این اتفاق برای شما بیفتد و هدیه‌ای از یک دوست دریافت کنید؟

فکر می‌کنید تا به حال، کسی چنین هدیه‌ای را به شما نداده است؟

اگر به اطراف خود نگاه کنیم، می‌بینیم که خدای مهربان، بهترین نعمت‌ها را به ما هدیه کرده است. هدیه‌هایی که هر کدام ارزش فراوانی دارند و بسیار به درد ما می‌خورند. پس لازم است تا قدر این نعمت‌ها را بدانیم و در مقابل این نعمت‌ها، از خدای مهربان تشکر کنیم.

متن و محتوا

آیا می‌توانید برخی از این هدیه‌ها را نام ببرید؟
آیا می‌توانید بگویید چه کسانی بیشتر قدر این نعمت‌ها را می‌دانند؟^۱

دوست بهشتی

روزی حضرت داود علیه السلام از خدا خواست تا همنشینش را در بهشت به او معرفی کند.

از جانب خداوند به او ندا رسید: «فردا از دروازه شهر بیرون برو، اولین کسی را که دیدی، او همنشین تو در بهشت است.» روز بعد داود علیه السلام با پسرش حضرت سلیمان علیه السلام از شهر خارج شدند. پیرمردی را دیدند که پشته‌ای هیزم بر دوش داشت. کنار دروازه‌ی شهر نشست و هیزمش را به فردی فروخت.

داود علیه السلام پیش او رفت و سلام کرد و گفت: «آیا ممکن است امروز ما را مهمان کنی؟» پیرمرد پاسخ داد: «مهمان حبیب خداست. بفرمایید!»

پیرمرد مقداری گندم خرید و آسیاب کرد. سپس آن را خمیر نمود و روی آتش گذاشت و سه عدد نان پخت. بعد نان‌ها را با مقداری نمک و آب سر سفره گذاشت. نشست مشغول خوردن شد. طوری که لقمه‌ها را با «بسم الله» در دهان می‌گذاشت و پس از خوردن آن یک «الحمد لله» می‌گفت. همین کار را تا آخر ادامه داد.

بعد از اتمام ناهار، پیرمرد دستانش را به طرف آسمان بلند کرد و گفت: «خداوندا! هیزمی را که فروختم، درختش را تو رویاندی. شاخه‌های درخت را تو خشک کردی، نیروی کندن هیزم را تو به من دادی. مشتری را تو فرستادی که هیزم‌ها را بخرد و گندمی را که خوردیم، بذرش را تو رویاندی. وسایل آرد کردن و نان پختن را نیز تو به من عطا کردی. در برابر این همه نعمت من چه کرده‌ام؟ پس شکر و سپاس مخصوص توست.»

سپس پیرمرد بلند بلند گریه کرد.

۱. کسانی که نعمت از دستشان گرفته شود؛ کور بیشتر از بینا قدر چشم را می‌داند. انسان مریض بیشتر از انسان سالم و ...

حضرت داود علیه السلام به فرزندش سلیمان گفت: «فرزندم، باید چنین بنده‌ای در بهشت صاحب مقام باشد؛ زیرا بنده‌ای از ایشان شاکرتر ندیده‌ام»^۱.

مراحل شکرگزاری

تشکر قلبی: یعنی نعمت‌هایی که خدا به ما هدیه کرده را بشناسیم و از آن‌ها در قلب خود راضی باشیم.

امام صادق علیه السلام در این باره فرمودند: «مَنْ أُنْعِمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِنِعْمَةٍ، فَعَرَفَهَا بِقَلْبِهِ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَهَا»^۲ کسی که خدا نعمتی به او داده، اگر در دل خویش آن را بشناسد، همانا شکر آن را به جای آورده است.»

شکرگزاری زبانی

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: حضرت نوح علیه السلام همواره این‌گونه با زبانش خدا را شکر می‌کرد: «خداوندا! تو را گواه می‌گیرم که هر نعمت و عافیتی، در دین یا دنیا به من برسد از جانب توست. تو یکتایی، شریکی نداری، شکر و سپاس تو بر عهده‌ی من است. به جهت این نعمت‌ها و عافیت‌ها، (آن اندازه شکر و سپاس می‌گویم) تا راضی شوی، و پس از رضایت (نیز شکر گزاریم ادامه داشته باشد).»

پس خداوند ایشان را در قرآن به سبب مداومت به شکرگزاری «عَبْدًا شَكُورًا»^۳ نامیده است.^۴

تشکر عملی

یعنی به کارگیری نعمت‌ها برای همان هدفی که آفریده شده است و آلوده نکردن آن نعمت‌ها به گناه. مانند شکر نعمت زبان که راستگویی، خوش‌زبانی، تلاوت قرآن، آشتی دادن بین دو دوست و ... است.

۱. إرشاد القلوب، ج ۱، ص ۱۱۹؛ بحار الانوار، ج ۱۴، ص ۴۰۲.

۲. الکافی (ط - دارالحدیث)، ج ۳، ص ۲۴۸.

۳. اسراء، آیه ۳.

۴. اصول کافی، ج ۲، ص ۹۹.

امام صادق علیه السلام درباره شکر عملی فرمود: «شکر نعمت، دوری از گناهان است.»^۱

شکرگزاری در همه حال

چه زمانی باید بیشتر خدا را شکر کنیم؟

انسان باید در همه حال از خدای مهربان تشکر کند، اما در دین ما برخی از زمان‌ها شکر نمودن بیشتر مورد سفارش واقع شده است. برای آشنایی با آن موارد با توجه به شماره‌ها از خانه‌ی اول جدول زیر شروع کرده، سپس سه خانه سه خانه بشمارید، تا پنج زمانی را که بر شکر آن تاکید شده است، به دست آورید. سپس آن موارد را به ترتیب در جاهای خالی بعد از جدول بچینید.

۱. ن	۲. و	۳. ا	۴. م	۵. ی	۶. ن	۷. ر	۸. و
۹. ا	۱۰. ز	۱۱. ر	۱۲. ت	۱۳. خ	۱۴. ی	۱۵. ن	۱۶. ع
۱۷. ن	۱۸. د	۱۹. ا	۲۰. س	۲۱. ر	۲۲. ن	۲۳. م	۲۴. ه
۲۵. د	۲۶. ت	۲۷. ت	۲۸. ن	۲۹. ه	۳۰. ی	۳۱. م	۳۲. ا
۳۳. ن	۳۴. ه	۳۵. *	۳۶. *	۳۷. ر	۳۸. ک	۳۹. ک	۴۰. ب

۲. بعد از

۳. بعد از به دیگران^۳.

۴. هنگام

۵. هنگام

۶. هنگام استفاده از

۱. همان، ج ۲، ص ۹۵.

۲. نماز خواندن.

۳. مهربانی.

۴. تندرستی.

۵. نیکوکاری.

۶. نعمت‌ها.

لطیفه

به یک ناشنوا خبر دادند که همسایه‌ات بیمار شده. او خواست که حق همسایگی را بجا آورد و به عیادت بیمار برود. ولی پیش خود گفت: «من با این گوش کر از سخن آن بیمار چه می‌فهمم؟ به خصوص حالا دیگر توان حرف زدن را ندارد. ولی چاره‌ای نیست باید به او احترام بگذارم.» ناشنوا به عیادت همسایه‌ی بیمار رفت. او فکری کرد و با خودش گفت: از او می‌پرسم: «حالت چطور است؟» او حتماً می‌گوید: «الحمدلله خوبم بهترم.»

به او می‌گویم: «خدا را شکر.»

سپس خواهم گفت: «غذا چه خورده‌ای؟» او خواهد گفت: «شربت یا آش.»

من هم می‌گویم: «نوش جانانت!»

دوباره خواهم گفت: کدام دکتر به بالینت آمده و برایت نسخه نوشته است؟ او هم حتماً نام یکی از پزشکان را می‌برد و من خواهم گفت: «قدمش مبارک است.» خلاصه از این‌گونه پرسش و پاسخ‌های فرضی پیش خود آماده کرد و به عیادت آن بیمار رفت. کنارش نشست و از او پرسید: «حالت چطور است؟»

بیمار: «دارم می‌میرم.»

ناشنوا: «خدا را شکر.»

وقتی بیمار این جمله را شنید ناراحت شد و با خود گفت: «این مردک هذیان

می‌گوید یا واقعا دشمن من است؟»

ناشنوا: «غذا چه خورده‌ای؟»

- زهر خورده‌ام.

ناشنوا: نوش جانانت!

بیمار از این پاسخ بیشتر ناراحت شد. ناشنوا دوباره پرسید: «کدام دکتر به درمان تو

می‌آید؟»

بیمار: عزرائیل!

ناشنوا گفت: «قدمش مبارک است. من شنیدم او نزد هر بیماری برود حال او را جا می‌آورد.»

خلاصه ناشنوا پس از این عیادت از خانه‌ی بیمار بیرون می‌آید و خوشحال از این که حق همسایگی را مراعات کرده خدا را سپاس می‌گوید.

من می‌توانم

امشب بعد از نماز با سجده شکر از خدا به خاطر تمام نعمت‌هایش تشکر کنم. تصمیم بگیرم تا از پدر، مادر، معلمان و تمام کسانی که به هر شکلی به من کمکی می‌کنند تشکر کنم.

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا توفیق شکرگزاری در برابر تمام نعمت‌هایت را بر من عطا کن! چه آن نعمت‌هایی که بر من آشکار است و چه آن‌هایی که پنهانی به من بخشیده‌ای!

درس بیست و دوم: احترام به والدین

موضوع درس: اخلاق

هدف کلی: بیان اهمیت و آثار احترام والدین
روش‌های انتقال مفاهیم دینی: داستانی، شعری، مسابقه‌ای، کارتی.

شعر شروع

به‌نام آنکه باشد مهربان‌تر برای ما ز بابا و ز مادر
دهم پندی بکن آویزه‌ی گوش مکن هرگز خدایت را فراموش

ایجاد انگیزه

نزدیک غروب بود. هر روز پدر این موقع به خانه می‌آمد. اما آن روز پدر دیر کرده بود. فاطمه نگران شده بود. آهی کشید. از زیر سایه‌ی درخت برخاست. به طرف در رفت؛ زیرا پدر دشمنان زیادی داشت. فاطمه چند لحظه کنار در ایستاد. کاش می‌دانست پدرش کجاست. اگر پسر عمویش علی بود، می‌رفت خبری می‌آورد.

فاطمه، پدر را خیلی دوست داشت. هر وقت پدر او را در آغوش می‌گرفت و می‌بوسید، خستگی از تنش بیرون می‌رفت و اذیت و آزار مردم را فراموش می‌کرد.

سبد ظرف را برداشت تا به اتاق برود. اما در همین لحظه صدای پای پدر را پشت در شناخت. به طرف پدر دوید. حال پدر خوب نبود. آهسته قدم برمی‌داشت. پدر به دیوار تکیه داد. فاطمه با دیدن او جا خورد. پاهای پدر زخمی و خونین بود. لباس‌های سفیدش، خاک‌آلود و کثیف شده بود. موهایش پر از خاشاک بود. باز بت پرستان پدر را اذیت کرده بودند. فوری به اتاق رفت. پارچه تمیزی آورد و دستان زخمی پدر را پاک کرد.

پدر نیز دست‌های دخترش را نوازش کرد و بوسید. اشک‌های فاطمه ریخت. پدر اشک او را پاک کرد و با محبت، دستی به صورت او کشید و از او خواست تا ناراحت

نباشد. صدای گریه فاطمه بلند شد. پدر، دختر کوچکش را در آغوش گرفت و گفت که چیزی نشده است. فاطمه از پدر خواست، کنار درخت بنشیند و ظرف آبی را آورد تا پدر دست و صورتش را بشوید.

فاطمه مانند مادر مهربانی با دستان کوچکش، خار و خاشاک را از سر و صورت پدر پاک کرد. پیامبر نگاهی به چهره‌ی خسته دخترش کرد. به یاد محبت مادرش آینه افتاد. نزد او آمد و در مقابلش زانو زد. بازوهایش را گرفت و پیشانی‌اش را بوسید. او را به سینه چسبانید. پیامبر چشمانش را بست و با مهربانی گفت: «مادر بابا» به راستی چقدر این دختر نسبت به پدر مهربان بود. درست مثل فرشته‌ها.^۱

متن و محتوا

کدام یک از لقب‌های حضرت فاطمه علیها السلام مربوط به مهربانی و احترام ایشان نسبت به پدر بزرگوارشان است؟
بله، «امّ ابیها» یعنی مادر بابا، چون او برای پدرش مثل مادری مهربان و دلسوز بود و به ایشان احترام فراوانی می‌گذاشت. ما نیز باید از حضرت زهرا علیها السلام یاد بگیریم تا به پدر و مادر خود احترام بگذاریم.
احترام به پدر و مادر آدابی دارد. برای آشنایی بیشتر با این آداب، جاهای خالی را پر کنید و در جدول قرار دهید.

۱. قرآن کریم می‌فرماید: «وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا؛ و به پدر و مادرتان کنید.»
۲. امام رضا علیه السلام فرمودند: «عَلَيْكَ بِطَاعَةِ الْأَبِ؛ بر تو باد به از پدرت.»
۳. قرآن کریم می‌فرماید: «فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌّ؛ به آنها [حتی] مگو.»
۴. قرآن کریم می‌فرماید: «وَلَا تَنْهَرُهُمَا؛ و به آنان مکن.»

۱. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۳۴۴.

۲. «نیکی» بقره، آیه‌ی ۸۳.

۳. «اطاعت» الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا علیه السلام؛ ص ۳۳۴.

۴. «اف» اسراء، آیه‌ی ۲۳.

۵. «پرخاص» اسراء، آیه‌ی ۲۳.

۵. قرآن کریم می‌فرماید: «وَقُلْ لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا^۱ و با آن‌ها سخنی بگوی.»
۶. یکی از وظایف فرزندان نسبت به پدر و مادر است.^۲
۷. قرآن کریم می‌فرماید: «أَنِ اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ^۳؛ [آری، به او سفارش کردیم] که من و پدر و مادرت باش.»
۸. مردی از پیامبر ﷺ پرسید: «حق پدر بر فرزندش چیست؟» حضرت فرمودند: «..... از او راه نرود و زودتر از او ننشیند.»
۹. امام صادق علیه السلام فرمودند: «لَا تَرْفَعُ صَوْتَكَ فَوْقَ أَصْوَاتِهِمَا^۴؛ را بالاتر از صدای آنان نبر.»
۱۰. به دست آوردن پدر و مادر، واجب است.^۵

جدول «نیکی والدین»

فایده‌های احترام به پدر و مادر^۶

۱. یکی از یاران امام صادق علیه السلام می‌گوید: پیش امام صادق علیه السلام گفتم: پسر اسماعیل، نسبت به من خوش‌رفتار است.
- حضرت فرمودند: من اسماعیل را دوست داشتم، اما الآن به خاطر این‌که نسبت به پدرش، خوش‌رفتاری می‌کند، او را بیشتر از قبل **د ت س و** دارم.^۷
۳. پیامبر ﷺ فرمودند: «نَظَرُ الْوَالِدِ إِلَى وَالِدَيْهِ حُبًّا لَهُمَا عِبَادَةٌ^۸؛ نگاه فرزند به پدر و مادرش از روی مهر و محبت **ع ت ب ا د** است.»

۱. «شایسته» اسراء، آیه‌ی ۲۳.

۲. «دعا» اسراء، آیه‌ی ۲۴.

۳. «شکرگزار» لقمان، آیه‌ی ۱۴.

۴. «جلوتر» الکافی (ط - الإسلامية)، ج ۲، ص ۱۵۹.

۵. «صدایت» الکافی (ط - الإسلامية)، ج ۲، ص ۱۵۸.

۶. «رضایت».

۷. مرئی کلمه‌های جاخالی را به صورت کارت به متریبان پس از پاسخ، نشان دهد.

۸. «دوست» داستان دوستان، ج ۱، ص ۲۷۷.

۹. بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۸۰.

۳. پیامبر ﷺ فرمودند: «رضایت خداوند با **ش ن خ و و د ی** پدر و مادر است و خشم خداوند به همراه خشم پدر و مادر است.^۱»

۴. پیامبر ﷺ فرمودند: خداوند دو فرشته دارد که یکی از آنها می گوید: «خدایا! نیکی کننده به پدر و مادر را، از هر شر و بدی **ح ن ظ ف ک**»^۲.

تنوع

مادرم، پدرم

مثل یک صبح بهار
خنده‌هایش زیباست
مادرم دشت گل است
مادر من دریاست

حرف‌های پدرم
مثل عطری خوشبوست
پدرم خورشید است
روشنی‌ها از اوست

خانه‌ی ما باغی است
بچه‌ها جای گل‌اند
پدر و مادر من
باغبان‌های گل‌اند

گرمی خانه ما
خنده و مهر و وفاست
زندگانی آرام
زندگانی زیباست.^۳

۱. «خوشنودی» مشکاة الأنوار، ترجمه هوشمند و محمدی، متن، ص ۳۲۳.

۲. «حفظ کن» مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۵، ص ۱۷۶.

۳. شاعر: مصطفی محدثی خراسانی.

من می‌توانم

امشب به خاطر قدردانی از پدر و مادرم، دستان آنها را ببوسم.
با همکاری بزرگترها آیه‌ای از قرآن در مورد احترام به پدر و مادر پیدا کنم.

زمزمه‌ی آسمانی

امام سجاده علیه السلام درباره نیکی به والدین این‌گونه دعا می‌کنند:
خدایا صدای مرا بلندتر از پدر و مادر قرار مده! سخنم را دلنشین و قلبم را مهربان و
مرا با آنها خوش رفتار قرار مده! و مرا از کسانی که با پدران و مادران بد رفتاری
می‌کنند، قرار مده.^۱

۱. دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه.

درس بیست و سوم: نظم و انضباط

موضوع درس: اخلاق

هدف کلی: بیان اهمیت و آثار نظم و انضباط
روش‌های انتقال مفاهیم دینی: تنوعی، مسابقه‌ای، رمزی، داستانی.

شعر شروع

به‌نام او که دل‌ها خانه‌ی اوست دل پروانه‌ها کاشانه‌ی اوست
برای مشخص شدن موضوع درس به سوال‌های زیر پاسخ دهید.^۱

نماز ستون دین را گویند.

ظلم مخالف عدل است.

مدینه نام شهری که پیامبر از مکه به آنجا هجرت کرد.

وحدت با هم بودن را گویند.

اخلاص نام دیگر سوره توحید است.

ناس آخرین سوره قرآن است.

ضعیف مخالف قوی است.

بقره بزرگترین سوره قرآن است.

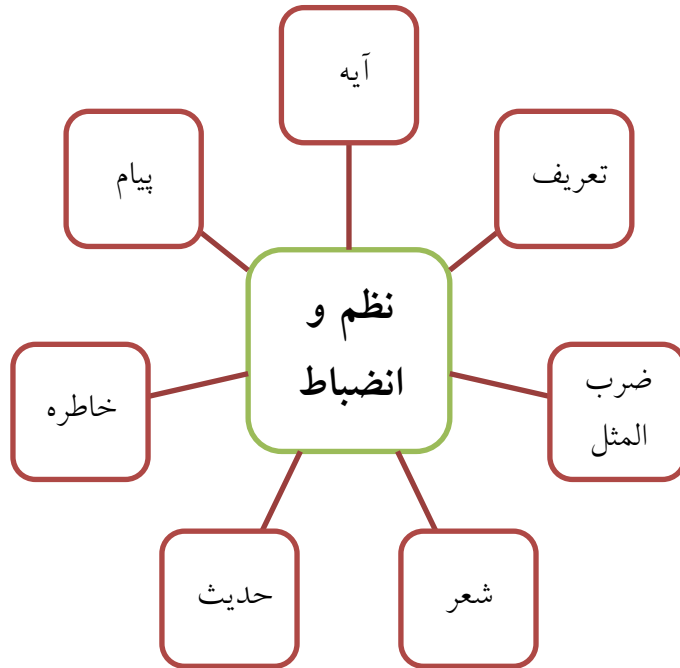
امین لقب معروف پیامبر است.

طاهر پاکیزه را گویند.

رمز^۱

۱. مربی سوال‌های را از متریبان پرسیده و جواب‌ها را به ترتیب روی تخته می‌نویسد سپس حروف اول کلمه‌ها را کنار هم می‌چیند.

متن و محتوا^۲

۱. تعریف نظم

نظم، به معنای قرار گرفتن هر چیزی در جای خودش است. مثلاً خداوند، چشم و ابرو، گوش، بینی و دهان ما را در جای مناسب خودش قرار داده. همین کار سبب زیبا شدن صورت ما شده است. در جهان هم اگر هر چیزی سر جای خود باشد، منظم و زیباست؛ وگرنه زشت است.

۲. ضرب المثل^۳

با کنار هم گذاشتن کلمه‌های زیر ضرب المثل را بیان کنید.

بسیار	کوزه	در	انبار
	می‌شکند	شلوغ	آب

۱. «نظم و انضباط».

۲. این درس به روش قالب تنوعی است.

۳. مربی کلمه‌های را روی کارت نوشته از متربیان بخواهد ضرب المثل را تشخیص داده و درباره آن توضیح دهند «در آب انبار شلوغ کوزه بسیار می‌شکند»

۳. شعر «دوباره وقت زد پَر»

شعر زیر را با هم مرور کنیم و با توجه به شعر عاقبت بی‌نظمی را بیان کنید.

حسن حسن کجایی
پس این برادرم کو
که تا از او بپرسم
لباس و دفترم کو

کتاب و کفش و عینک
کتاب دیگرم کو
مداد و کیف و جوراب
کلید و چادرم کو

بگرد این طرف را
بگرد آن طرف را
شلختگی همین است
دوباره وقت زد پَر

کتاب و چادر آن جاست
کجاست؟ گوشه‌ی در
نشسته روی کیفیت
دوباره باز خواهر

مداد و عینکت هست
کنار آن سماور

لباس و دفترت هست
کنار کفش مادر

بگردد ساعتی را
بگردد ببار دیگر
به هر کجا بزن سر
دوباره وقت زد پسر^۱

پس اگر کسی بخواهد به هدف‌هایش برسد، باید در زندگی نظم داشته باشد.

ع. آیه

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ

به راستی در آفرینش آسمان‌ها و زمین، و رفت و آمد شب و روز، نشانه‌های برای خردمندان است.^۲

آیا می‌توانید نمونه‌ای از نظم آسمان و زمین را بیان کنید.

زمین با نظم خاصی همیشه در حال حرکت به دور خورشید است. در هر ثانیه ۳۰ کیلومتر و در هر ساعت ۱۸۰ هزار کیلومتر را می‌پیماید. با این حال فاصله‌ی آن با خورشید کم و زیاد نمی‌شود!

اگر زمین کمی به خورشید نزدیک‌تر بود، تمام موجودات روی آن از شدت حرارت آفتاب از بین می‌رفتند؛ و اگر زمین کمی از خورشید دورتر بود، به صورت یک گلوله‌ی بزرگ یخی در می‌آمد.

جهان آفرینش برای ما بهترین راهنماست. نقشه‌ی زندگی و رمز پیروزی را باید از آن آموخت. او به ما می‌آموزد: رمز موفقیت شما در رعایت نظم و انضباط است.

۱. مصطفی رحمان دوست

۲. آل‌عمران، آیه‌ی ۱۹۰. «مربی ترجمه آیه را با کمک مترجمان کامل کند.»

۵. حدیث

حضرت علی علیه السلام هنگامی که در بستر شهادت قرار گرفت، نخستین سفارش وی به فرزندان گرامی خود و همه‌ی انسان‌ها این بود: «أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ؛ شما را به پرهیز از نافرمانی خدا و نظم و انضباط در زندگی توصیه می‌نمایم.»

۶. خاطره (درسی از امام)

یکی از شاگردان امام خمینی رحمته الله علیه نظم و انضباط ایشان را عامل موفقیتشان در زندگی بیان می‌کند. او در این باره می‌گوید: نظم دقیق در زندگی از ویژگی‌های معروف امام است. به راستی عجیب بود که ایشان حتی برای مطالعه و قرائت قرآن و کارهای مستحب و حتی زیارت‌ها و دعاهایی که در وقت خاصی هم وارد نشده بود، زمان خاصی را تنظیم کرده بودند و هر کاری را بر طبق همان زمان‌بندی و تنظیم خاص انجام می‌دادند، به طوری که برای هر کس که مدتی با ایشان مانوس و همراه می‌شد، مشخص بود که در چه ساعتی، مشغول چه کاری و انجام چه عملی هستند.^۲

یکی از شاگردان امام خمینی رحمته الله علیه می‌گوید: در یکی از سفرهایمان به عراق، در حرم حضرت علی علیه السلام با عده‌ای از طلبه‌ها، بعد از نماز مغرب و عشا نشسته بودیم. وقتی صحبت تمام شد و آقایان خواستند بروند، ساعت را نگاه کردند. اختلاف نظر در مورد ساعت به وجود آمد. در همان لحظه، حضرت امام از در قبله وارد صحن شدند. یکی از استادان نجف که آنجا بود، گفت: «ساعت‌هایتان را میزان کنید. الان سه ساعت و نیم از

۱. نهج البلاغه (للصیحی صالح)، ص ۴۲۱.

۲. پا به پای آفتاب، امیر رضا ستوده، ج ۲، ص ۱۷۰ - ۱۷۱، نشر پنجره.

شب گذشته و سیزده سال است که هر شب امام در همین ساعت، وارد صحن می‌شوند. ورود امام، خودش ساعت است.^۱»

۷. پیام نظم

امام کاظم علیه السلام دوست دارند که ما هر روز خود را به چهار بخش تقسیم کنیم؛ بخشی از آن را برای عبادت یعنی نماز و مسجد رفتن و قرآن خواندن قرار دهیم. قسمتی از آن را در کنار دوستان خوب باشیم. ساعاتی را برای کار و تلاش که مهم‌ترین وظیفه‌ی ما همان درس خواندن است و بخش آخر را به انجام ورزش و تفریح و بازی بگذرانیم.^۲ و

من می‌توانم

با کمک بزرگترها، یک برنامه هفتگی برای روزهای تابستان بنویسم.

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا به من کمک کن تا با رعایت نظم و انضباط در تمام کارهایم موفق شوم.

۱. ماه تابان، حسن کشوردوست.

۲. تحف العقول، ص ۳۰۲، بیروت. مربی توضیح دهد که مقصود امام این نیست که تمام فعالیت‌های روزانه به طور مساوی تقسیم شود. طبیعی است که برخی از کارها به زمان بیشتری نیاز دارد و برخی در زمان کوتاهی انجام می‌شود. منظور این است که به هر چهار برنامه پرداخته شود. تا تعادل ایجاد شود. و همیشه بازی یا خواب یا درس نباشد.

درس بیست و چهارم: ادب، آداب دارد

موضوع درس: اخلاق

هدف کلی: بیان اهمیت و آثار مودب بودن

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: مسابقه‌ای، داستانی، حدیثی، کارتی.

شعر شروع

به نام آنکه نامش بهترین است خدای آسمان‌ها و زمین است

ایجاد انگیزه

سوال‌های زیر را پاسخ دهید و به ترتیب شماره‌های داخل جدول قرار دهید تا رمز

جدول مشخص شود.

۱. مایه‌ی حیات است. (۸-۱۷) آب

۲. از اسامی خداوند به معنای یکتاست. (۶-۱-۷) احد

۳. بار.... به منزل نمی‌رسد. (۴-۱۱) کج

۴. خوردنش مکروه است، اگرچه راست باشد. (۲-۲۰-۱۴) قسم

۵. مخالف شجاعت است. (۲۱-۱۳-۱۲) ترس

۶. خم را گویند. (۳-۹) تا

۷. راهنما آن را بلد است. (۵-۱۰-۱۵) راه

۸. نان بی نون (۱۹-۱۸) نا

رمز جدول:^۱

۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---

۱. حقا که ادب تاج سر مردان است.

متن و محتوا

امام علی علیه السلام «لَا زِينَةَ كَالْأَدَبِ؛ هَيْجَ زَيْتِي مِثْلَ مَا نَدَبُ ادَبٍ نَيْسْت.»^۱
آیا می‌توانید برخی از رفتارهای افراد با ادب را نام ببرید؟
برای آشنایی بیشتر با این رفتارهای مودبانه به کارت‌ها توجه کنید.

۱. سلام و احوالپرسی

یکی از رفتارهای مودبانه، سلام کردن به دیگران است. «سلام» از نام‌های مقدّس خداوند است. خداوند در قرآن به پیامبر می‌فرماید: «وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ؛^۲ هرگاه کسانی که به آیه‌های ما ایمان دارند، نزدت آیند (به آنان) بگو: سلام بر شما.»

امام صادق علیه السلام درباره آداب سلام کردن فرمودند: «کوچک‌تر به بزرگ‌تر سلام کند و عابر به کسی که نشسته و گروه اندک به گروه بسیار سلام کند.»

يُسَلِّمُ

الصَّغِيرُ

عَلَى الْكَبِيرِ

وَالْمَارُّ

عَلَى الْقَاعِدِ

وَالْقَلِيلُ

عَلَى الْكَثِيرِ؛^۳

۲. اجازه‌ی ورود

اجازه گرفتن برای ورود به منزل یا محل کار افراد - اگر چه صمیمی‌ترین دوست انسان باشند - نشانه‌ی ادب است. قرآن کریم ما را به این ادب نیز سفارش کرده و می‌فرماید:

۱. غررالحکم، ص ۷۶۸.

۲. مری از متربیان بعد از سوال نظرخواهی کند.

۳. انعام، آیه‌ی ۵۴.

۴. الکافی (ط - الإسلامية)، ج ۲، ص ۶۴۶.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَ تَسَلَّمُوا عَلَىٰ
أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ
وَ إِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ^۱

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! در خانه‌هایی غیر از خانه‌ی خود وارد نشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل آن خانه سلام کنید. این برای شما بهتر است. شاید متذکر شوید. و اگر کسی را در آن نیافتید، وارد نشوید تا به شما اجازه داده شود و اگر گفته شد «بازگردید» بازگردید؛ این برای شما پاکیزه‌تر است؛ و خداوند به آنچه انجام می‌دهید، آگاه است.

۳. خوداری از دشنام

شاید کسی گمان نمی‌برد که آن دوستی بریده شود و آن دو رفیق که همیشه همراه یکدیگر بودند، روزی از هم جدا شوند. مردم یکی از آن‌ها را بیش از آن اندازه که به نام اصلی خودش بشناسند، به نام دوست و رفیقش می‌شناختند. معمولاً وقتی که می‌خواستند از او یاد کنند، توجه به نام اصلیش نداشتند و می‌گفتند: «رفیق...». آری او به نام «رفیق امام صادق» معروف شده بود، ولی در آن روز که مثل همیشه با یکدیگر بودند و با هم داخل بازار کفش‌دوزها شدند، آیا کسی گمان می‌کرد که پیش از آن که آن‌ها از بازار بیرون بیایند، رشته‌ی دوستی‌شان برای همیشه بریده شود؟! در آن روز او مانند همیشه همراه امام بود و با هم وارد بازار کفش‌دوزها شدند. غلام سیاه پوستش هم در آن روز با او بود و از پشت سرش حرکت می‌کرد. در وسط بازار، ناگهان به پشت سر نگاه کرد. غلام را ندید. بعد از چند قدم دیگر، دو مرتبه سر را به عقب برگرداند. باز هم غلام را ندید. سومین بار به پشت سر نگاه کرد. هنوز هم از غلام که سرگرم تماشای اطراف شده و از ارباب خود دور افتاده بود، خبری نبود. برای مرتبه‌ی چهارم که سر خود را به عقب برگرداند، غلام را دید. با خشم دشنام زشتی به او داد.

تا این جمله از دهانش خارج شد، امام صادق به علامت تعجب، دست خود را بلند کرد و محکم به پیشانی خویش زد و فرمود: «سُبْحَانَ اللَّهِ! دشنام می‌دهی؟ من خیال می‌کردم تو مردی باتقوا و پرهیزگار هستی. معلوم شد در تو، تقوایی وجود ندارد». او گفت: «یابن رسول الله! این غلام اصلاً مسلمان نیست». امام صادق علیه السلام: «اگر کافر باشد هم نباید به او دشنام دهی!» امام بعد از این به او فرمود: «دیگر از من دور شو». بعد از آن، دیگر کسی ندید که امام صادق علیه السلام با او راه برود تا مرگ بین آنها جدایی کامل انداخت.^۱

ادب از که آموزیم؟^۲

ادب آموزی

۱. از لقمان پرسیدند: «ادب از که آموختی؟» گفت: «از بی ادبان.»

آیا می‌دانید معنای این سخن چیست؟

حضرت علی علیه السلام فرمود: «كَفَاكَ مُؤَدِّبًا لِنَفْسِكَ تَجَنُّبُ مَا كَرِهَتْهُ مِنْ غَيْرِكَ»^۳ برای تأدیب خویش، کافی است آنچه را که از دیگران بد می‌دانی، از آن دوری کنی.»
۲. از با ادبان: الگوپذیری از انسان‌های مؤدب، به ویژه اگر آداب خویش را از خدا، پیامبر صلی الله علیه و آله، ائمه و علما آموخته باشند، یکی از بهترین راه‌ها، برای یادگیری ادب است.

امام علی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَدَبَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ وَهُوَ أَدَبَنِي وَ أَنَا أُدَبُّ الْمُؤْمِنِينَ وَ أُورَثُ الْأَدَبَ الْمُكْرَمِينَ؛ همانا خداوند بزرگ به پیامبرش ادب آموخت و آن حضرت هم به من، و من نیز به مؤمنان ادب می‌آموزم و ادب را برای بزرگواران به ارث می‌گذارم.»

۱. مرتضی مطهری، داستان راستان، ج ۱، ص ۶۷، با کمی تغییر اثر.

۲. مرئی درکارت‌هایی کلمات باادبان و بی‌ادبان را بنویسد.

۳. شرح غررالحکم، ج ۴، ص ۵۸۵.

۴. بحارالانوار، ج ۷، ص ۲۶۷.

ادب رضوی

یکی از یاران امام رضا می‌گوید:

هرگز ندیدم که حضرت رضا علیه السلام با سخنش به کسی «س ت م» کند یا سخن گوینده‌ای را «ق ط ع» نماید. هرگز «ح ض ر ت» پای خود را نزد کسی دراز نکرد. به هیچ یک از خادمان خود «ن اس ز ا» نگفت، و آب دهان نیفکند.^۱

من می‌توانم

درباره‌ی حدیث‌های زیر یک نقاشی زیبا بکشم.

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «الْأَدَبُ فِي الْإِنْسَانِ كَشَجَرَةٍ أَصْلُهَا الْعَقْلُ؛ ادب آدمی چون درختی است که ریشه‌اش عقل است.»
حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «ثَمَرَةُ الْأَدَبِ حُسْنُ الْخُلُقِ؛ خوش خلقی، میوه ادب است.»

زمزمه‌ی آسمانی

از خدا جـویمم توفیق ادب بی‌ادب محروم ماند از لطف رب

۱. عیون اخبار الرضا ترجمه غفاری، ج ۲، ص ۴۳۲.

۲. شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۱۰۹.

۳. شرح غررالحکم، ج ۳، ص ۳۲۵.

درس بیست و پنجم: بازی و تفریح سالم

موضوع: اخلاق

هدف کلی: بیان آثار تفریح و بازی سالم و حد و حدود آن

روش‌های انتقال مفاهیم دینی: مسابقه‌ای، کارتی، شعری.

شعر شروع

به نام آنکه در جان و روان است توانایی ده هر ناتوان است

ایجاد انگیزه

متن زیر را با دقت گوش کنید و بگویید این متن درباره چیست؟^۱

فعالیتی است که همه‌ی بچه‌ها آن را بسیار دوست داشته و انجام آن را حتی بر

خوردن غذاهای لذیذ می‌پسندند.

بزرگترها نیز هنگام بیکاری به آن علاقه دارند.

هم می‌توان آن را با کمک گرفتن از ابزار و وسایلی انجام داد و هم این‌که می‌توان

آن را بدون هیچ وسیله‌ای انجام داد.

هر کسی می‌تواند به تنهایی مشغول انجام آن شود و هم این‌که می‌تواند آن را با

گروهی از دوستان و آشنایان انجام دهد.^۲

می‌توان آن را با کامپیوتر انجام داد و در برخی از موارد با یک توپ یا یک طناب یا

یک قلم و یک برگ کاغذ به آن کار مشغول شد.

بله! این فعالیت دوست داشتنی است.

۱. مربی متن را برای دانش آموزان بخواند.

۲. اگر کسی آن را متوجه شده است بگوید و گرنه مقداری راهنمایی می‌کنم.

متن و محتوا

معمولاً بچه‌ها به بازی‌های مناسب علاقه‌مند هستند. بازی برای سلامتی، شادابی و نشاط همه‌ی انسان‌ها مفید است. بازی‌های مناسب هم می‌تواند ساعاتی اوقات فراغت ما بچه‌ها را پر کند و هم این‌که ما را کمک کند تا چیزهای فراوانی را بیاموزیم. ما باید بدانیم که دین اسلام نیز انجام دادن بازی را به ما سفارش کرده است. و به پدران و مادران توصیه می‌کند، تا امکانات لازم را برای بازی کردن ما کودکان فراهم کنند و خود نیز زمانی را برای بازی با ما اختصاص دهند.

روزی رسول خدا ﷺ با جمعی از یارانش از جایی عبور می‌کردند. کودکان را در حال خاک‌بازی دیدند. برخی از یاران خواستند آن‌ها را از بازی کردن باز دارند. پیامبر ﷺ فرمودند: «بگذارید آنها بازی کنند؛ زیرا خاک محل پرورش کودکان است^۱». برخی از بازی‌ها برای ما بسیار مفید هستند. اما برخی از بازی‌ها برای ما ضرر دارند و خداوند و پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام دوست ندارد ما آن‌ها را انجام دهیم. از این‌رو، دین اسلام ما را از انجام دادن آنها منع کرده است. برای آشنایی بیشتر با بازی‌های مجاز و بازی‌های ممنوع، کلمات درهم ریخته‌ی داخل کارت‌ها را مرتب کنید. سپس با آن کلمه‌ها جاهای خالی را پر کنید!

تنوع

۱. پیامبر اسلام ﷺ فرمودند: بهترین سرگرمی و بازی برای مومن،

 است.^۲
۲. پیامبر ﷺ فرمودند: محبوب‌ترین بازی‌ها نزد خداوند متعال
- و

 است.^۳
۴. بازی که موجب

 دیگران باشد، ممنوع است.^۴

۱. انساب الاشراف بلاذری، ج ۱۰، ص ۳۸۲.

۲. شنا. جهت آشنایی بیشتر «شنا عضلات را به حرکت در می‌آورد، جسم را تقویت می‌کند و به آدمی نیرو می‌بخشد. شنا در ساعات فراغت یکی از وسایل سرگرمی و تفریح و مایه شادمانی است. بعلاوه کسی که شنا می‌داند قادر است در موقع پیش‌آمدها خود را از آب برهاند یا غریق را نجات دهد.»

۳. سوارکاری - تیر اندازی.

۴. آزار.

۵. بازی که در آن **ی ر ش د ن ب ط** باشد، حرام است.^۱
۶. بازی کردن دخترانی که بزرگ شده‌اند، با پسران **ان م ر م ح** ممنوع است.^۲
۷. بازی کردن با **و آ ر ب ی** برادر دینی، حرام است.^۳
۸. **چ خ د و ر ه ی س آ و ر** و **س ا و ای س ر ب** برای دختران بالغ، مکروه است.^۴
۹. بازی کردن با انگشتان در هنگام **خ ز د م ن ا و ن ا ن** مکروه است.^۵

تنوع

لطیفه

روزی صیاد تورش را به آب دریا انداخت. پس از مدتی خواست تور را بالا بکشد؛ اما هر کاری کرد، دید تور بالا نمی‌آید. صیاد، لباس‌هایش را درآورد و در آب، شیرجه رفت. با تعجب دید که ماهی‌ها تور را بسته‌اند و دارند والیبال بازی می‌کنند!

شوخی با ضرب المثل

حسنی به کلاس نمی‌رفت، وقتی می‌رفت زنگ ورزش می‌رفت.

آرزوی بچه‌های بازی گوش ^۶
چه می‌شد اگر شب، روز بود
خورشید، هرگز غروب نمی‌کرد!

۱. شرط بندی.
۲. نامحرم. یکی از دختران کوچکی که در خانه‌ی امام خمینی «ره» زندگی می‌کرده نقل می‌کند، ده سال بیشتر نداشتم و با برادرهایم و پسرخاله‌ام قایم‌باشک بازی می‌کردم. حجاب هم داشتم. اما امام یک روز مرا صدا کردند و گفتند: «شما هیچ تفاوتی با خواهرتان ندارید. مگر او با پسرها بازی می‌کند که شما با پسرها بازی می‌کنید؟» از آن روز به بعد با پسرها بازی نکردم.
۳. آبروی.
۴. دوچرخه سواری - اسب سواری.
۵. نماز خواندن.
۶. برخی از بچه‌ها به میزانی بازی کردن را دوست دارند که از آمدن شب و تاریک شدن هوا و حتی از خوابیدن ناراحت می‌شوند و آرزو می‌کنند «ای کاش هرگز شب نمی‌شد ...»

پرده‌ی پنجره‌ها، آویزان بود
رختخواب شب، پهن نمی‌شد!

چفت دروازه‌ها، همیشه باز بود
روی درها، چراغی روشن نمی‌شد!

توپ پلاستیکی ما، همیشه پُرباد بود
مغازهی سر کوجه، بسته نمی‌شد!

دست پسرِ همسایه پیچ نمی‌خورد
وقت بازی ما، هرگز تمام نمی‌شد!

من می‌توانم

با توجه به این که یکی از بهترین تفریح‌ها ورزش است، من می‌توانم با کلمه‌های زیر جمله‌های زیبا در باره‌ی صفات ورزشکار بنویسیم.

- (و) وقت‌شناس:
- (ر) راستگو:
- (ز) زرنگ:
- (ش) شاداب:
- (ک) کوشا:
- (ا) الگو:
- (ر) رزمنده:

زمزمه‌ی آسمانی

خدایا! به ما کمک کن تا بازی‌هایی را انجام دهیم که تو دوست داری و هر کاری که ما را از تو دور می‌کند ترک کنیم.

درس بیست و ششم: دوست یابی

موضوع: اخلاق

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با اهمیت دوست‌یابی و ملاک‌های دوست خوب آشنا می‌شوند.

روشن‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم، جدول

شعر شروع

به نام خداوند زیبایی و عطر و رنگ خداوند پروانه‌های قشنگ
خدای صمیمی خدای سلام خدای غزل قصه ناتمام^۱

ایجاد انگیزه

می‌خواهیم نهالی بکاریم؛ اما هنگام تهیه نهال با دو بوته از یک نوع برخورد می‌کنیم. یکی شاخ و برگ زیاد و تعدادی غنچه‌ی آماده‌ی شکوفایی، اما ریشه‌ای سست و ضعیف دارد. دیگری شاخ و برگ کمی پشت و کم غنچه، اما ریشه‌ای قوی. در اینجا کدام‌یک را انتخاب خواهیم کرد؟

نهالی که شاخ و برگ زیادی دارد؛ چون ریشه‌اش ضعیف است زود خشک می‌شود؛ ولی آن یکی که ریشه‌های قوی دارد، زود پایه‌های خودش را در زمین محکم می‌کند و به زودی برگ و گل فراوان خواهد داد.

۱. شعر مناسب سلام و احوالپرسی:

سلام به جنگل سبز	به آسمان آبی	به غنچه‌های خندان	به روز آفتابی
سلام به هر ستاره	به ابر پاره پاره	به دانه‌ای که از خاک	در آمده، دوباره
سلام به هر دل پاک	به هر دل پرامید	سلام به آن شب تار	که عاقبت شد سفید
سلام به دشت و دریا	سلام به کوه و صحرا	سلام به روی ماه	بچه‌های باصفا

دوست نیز این گونه است. برخی از دوستی‌ها پایه و اساس محکم دارند و برخی سست و زودگذر. شما در طول مسیر زندگی به دوستانی نیاز دارید که همیشه در کنارتان باشند و در سختی‌ها و مشکلات همدم و همیارتان باشند. اگر بخواهید یک دوست خوب انتخاب کنید، چگونه باید او را بشناسید؟ ملاک‌های دوست خوب چیست؟

متن و محتوا

همه می‌دانیم که دوست‌هایی که در سختی‌ها به فریاد هم برسند، بسیار بهتر از رفیق خوش زبان، شیک‌پوش و پولدار است که فقط در خوشی‌ها همراه انسان هستند.

در محضر قرآن و روایات

✓ رسول اکرم ﷺ فرمود: «هیچ بنده‌ای در راه خدا با کسی دوستی نماید، درجه‌ای و مقامی در بهشت برایش به وجود می‌آید.»^۱

✓ امام صادق ﷺ فرمود: «روز قیامت به مؤمن گفته می‌شود: «خوب به چهره‌های مردم نگاه کن، هر که تو را آبی نوشانیده، یا به تو غذائی خورانده، یا کاری برایت انجام داده، دستش را بگیر و به بهشت ببر.» او دستش را گرفته و به بهشت برد.»^۲

✓ ابن عباس گوید: از رسول خدا ﷺ سؤال شد: «بهترین همنشین کیست؟» فرمود: «کسی که دیدار او شما را به یاد خدا، و گفتار او عمل شما را زیاد، و عمل او شما را به یاد آخرت بیندازد.»^۳

✓ قرآن کریم از عاقبت حسرت آور کسانی که در دنیا با دوستان منحرف معاشرت داشته و به واسطه آنان به گناه و آلودگی کشیده شده‌اند یاد می‌کند و زبان حال چنین افرادی را این گونه توصیف می‌نماید: وای بر من! ای کاش فلان شخص را به عنوان دوست و رفیق خود انتخاب نکرده بودم.^۴

۱. مشکاة الأنوار، ترجمه هوشمند و محمدی، متن، ص ۳۹۱.

۲. همان، متن، ص ۳۸۹.

۳. مجالس صدوق، ص ۹۷.

۴. الفرقان، آیه ۲۸ یا وَيَلْتَمِئُ لِيَتَمَّى لَمِ اتَّخَذَ فُلَانًا خَلِيلًا.

چگونه برخی شیطان را به عنوان دوست انتخاب کرده‌اند؟

عُقْبَةُ مثل همیشه سرحال و شادمان از سفر بازگشت. همه‌ی اهل مکه را این بار هم دعوت نمود. عقبه، رسول خدا ﷺ را خیلی دوست می‌داشت. هر چند که مسلمان نبود. این بار فکر کرد که چه خوب است حضرت را دعوت کنم. آن حضرت را دعوت کرد. حضرت ﷺ دعوت او را پذیرفت. به مهمانی عقبه رفت. موقع غذا خوردن همه منتظر بودند که پیامبر ﷺ هم از غذاهای عقبه استفاده کند، ولی آن حضرت خودداری کرد. عقبه از حضرت علت را پرسید.

حضرت فرمود: هرگز به غذای شما دست نمی‌زنم، مگر وقتی که شهادتین خود را بگوی.

عقبه شهادتین را گفت. آن گاه حضرت از طعام او خورد.

وقتی این خبر به گوش دوست عقبه رسید، خیلی ناراحت شد. دوستش به عقبه گفت: عقبه تو هم مسلمان شدی؟

عقبه ماجرا را تعریف کرد.

دوستش گفت: اگر می‌خواهی به دوستی خود با من ادامه بدهی، باید پیامبر ﷺ را تکذیب کنی و یک شکمه گوسفند را...

عقبه مردد بود که چه کند؟ اگر قبول می‌کرد، از دوستی رسول خدا ﷺ محروم می‌شد اگر رد می‌کرد دوست خود را از دست می‌داد؟ چه باید می‌کرد؟

بالاخره به حرف دوست کافر و ناباب خود گوش کرد. خدمت پیامبر رسید و او را تکذیب کرد.

رسول خدا ﷺ با ناراحتی فرمود: «تو چندان زندگی کنی که در مکه باشی. در غیر این صورت از شمشیرهای ما رهایی نداری.»

عقبه از این بیان رسول خدا ﷺ عصبانی شد. خواست شکمه گوسفند را به سمت پیامبر پرتاب کند که قبل از رسیدن به طرف پیامبر ﷺ پاره شد و خود او را آلوده کرد.

عاقبت هنگام جنگ بدر با شمشیرهای مسلمانان به هلاکت رسید. این عاقبت دوستی با فرد نادان در این دنیا است.^۱

چند نمونه از ویژگی های دوستان شیطانی را بگوئید؟

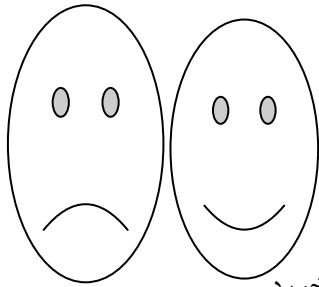
۱.....

۲.....

۳.....

تنوع

مربی تصویر دو صورت خندان و اخمو را می کشد سپس موارد زیر را می خواند و از دانش آموزان می خواهد تا مشخص کنند به چه دوستانی باید لبخند زد و به چه دوستانی باید اخم کرد.

دوستی که انسان را به نماز جماعت دعوت کند.

دوستی که به شما فحش را یاد بدهد

دوستی که به شما در درس ها کمک کند

دوستی که کلک زدن به دیگران را یاد دهد.

دوستی که پدر و مادر شما او را قبول داشته باشند.

دوستی که زور زیاد داشته باشد و تنها به درد دعوا بخورد.

دوستی که با ادب باشد و به شما ادب را یاد بدهد.

دوستی که دفتر حل تمرین خود را به شما می دهد تا از روی آن بنویسید.

بهترین مکان برای پیدا کردن دوست خوب کجاست؟ مسجد.

حضرت علی علیه السلام می فرماید: «هر کس به مسجد رفت و آمد نماید، چند چیز نصیب

او می شود. یکی از آنها دوست خوب است».^۲

۱. ترجمه المیزان، ج ۱۵، ص ۲۷۲.

۲. میزان الحکمه، ص ۱۲۶۱، ج ۸۳۱۵.

من می‌توانم

۱. نامه‌ای به امام زمان به عنوان بهترین دوست همه‌ی انسان‌ها بنویسید؟
۲. دوستی همیشه بین یک انسان با انسان دیگر نیست. گاهی دو با کشور با هم دوست هستند. من می‌توانم نام چند کشوری را که با کشور ما دوست هستند، نام ببرم.

زمزمه‌ی آسمانی

«پروردگارا! مرا جزء کسانی قرارده که از کردارشان خوشنود شده‌ای، دوستشان داری و عمرشان را دراز کرده‌ای و برای بعد از مرگشان زندگی پاک و شیرینی مهیا کرده‌ای».

درس بیست و هفتم: خشم و غضب

موضوع: اخلاق

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با خشم و غضب آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم،

شعر شروع

به نام خدای گل و لاله‌ها به نام خدای شما بچه‌ها
تو را دوست دارم به جان و دلم به اندازه‌ی آسمان ای خدا

ایجاد انگیزه

یک روز مردی از صحرانشینان عربستان به مدینه آمد و به حضور رسول اکرم صلی الله علیه و آله رسید. او از پیامبر خواست تا نصیحتش کند. رسول اکرم صلی الله علیه و آله به او فرمود: «خشمگین نشو». آن مرد به قبیله‌ی خویش برگشت، ولی دید حادثه‌ی مهمی رخ داده است. جوانان قبیله‌ی او به مال قبیله‌ای دیگر دستبرد زدند و قبیله‌ی دیگر هم برای انتقام به مال قبیله‌ی او دستبرد زده بودند. خلاصه، کار به جاهای باریک کشیده شده بود. دو قبیله در مقابل هم آماده‌ی جنگ شده بودند. آن مرد تا این خبر را شنید خشمگین شد. سلاح خودش را برداشت و همراه با قبیله‌ی خود آماده‌ی جنگ شد.

ناگهان به یادش آمد که در مدینه از پیامبر صلی الله علیه و آله تقاضای نصیحت کرده بود و حضرت به او فرموده بود که جلو خشم خود را بگیرد. به فکر فرو رفت که چرا من عصبانی شدم، سلاح برداشتم و حالا آماده کشتن و کشته شدن شده‌ام؟ با خود گفت که الان وقت آن است که به سفارش کوتاه پیامبر عمل کنم. بنابراین جلو رفت و بزرگان قبیله‌ی مخالف را دعوت کرد و گفت: «این جنگ برای چیست؟ اگر منظور شما پس گرفتن اموالی است که جوانان ما از شما گرفته‌اند، من حاضر از مال شخصی خودم آن را بپردازم. دلیلی ندارد که ما برای چنین چیزی به جان هم بیفتیم و خون یکدیگر را بریزیم.»

گروه مقابل که سخنان عاقلانه و کریمانه‌ی این مرد را شنید، غیرت و مردانگی آن‌ها هم تحریک شد و گفتند: «ما هم از تو کمتر نیستیم. حالا که این طور است ما هم کوتاه می‌آییم و هیچ ادعایی نداریم.» بنابراین هر دو قبیله با صلح و دوستی به جای خود برگشتند.

آن مرد صحرائشین باخواست خود نزد پیامبر رفته بود و نصیحت حضرت را عملی کرد؛ اما بسیاری از مردم گوش به حرف‌های پیامبران نمی‌دادند و خود را دچار عذاب می‌کردند.^۱

متن و محتوا

یکی از دلایل جدایی دوستان از یکدیگر خشم و عصبانیت در برخوردهاست. حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «کسی که دوستش را از دست می‌دهد، مثل پرنده‌ای است که بال و پرش بریده شده است.»

ایشان می‌فرماید: «فَقَدْ الْأَحِبَّةَ غُرْبَةً؛ انسان بی‌دوست، غریب است.»

عصبانیت و خشم با دوستان باعث می‌شود که دوستان انسان را تنها بگذارند.

لقب امام هفتم، «کاظم» است. کاظم به چه معناست؟

«فرو برنده‌ی خشم»، به کسی که خشم خویش را فرو برد و انتقام نگیرد، کاظم می‌گویند.

در ضمن اگر کسی زمانی که قدرت انتقام گرفتن دارد، گذشت کند خداوند هم از او گذشت خواهد کرد.^۲ همچنین این افراد با گذشت‌ترین مردم هستند^۳ و گذشت آن‌ها بهترین نوع گذشت است.^۴

قرآن گذشت را از صفات مؤمنان می‌داند و می‌فرماید: «إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ؛^۵ هنگامی که به خشم آیند [از روی بزرگواری] گذشت می‌کنند.»

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۴۰۴.

۲. میزان الحکمه، ح ۱۳۲۱۰.

۳. همان، ح ۱۳۲۰۷ و ۱۳۲۰۸.

۴. تحف العقول، ترجمه حسن زاده، ص ۸۰۷؛ میزان الحکمه، ح ۱۳۲۱۷.

۵. شوری، آیه ۳۷.

در زندگی امامان، رفتارهای بسیار زیبا و پسندیده‌ای دیده می‌شود که هر کدام الگوی مناسبی برای ما می‌باشد. در این جا یکی از آن موارد را برایتان تعریف می‌کنم.

پهلوان کیست؟

امام سجاد علیه السلام می‌فرمایند: پیامبر صلی الله علیه و آله بر گروهی گذشتند که سنگی را بلند می‌کردند. فرمودند: «این چه کاری است؟» گفتند: «با این کار، نیرومندترین و محکم‌ترین خود را می‌شناسیم.» فرمودند: «آیا به شما خبر دهم که محکم‌ترین و قوی‌ترین شما کیست؟» گفتند: «بلی ای پیامبر خدا!» فرمودند: «محکم‌ترین و قوی‌ترین شما، کسی است که هرگاه خشنود شود، خشنودی‌اش او را به گناه و باطل نکشاند، و هرگاه خشمگین شود، خشمش او را از سخن حق، بیرون نبرد، و هرگاه به قدرت رسید، آنچه برایش حق نیست، دست نزند.»^۱

خشم مثبت

قرآن کریم هرگز اصل خشم را مردود نمی‌داند و خشم‌های مثبت را می‌ستاید. اساساً خشم یکی از صفات الهی است که نام‌های قهار و جبار خداوند متعال به آن اشاره دارد. خشمگین شدن اگر متعادل و در راه حق باشد، نه تنها ناپسند نیست، بلکه پسندیده و مورد رضای حق هم خواهد بود.

علامه طباطبایی رحمته الله علیه در این زمینه می‌فرماید: «هرگاه رسول خدا (ص) خشمگین می‌شد - که جز برای خدا غضب نمی‌کرد - چیزی تاب مقاومت در برابر غضب آن حضرت را نداشت.»^۲

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله برای دنیا به خشم نمی‌آمد؛ اما هرگاه حق، او را به خشم می‌آورد. هیچ چیز نمی‌توانست جلو خشم او را بگیرد تا آنگاه که انتقام (حق را) می‌گرفت.^۳ اگر انسان فکر کند که خداوند نیرویی را در انسان بی‌فایده آفریده است یا این که بعضی از نیروهای خدادادی فقط جنبه‌ی ویرانگری دارد، چنین کسی حکمت خدا را نشناخته است. هنگامی که انسان خشمگین می‌شود، تمام توان او بسیج می‌گردد و

۱. معانی الأخبار، ص ۳۶۶.

۲. سنن النبی، علامه محمد حسین طباطبایی، ص ۶۷.

۳. مکارم الاخلاق، ص ۳۹.

گاهی قدرت او چندین برابر می‌شود. در واقع دلیلش آن است که اگر جان و مال یا منافع دیگر انسان به خطر بیفتد، حداکثر دفاع را در برابر مهاجم داشته باشد و این نعمتی بسیار بزرگ است.^۱

مانند داستان غضب گرفتن حضرت موسی علیه السلام به دنبال گمراهی بنی‌اسرائیل و گوساله پرستی آنان که در سوره‌ی طه، آیات ۹۲ تا ۹۴ به آن اشاره شده است.^۲ کسانی که فکر می‌کنند خشم و غضب را باید کشت و خاموش نمود، کاملاً در اشتباه هستند؛ زیرا این نیرو اگر در حد اعتدال باشد، فواید زیادی دارد. آنچه مذمت می‌شود، حد افراطی خشم و عصبانیت است.^۳

تنوع

او کیست؟

با لباسی کهنه و ظاهری ساده، کوچه‌های قم را طی می‌کرد. شاید قصد زیارت حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام کرده بود، یا این‌که به سوی کلاس درسش می‌شتافت. در این هنگام دوچرخه سواری که سرعت زیادی داشت، با او برخورد کرد. پیرمرد مهربان به گوشه‌ای پرت شد. دوچرخه سوار بدون این‌که فکر کند که شاید خودش مقصر باشد، با عصبانیت شروع به فحاشی به او کرد. پیرمرد با این‌که می‌دانست مقصر دوچرخه سوار است، چیزی به او نگفت. عصبانی نشد و فقط با حالت تواضع به او نگاه می‌کرد. فکر می‌کنید این پیرمرد چه کسی بود؟ آری کسی جز

مولف تفسیر ارزشمند المیزان نبود.^۴

✓ یکی از راه‌های فرونشاندن خشم دیگران سلام و احوالپرسی و گفتن جملات خنده‌دار است.

۱. در مورد اوصاف مؤمنان در قرآن می‌خوانیم: «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ».

۲. نمونه، ج ۳، ص ۹۸.

۳. پرتوی از اخلاق اسلامی، ص ۲۷۸.

۴. علامه محمد حسین طباطبایی

ژنرال مغرور سرباز ساده‌ای را دید که خونسرد و آرام از کنار او گذشت و سلام نظامی نداد. ژنرال برگشت و با عصبانیت از او پرسید: «بگو بینم وقتی یک ژنرال و یک سرباز در خیابان یکدیگر را می‌بینند، کدام یک باید اول سلام بدهد؟» سرباز فکری کرد و گفت: «هر کدام با ادب‌تر باشند!»

من می‌توانم

از همه‌ی دوستانی که به آنان بدی کرده‌ام، عذرخواهی کنم.
با کمک بزرگترهای خود بنویسم در صورتی که انسان دچار عصبانیت شود چه کارهایی برای از بین بردن آن می‌توان انجام داد.

زمزمه‌ی آسمانی

ای خدای مهربان! کمک کن دوستی‌های ما آن‌گونه که تو دوست داری باشد. خشم و غضب از ما دور شود و فحش و ناسزا به زبانمان نیاید.

درس بیست و هشتم: راستگویی و دروغگویی

موضوع: اخلاق

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با راستگویی و دروغگویی و آثار آن دو آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم، جدول.

شعر شروع

به نام خداوندی که نامش بهترین است خدای آسمان‌ها و زمین است

ایجاد انگیزه

نوجوانی برای سفر به شهری آماده می‌شد تا در آنجا درس بخواند. مادرش به او ده سکه‌ی طلا داد تا آن را خرج کند. سپس به او گفت: «فرزندم، به من قول بده که هیچ‌گاه و در هیچ کاری دروغ نگویی.»

پسرش به او قول داده و با کاروانی راهی سفر شد.

در بین راه، گروهی از دزدان به آن‌ها حمله کردند و پول و اموال آن‌ها را غارت کردند. یکی از دزدها، به پسر نگاهی کرد و از او پرسید: «آیا تو هم چیزی به همراه داری؟»

پسر پاسخ داد: «ده سکه طلا.»

دزد خندید و فکر کرد که پسر او را دست انداخته است. بنابراین او را پیش رئیس‌شان برده. جریان را تعریف کرد. رئیس دزدان گفت: «پسرک! چه چیزی تو را به راستگویی واداشت؟»

پسر گفت: «من به مادرم قول داده‌ام که راستگو باشم. حال می‌ترسم که به قولم

عمل نکنم.»

رئیس دزدان از گفته‌ی پسر، متعجب شد و گفت: «تو دروغ نگفتی تا مبادا حرف مادرت را زیر پا بگذاری و من می ترسم که به عهدم با خداوند خیانت کنم.» سپس به همراهانش دستور داد هر چه را که از قافله گرفته بودند به آن‌ها برگردانند. بعد رو به نوجوان گفت: «من با دست تو، به آغوش خداوند بزرگ باز می گردم و توبه می کنم.»

دیگر دزدان نیز به رئیسشان گفتند: «تو بزرگ ما بودی و امروز بزرگ ما در بازگشت به سوی پروردگار هستی.»

پس همگی توبه کردند.

سوال

بچه‌ها به نظر شما ما باید با چه کسانی دوست باشیم؟

امام سجاد علیه السلام به فرزندش امام باقر علیه السلام سفارش کرد و با بعضی از مردم رفاقت و هم نشینی نکند: ^۱ که یکی از آنها دروغگوست چون دور را نزدیک و نزدیک را دور نشان می دهد. (وقایع را به صورت واقعی برای تو بیان نمی کند).

آیا می دانید؟

انسان‌های گناه‌کار هنگامی که خود را در برابر رسوایی می بینند، می خواهند با دروغ، گناهان خود را بپوشانند. این دروغ سرآغاز دروغ‌ها و گناهان بعدی است.

(خانه‌ای طراحی می‌شود، سر در آن نوشته باشد خانه زشتی‌ها. کلیدی هم طراحی شود که به حلقه‌ی آن برگه‌ای نصب باشد و عنوان دروغ روی آن نوشته شده باشد.)

آثار راستگویی

راستگویی آثاری دارد که برخی از آن‌ها به شرح زیر است:
(مری می‌توان عناوین موارد زیر را روی تخته به شکل نموداری طراحی کند تا یادگیری آسان‌تر شود.)

الف - راستگو مورد حمایت خداست

امام علی علیه السلام: «أَلَا فَاصْدُقُوا فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ؛ هان! راست بگوئید که خدا با راستگویان است.»

ب - عاقبت به خیری

امیرمؤمنان علیه السلام می‌فرمایند: «عَاقِبَةُ الصِّدْقِ نَجَاةٌ وَ سَلَامَةٌ؛^۲ عاقبت راستگویی، نجات و سلامت است.»

اگر انسان راستگو باشد، مورد اعتماد مردم قرار می‌گیرد و سخن او را می‌پذیرند. در این صورت، اگر برای چنین شخص، گرفتاری پیش بیاید، امتیاز راستگویی، سبب نجات او می‌شود و از گرفتاری‌های می‌یابد.

ج - پادشاه‌های اخروی

قرآن کریم در توصیف قیامت می‌فرماید: «قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ»^۳؛ خداوند می‌فرماید: امروز روزی است که راستی راستگویان به آن‌ها سود می‌بخشد، برای آن‌ها باغ‌هایی (از بهشت) است که آب از زیر (درختان) آن جریان دارد

۱. من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۲۰۵.

۲. غررالحکم، ص ۴۶۶.

۳. المائدة، آیه ۱۱۹.

و جاودان در آن می‌مانند، خداوند از آن‌ها خشنود و آن‌ها از خداوند خشنود خواهند بود و این رستگاری بزرگی است.»

آثار دروغگویی

۱. بی‌آبرویی و روسیاهی

در سوره‌ی بقره آیه‌ی ۷۲ به این نکته اشاره شده: «وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ». دروغگو اگر چیزی را پنهان کند خداوند در قرآن وعده داده است که آن را آشکار خواهد کرد. مانند داستان برادران حضرت یوسف که گمان می‌کردند هیچ‌کس نخواهد فهمید آنان دروغ گفته‌اند.

شاگرد رو سیاه

وقتی معلم در مورد مشق‌های بچه‌ها سؤال کرد، آرش دست‌هایش را بالا برد و گفت: «آقا اجازه. برادرم دیشب حالش خیلی بد بود. من و پدرم او را به بیمارستان بردیم. او را بستری کردند. تا به خانه رسیدم دیر وقت شده بود. به همین خاطر نتوانستم مشق‌هایم را بنویسم.»

معلم فکری کرد و گفت: «اشکال ندارد، اما مشق‌های دیشب را باید بنویسی و فردا برایم بیاوری.»

آرش نفس راحتی کشید و نشست.

ناگهان در کلاس به صدا درآمد. یکی از کلاس اولی‌ها بود. رنگ از رخ آرش پرید. برادرش بود که چون کتاب ریاضی آرش در کیفش جا مانده بود، آمده بود تا کتاب را به آرش بدهد.

معلم وقتی متوجه شد او برادر آرش است، در مورد بیماری‌اش از او سؤال کرد. برادرش گفت: «من اصلاً مریض نبودم و دیشب با آرش در پارک کلی بازی کردیم.»

آرش بسیار خجالت کشید.

درس بیست و هشتم: راستگویی و دروغگویی ■ ۱۷۷

معلم لبخندی زد و گفت: پیامبر اسلام ﷺ به حضرت علی رضی الله عنه سفارش می کند: «ایاک والکذب فانہ یُسوِّدُ الوَجْهَ...»^۱؛ از دروغ پرهیز؛ زیرا که موجب رو سیاهی می شود».

۲. اضطراب

فردی که دروغ می گوید در اضطراب و هراس است که مبدا حرف امروزش با فردا فرق داشته باشد. پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «راست گویی مایه ی آرامش است، ولی دروغ موجب هراس است»^۲.

تنوع

معما

سه تا مورچه به ردیف داشتند می رفتند. از اولی پرسیدند: «چند مورچه پشت سرت است؟» گفت: «۲ تا.» از دومی پرسیدند: «چند مورچه پشت سرت هست؟» گفت: «یکی» از سومی پرسیدند؟ گفت: «۳ تا» چطور می شود؟

(جواب: مورچه سومی دروغگو بوده.)

رمز جدول:

جواب دهید و رمز را به دست آورید (رمز: دروغگو دشمن خداست)

۱. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۹، ص ۸۸.

۲. کشف الغمه فی معرفه الائمه، ج ۱، ص ۵۳۵.

- ذال بی نقطه (د)
- از آن وارد خانه می شود (در)
- وقتی گندم به بار نشست آن را چه می کنند؟ (درو)
- راست نیست (دروغ)
- بگو بی سر (گو)
- دوست نیست (دشمن)
- آفریدگار (خدا)
- تاس به هم ریخته (است)

من می توانم

چهره‌ی واقعی شخصی راستگو و شخصی دروغگو را نقاشی کنم.

نغمه‌ی آسمانی

پروردگارا، مرا از راستگویان قرار بده. (اللهم اجعلنی من الصادقین)
ای خداوند صادق، به من کمک کن تا هیچ وقت حتی در جایی که به ضرر من است
دروغ نگویم.

درس بیست و نهم: کمک و یاری به دیگران

موضوع: اخلاق

هدف کلی: دانش‌آموزان در این درس با کمک به دیگران و آثار آن آشنا می‌شوند.

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب های شعری، داستانی، تقسیم، معما

شعر شروع

به نام آنکه رحمان و رحیم است کتابش نور و پیغامش عظیم است

ایجاد انگیزه

در روایتی زیبا آمده هر که این خانه (کعبه) را یک بار طواف کند، خداوند برای او هزار حسنه می‌نویسد و هزار گناه از او محو می‌کند و هزار درجه او را بالا می‌برد و هزار درخت برای او در بهشت می‌کارد و ثواب آزاد کردن هزار بنده را برایش می‌نویسد. در قیامت برای او هشتاد در بهشت را می‌گشاید و سپس به او می‌گوید: از هر کدام از آنها که خواستی وارد شو. خوب است بدانیم «خدمت به مردم» ثواب ده طواف را دارد.^۱

حال محاسبه کنید ثواب خدمت به مردم بر اساس روایت بالا چه مقدار است:

حسنات:

محو گناهان:

درجات بهشتی:

تعداد درختان بهشتی:

ثواب آزاد کردن بنده به تعداد:

با توجه به این روایت زیبا ضرورت خدمت به خلق روشن می‌شود.

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۳۰۴.

متن و محتوا

تا توانی به جهان خدمت محتاجان کن به دمی، یا درمی، یا قلمی یا قدمی خدمت کردن به دیگران، کاری مفید و پر فایده است. اگر کمک به دیگران با نیت نزدیک شدن به خدا انجام شود، آثار بسیاری در دنیا و آخرت برای ما دارد. بنی آدم اعضای یک دیگرند که در آفرینش ز یک گوهرند چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار تو کز محنت دیگران بی غمی نشاید که نامت نهند آدمی^۱ اگر بخواهیم در راه خدا به کسی کمک کنیم، باید بدانیم که این نیت خیر آدابی دارد:

۱. تا کمکی به کسی کردیم و دلش شاد شد در همان حال از او بخواهیم برایمان دعا کند؛ زیرا خدا دعایی را که از زبان او بر می خیزد اجابت می کند.
۲. اگر به دلمان الهام شد به کسی کمکی کنیم در کنار همان الهام، شیطان هم منتظر است تا نیت پاک ما را از بین ببرد. پس در اجرای تصمیم شتاب کنیم.
۳. اگر متوجه شدیم کسی نیازمند ماست، منتظر نباشیم که او به سراغمان بیاید. شاید به خاطر آن خواسته شرمنده شود. پس خودمان به سراغش برویم و نیاز او را برآورده سازیم.
۴. اگر پای آبروی کسی در میان نبود، تلاش کنیم صدقه را آشکار بدهیم تا دیگران هم مشتاق به یاری کردن دیگران شوند.
۵. باید کمک را با فروتنی انجام بدهیم و توقع جبران نداشته باشیم.

آثار خدمت و کمک به دیگران

۱. جلب محبت

امام علی علیه السلام می فرماید: هر کس نیکی خویش را به دیگران نثار کند، دل ها به او گرایش می یابد.^۲

۱. سعدی شیرازی.

۲. غررالحکم و دررالکلم، ص ۶۲۸.

بر این اساس، پیامبران و اولیای الهی که خادمان واقعی ملت‌ها بودند، بیش از دیگران، محبوب بودند.

۲. ایمنی در قیامت

امام علی علیه السلام می‌فرماید: خداوند برخی از بندگان را برای خدمت به سایر بندگان خلق کرده است. آنان را مورد توجه مردم و شایسته نیکوکاری قرار داده و مردم در نیازمندی‌هایشان به آنان روی می‌آورند. آنان در روز قیامت، ایمن و آسوده‌اند.^۱

آثار ترک خدمت به دیگران

ترک خدمت به مردم، با وجود فراهم بودن زمینه‌ی آن، عواقب زیان‌باری به دنبال دارد؛ از جمله:

۱. نزول بلا

امام سجاد علیه السلام می‌فرماید: از گناهایی که باعث نزول بلا می‌شود، به داد مظلوم نرسیدن و کمک نکردن به ستم دیدگان است.^۲

۲. ذلت و عذاب اخروی

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: هر مؤمنی که دست رد بر سینه‌ی برادر نیازمندش بزند، با این‌که می‌تواند از پیش خود یا دیگران، نیاز او را برآورد، خداوند در روز قیامت او را با روی سیاه و چشم کبود و در حالی که دست‌هایش به گردنش بسته شده، محشور می‌کند. سپس گفته می‌شود: «این خیانت‌کاری است که به خدا و رسولش خیانت کرده.» و آن گاه او را به دوزخ می‌برند.^۳

۳. خروج از مسلمانی

اگر خدمت نکردن به مردم، ریشه در بی‌توجهی به امور مسلمانان داشته باشد، در این صورت باید گفت چنین شخصی فقط به اسم و شناسنامه، مسلمان است، ولی مسلمان واقعی نیست. پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ»

۱. «إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ خَلْقًا مِنْ خَلْقِهِ لِيُخَلِّقَهُ، فَجَعَلَهُمْ لِلنَّاسِ وُجُوهًا وَ لِلْمَعْرُوفِ أَهْلًا، يُفَزَعُ النَّاسُ إِلَيْهِمْ فِي حَوَائِجِهِمْ، أَوْلَىٰ لِكُلِّ الْأُمْنُونِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. كنز العمال، ج ۶، ص ۵۸۸.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۹۵.

۳. اصول کافی، ج ۲، ص ۳۶۷.

فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ؛ هر کس که صبح کند و همتش خدمت به مسلمانان نباشد، مسلمان نیست».

تنوع

حکایت

روزی مردی داخل چاله‌ای افتاد و بسیار دردش آمد. یک دانشمند عمق چاله و رطوبت خاک آن را اندازه گرفت! یک روزنامه‌نگار در مورد دردهایش با او مصاحبه کرد! یک پزشک برای او دو قرص آسپرین پایین انداخت! یک پرستار کنار چاله ایستاد و با او گریه کرد! یک روانشناس او را تحریک کرد تا دلایلی را که پدر و مادرش او را آماده افتادن به داخل چاله کرده بودند، پیدا کند! یک تقویت کننده فکر او را نصیحت کرد که: «خواستن توانستن است!» یک فرد خوشبین به او گفت: «ممکن بود دست و پایت شکسته شود.» کمی بعد فرد بی‌سوادی گذشت و دست او را گرفت و او را از چاله بیرون آورد!

من می توانم

یک نمونه از کمک خود به دیگران را نقاشی کنم.

زمزمه‌ی آسمانی

ای بهترین یاری رسان بندگان، مرا در یاری و کمک رساندن به دیگران موفق بدار! خدای مهربانم، به من کمک کن تا در یاری بندگان کوشا باشم، در کمک به پدر و مادرم کوتاهی نکنم و فرصت کمک به دیگران را برایم فراهم بفرما!

درس سی ام: عفو و گذشت

موضوع: اخلاق

هدف کلی: آشنایی با جایگاه عفو و گذشت در قرآن و روایات

روش‌های بیان مفاهیم دینی: استفاده از قالب‌های شعری، داستانی، تقسیم و جدول

شعر شروع

ای خدایی که تویی بنده نواز می‌کنم قفل دلم پیش تو باز
هر کجا می‌روم و می‌گذرم سایه‌ی مهر تو باشد به سرم

ایجاد انگیزه

موضوع درس امروز یکی از موضوعات مهم اخلاقی است.

(مربی محترم دو جدول روی تخته به صورت زیر می‌کشد. بعد از بچه‌ها می‌خواهد

که در هر یک از جدول‌ها حروف مثل هم را خط بزنند و با حروف باقی مانده کلمه

بسازند که آن کلمه رمز جدول است.)

گ	ن	ض	و
ن	ذ	ف	ث
ف	ث	ش	م
ن	ض	م	ت

ب	ع	ا	ص
ل	ص	ف	ی
ک	ا	ب	و
ب	ل	ی	ک

رمز جدول: عفو و گذشت

متن و محتوا

تاج فضائل

یکی از صفات بسیار مهم که در رأس کارهای نیک و خوب قرار دارد، عفو و گذشت است. امیرمؤمنان علی علیه السلام آن را تاج کارهای نیک معرفی کردند و فرمودند: «الْعَفْوُ تَاجُ الْمَكَارِمِ؛ عفو و گذشت. (ت ا ج ف ض ا ئ ل) اخلاقی است.»^۲

تاج، علامت قدرت و عظمت و بزرگی است و جایگاه آن بر بالاترین عضو بدن است. عفو و گذشت نیز در بالاترین مرتبه فضائل اخلاقی و مایه‌ی زینت و زیبایی انسان می‌باشد.

عفو یک نوع برخورد مهربانانه است که از صفا و صمیمیت سرچشمه می‌گیرد. قرآن ما را به عفو و گذشت دعوت می‌کند، و با بیان آثار دنیوی و پاداش عظیم اخروی ما را به آن تشویق می‌کند. «فَمَنْ عَفَى وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ؛ هر کس (ع ف و) و اصلاح کند پاداش او بر (خ د ا و ن د) است.»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز می‌فرماید: «بخشیدن کسی که به شما آسیب رسانده، بهترین اخلاق دنیا و آخرت است.»^۳ در مقابل، نداشتن روحیه گذشت، بدترین عیب محسوب می‌شود. امام علی علیه السلام فرمود: «کمی عفو و گذشت، زشت‌ترین عیب‌ها و شتاب نمودن برای انتقام، بزرگ‌ترین (گ ن ا ه) است.»^۴

روز مهربانی

در سال هشتم هجرت، هنگامی که سپاه اسلام به فرماندهی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله مکه را فتح نمودند، پیامبر صلی الله علیه و آله به مردم مکه که مشرک بودند فرمود: «ای قریشیان، به گمان شما من درباره‌ی شما چه فرمانی می‌دهم؟» آن‌ها در پاسخ گفتند: «ما جز خیر و نیکی از تو

۱. شرح غررالحکم، ج ۱، ص ۱۴۰، حدیث ۵۲۰.

۲. مربی محترم قبل از نوشتن و یا خواندن حدیث فوق، حدیث را در گوش اولین دانش آموز کلاس به آرامی زمزمه می‌کند و از او می‌خواهد تا به دانش آموز کناری خود بگوید و او نیز به کناری خود و ... و در پایان از دانش آموزان می‌خواهد که این حدیث را حفظ نمایند.

۳. سوره شوری، آیه ۴۰.

۴. من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۲۵۷.

۵. غررالحکم و دررالکلم، ج ۴، ص ۵۰۵.

انتظار نداریم. تو برادر بزرگوار و بخشنده، و فرزند برادر بزرگوار ما هستی، و اکنون قدرت در دست تو است.»

پیامبر ﷺ با کمال بزرگواری به آن‌ها رو کرده و فرمود: «من در مورد شما همان را می‌گویم که برادرم یوسف به هنگام پیروزی بر برادرانش گفت: امروز سرزنشی بر شما نیست.»

آنگاه پیامبر ﷺ چنین اعلام کرد: «امروز (روز مهربانی) است، نه روز انتقام و خون‌ریزی.»

سعد که از مسلمانان شجاع انصار بود، هنگام ورود به مکه در حالی که پرچم سپاه در دستش بود صدا زد: «امروز روز انتقام و روز خون‌ریزی است» یکی از مهاجران سخن او را شنید و به پیامبر ﷺ خبر داد. رسول خدا ﷺ بی‌درنگ علی رضی الله عنه را به سوی او فرستاد تا پرچم را از او بگیرد و خودش پرچمدار شود. علی رضی الله عنه این دستور را اجرا نمود. به این ترتیب پیامبر ﷺ اعلام عفو عمومی فرمود و از تندی‌ها جلوگیری نمود.^۱

سرداری بزرگ

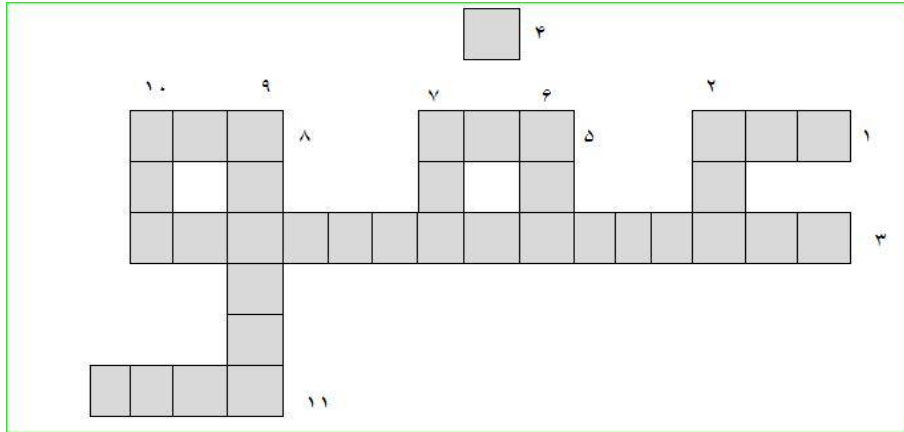
مالک اشتر سردار شجاع لشکر امام رضی الله عنه بود. روزی در بازار کوفه عبور می‌کرد. یکی از بازاریان او را نشناخت. به خیال این که یک دهاتی فقیری است، مقداری ته مانده‌ی سبزی را به سوی او پرتاب کرد. و از تلخ‌کاری خود خندید. مالک بی آن که سخنی بگوید از آنجا عبور کرد. مردی به آن بازاری گفت: «آیا این شخص را نشناختی؟» او گفت: «نه.» آن مرد گفت: «او مالک اشتر، سردار بزرگ سپاه علی رضی الله عنه بود.»

بازاری با شنیدن این سخن ترسان و لرزان به دنبال مالک دوید تا عذرخواهی کند. دید مالک وارد مسجد شد و به نماز ایستاد. بازاری پس از نماز نزد مالک آمد و با کمال فروتنی عذرخواهی کرد. مالک گفت: «سوگند به خدا به مسجد نیامدم مگر برای این که (د ع ا) کنم تا خدا تو را بیامزد و اصلاح کند.»^۲

۱. سیره ابن هشام، ج ۴، ص ۴۹.

۲. بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۱۵۷.

تنوع

۱. آخرین سوره‌ی قرآن کریم (ناس)
۲. در عربی به معنای شنیدن است. (سمع)
۳. روایتی از امیر المومنین علیه السلام در مورد عفو که در این جلسه خواندیم و حفظ کردیم. (العفو تاج المکارم)
۴. در عفو هست، ولی در عدالت و گذشت نیست. (ف)
۵. ... اسلام کاملترین ادیان است. (دین)
۶. یکی از آنها ندبه، یکی از آنها کمیل و یکی از آنها توسل است. (دعا)
۷. اولین سوره از جزء سی ام (نبا)
۸. نام سوره‌ای از جزء سی ام که نام یکی از دشمنان خدا در آن آمده است. (مسد)
۹. به معنای بند (دام)
۱۰. به معنای نیایش (مناجات)
۱۱. یکی از فروع دین (تولی)

من می توانم

✓ تمام کسانی را که به من بدی کرده‌اند، ببخشم و برای آنها دعا کنم.

زمزمه‌ی آسمانی

«خدایا تو امر کرده‌ای به عفو و گذشت و بندگان را هم بر عفو و گذشت راهنمایی کرده‌ای و عفوکنندگان را ستوده‌ای و ثواب داده‌ای. پس حالا از تو می‌خواهم عفو را، عفو را»^۱ اِلٰهِي الْعَفْوِ اِلٰهِي الْعَفْوِ

۱. دعای امام صادق علیه السلام، به نقل از کتاب محاسبه النفس، ص ۲۷.

